

Akademija *za gledališče, radio, film in televizijo*

Univerza v *Ljubljani*

Oblike govora

Oblikovanje govorjenih besedil

ALJAŽ ANDOLŠEK

Populistični govor

Analiza govorov v slovenskem političnem prostoru

Magistrsko delo

Mentorica: doc. dr. Nina Žavbi

Somentorica: izr. prof. dr. Janja Žmavc

Ljubljana, 2024

Podatki o magistrskem delu:

Ime in priimek: Aljaž Andolšek

Naslov magistrskega dela: Populistični govor

Kraj: Ljubljana

Leto: 2024

Število strani: 115

Naziv visokošolske ustanove: Akademija za gledališče, radio, film in televizijo

Program in smer študija: Oblike govora, Oblikovanje govornih besedil

Mentor[_ica]: doc. dr. Nina Žavbi

Somentor[_ica]: izr. prof. dr. Janja Žmavc

Jezikovni pregled: Veronika Stepanova

Zahvala

Za pričujočo magistrsko delo bi se rad zahvalil mentorici in somentorici; najprej za prilagoditev teme na način, da sem lahko raziskoval pereč družbeni fenomen, ki me zelo zanima, in nato za vse usmeritve, nasvete, popravke in visoka pričakovanja, s katerimi sem ustvaril zaključno delo, na katerega sem ponosen. Zahvalil bi se staršem za vso podporo, nasvete in motivacijo, da sem delo dejansko dokončal. Zahvalil bi se tudi vsem prijateljem in prijateljici Urši ter znancem za vsa razvedrila in tolažbo, ki so mi dajali novo energijo za pisanje.

Povzetek

Magistrska naloga se v prvi tretjini ukvarja s sodobno, teoretično opredelitvijo populizma kot ideologije in kot načina nastopanja. Preostanek naloge pa je namenjen empirični analizi izbranih govorov aktualnih govorcev v slovenskem političnem prostoru. Analizirani so bili štirje govorniki: aktualni predsednik vlade, Robert Golob, predsednik največje opozicijske stranke SDS, Janez Janša, aktualna predsednica državnega zbora, Urška Klakočar Zupančič, ter aktualna predsednica države, Nataša Pirc Musar. Pri vsakem govorniku smo izbrali en visoko formaliziran govor (prevzem nove funkcije), en nagovor množic (ob kongresu stranke) in eno medijsko soočanje. Govori so bili analizirani z vidika vsebine in govorne izvedbe, glavni namen analize pa je bil prepoznavanje elementov populizma. Elemente populizma smo našli pri vseh govornikih, se pa ti močno razlikujejo med seboj (glede na to, ali kažejo elemente populizma na ravni vsebine ali na ravni govorne izvedbe, in katere elemente kažejo).

Ključne besede: populizem, populistični govor, retorika, govorna analiza, slovenska politika

Summary

The first third of the thesis deals with the contemporary, theoretical definition of populism as an ideology and as a way of speaking. The rest of the thesis is devoted to an empirical analysis of selected speeches by current speakers in the Slovenian political space. Four speakers were analysed: the current Prime Minister, Robert Golob, the President of the largest opposition party SDS, Janez Janša, the current Speaker of the National Assembly, Urška Klakočar Zupančič, and the current President of the State, Nataša Pirc Musar. For each speaker, we selected one highly formalised speech (assuming a new office), one address to the masses (on the occasion of the party congress) and one media confrontation. The speeches were analysed in terms of content and speech delivery, and the main purpose of the analysis was to identify elements of populism. Elements of populism were found in all the speakers, but they differ considerably from each other (in terms of whether they show elements of populism at the level of content or at the level of speech delivery, and which elements they show).

Keywords: populism, populist speech, rhetorics, speech analysis, Slovene politics

Kazalo

Vsebina

1 Uvod.....	7
1.2 Metode iskanja odgovorov	9
2 Definicija populizma	11
2.2 Populistični voditelj.....	15
2.3 Populizem in retorika.....	18
3 Konceptualna izhodišča.....	22
3.1 Retorika	23
3.2 Ethos, pathos in logos	23
3.3 Retorična mreža.....	25
3.3.1 Retorična situacija.....	25
3.3.2 Stasis – točka spora.....	25
3.3.3 Struktura govora.....	26
3.3.4 Kairos in actio – pravi trenutek in izvedba	27
3.3.5 Argumentacija.....	28
3.4 Govor	31
3.4.1 Glasnost	32
3.4.2 Barva glasu	33
3.4.3 Register.....	34
3.4.4 Intonacija	34
3.4.5 Hitrost	35
3.4.6 Premor	36
3.5 Neverbalna komunikacija	37
3.5.1 Funkcije neverbalne komunikacije	39
3.5.2 Vrste neverbalne komunikacije.....	41
3.5.3 Mimika.....	41
3.5.4 Geste	42
3.5.5 Telesna drža in telo	43
4 Raziskovalni načrt	46
4.1 Raziskovalna vprašanja in hipoteze.....	46
4.2 Shema analize	47
4.3 Izbor govorov in govorcev	48
5 Analiza govorov	50

5.1 Robert Golob	50
5.1.2 Formalni govor: Prisega predsednika vlade.....	50
5.1.3 Nagovarjanje množic	55
5.2 Janez Janša.....	62
5.2.1 Formalni govor.....	62
5.2.2 Nagovor množic	66
5.2.3 Medijska pojavitev: Soočenje Janša – Golob	70
5.3 Urška Klakočar Zupančič	77
5.3.1 Formalni govor:	77
5.3.2 Nagovarjanje množic	81
5.3.3 Medijska pojavitev	86
5.4 Nataša Pirc Musar.....	88
5.4.1 Formalni govor.....	88
5.4.2 Nagovarjanje množic	93
5.4.3 Medijska pojavitev	97
6 Sinteza	102
7 Viri in literatura.....	111

Kazalo tabel in slik

Slika 1: Grafični prikaz Toulminovega modela argumentacije.....	30
Tabela 1: Nabor govorcev in govorov.....	49
Tabela 2: Populistični elementi govorcev na ravni vsebine in govorne izvedbe	107
Slika 2: Populistični elementi pri Robertu Golobu	107
Slika 3: Populistični elementi pri Janezu Janši	108
Slika 4: Populistični elementi pri Urški Klakočar Zupančič.....	108
Slika 5: Populistični elementi pri Nataši Pirc Musar	109

1 Uvod

Ursula von der Leyen: Niso pomembne neštete obljube, temveč resničnost. Drama brexita je že postala grenka lekcija za vse tiste populiste, ki so fantazirali o izstopu iz EU. Eden za drugim so tiho pokopali svoje nekdanje ostre zahteve po "Grexitu", "Dexitu" ali "Frexitu". V zadnjih petih letih so mednarodne razmere pokazale, da za nobeno državo ni koristno, če stoji povsem sama zase. EU mora zdaj nadaljevati. Brexit je stal veliko političnega kapitala. Samo pomislite na številne noči v Evropskem svetu, med katerimi se je o brexitu razpravljalo namesto o pomembnih vprašanjih, kot so podnebje, migracije ali nadaljnje povezovanje notranjega trga. (Becker, Muller in Knobbe, 2020)

Emmanuel Macron: V Evropi, ki jo razdvajajo strahovi, nacionalistične trditve in posledice gospodarske krize, smo priča skoraj metodičnemu ponovnemu oblikovanju vsega, kar je obvladovalo življenje v Evropi od prve svetovne vojne do krize leta 1929. (Deutsche Welle, 2018)

Papež Frančišek: Ne pustimo se očarati sirenam populizma, ki izkoriščajo resnične potrebe ljudi z lahkotnimi in prenačljenimi rešitvami. (Winfield, 2022)

Kralj Karel III.: Po vsem svetu se pojavljajo številne populistične skupine, ki so vse bolj agresivne do pripadnikov manjšinske vere. Vse to je zelo zaskrbljujoč odmev temnih dni tridesetih let prejšnjega stoletja. Generacija mojih staršev se je borila in umirala v boju proti nestrpnosti, pošastnemu ekstremizmu in nečloveškemu poskusom iztrebljanja judovskega prebivalstva v Evropi. (Weaver, 2016)

Strah blodi po Evropi – strah populizma. Vse sile stare Evrope so se združile za sveto gonjo proti temu strahu – papež Frančišek in angleški kralj Karel, Ursula von der Leyen in Emmanuel Macron. Vsi navedeni govorniki, visoki politični in duhovni voditelji v Evropi, svarijo pred tem domnevno novim pojavom v politiki in javnosti, ki je v velikem nasprotju s konvencionalnim političnim udejstvovanjem v povojni Evropi in ki ima vedno večji ter daljnosežen vpliv v evropski družbi.

Namen magistrske naloge je definirati in popisati značilnosti univerzalnega vzorca populističnega govornega nastopa, če ta obstaja. Prvotni namen te naloge je bil analiza govorcev različnih novodobnih populističnih gibanj po Evropi in iskanje lastnosti v njihovih nastopih, ki bi bile vsem skupne in ki bi lahko predstavljale nabor konstitutivnih elementov, t. i. populističnega govornega nastopa. Zaradi nepremostljivih kulturnih razlik pa smo izbor govorcev potem omejili le na slovenski politični prostor. Novodobni razmah populizma v evropskih demokratičnih ureditvah – ki ga tu neposredno povezujemo s posledicami finančne krize leta 2008 in porastom globalnih migracij ter prebežništva (kar je tudi časovni okvir

naloge) – je predmet raziskav predvsem v sociologiji, ekonomiji, politologiji in medijskih vedah, kjer opredelitev določenega govorca kot populistu sloni na vsebini njegovih govorov, ki je od primera do primera zelo raznolika. Zato je tudi opredelitev 'populist' dokaj ohlapno določena. V zadnjih letih so se začele pojavljati raziskave populizma na področju govorništva (teorij govornega nastopanja s poudarkom na uporabi prozodičnih sredstev in neverbalne komunikacije) in antične retorike, kar je nujen korak v pravo smer, saj je predmet raziskave navsezadnje govorno nastopanje.

Mnogi raziskovalci kot Laclau (2005), Mueller (2014) Ostiguy (2014), Mudde in Kaltwasser (2017) so se lotili zahtevne naloge postavljanja izčrpane definicije populizma in iskanja skupnega imenovalca vseh gibanj, ki jih mediji, stroka in javnost pogosto označujemo kot populistična. Osrednje kritike teh podvigov se osredotočajo na to, da so definicije populizma preozke in preveč specifične, da bi lahko zajele vsakokratne pojavitve populističnih gibanj po svetu. Torej, jasne definicije populizma še vedno ni, debate pa se celo vrtijo okoli tega, ali je kaj takega sploh mogoče jasno opredeliti (Mudde in Kaltwasser, 2017: 2). Razlogov za to je več. Deloma je tako, ker je oznaka populist nekaj, kar pripisujemo drugim. V tem smislu je primarno uporabljena kot način diskreditacije nasprotnika (Mudde in Kaltwasser, 2017: 2). Po drugi strani Laclau (2005: 4) trdi, da populizmi po svetu nimajo skupne referenčne točke, ker se pojem populizma ne nanaša na nek razmejljiv fenomen, ampak na neko vrsto socialne logike, ki se razprostira skozi mnoge družbene fenomene. Z drugimi besedami: populizem je način konstruiranja političnega.

Najbolj odločilen razlog za odsotnost jasne definicije populizma pa je gotovo v tem, da gre za zelo heterogen pojav: vznik populističnih gibanj in strank ter potreba po njih so posledica nekega sprožilca v družbi, kot so nenadno povečanje števila migracij, kriminala, ksenofobije, ekonomskih kriz, brezposelnosti, etničnih trenj itd. (Mirza in Ashar, 2021: 20) Značaj populističnih gibanj je specifičen glede na ta unikatni sprožilec v skupnosti, kot tudi glede na njeno kulturo, jezik in zgodovinsko izročilo. Heterogenost populizma leži tudi v tem, da gre za t. i. tanko ideologijo. Njeno jedro se vrti okrog domnevnega antagonizma med »dobrimi«, običajnimi delovnimi ljudmi, in »zlobno« elito, ki jih izkorišča. Vodja takšnega gibanja je v tem pripovednem loku viden kot odrešitelj, ki bo v imenu ljudstva razgalil in odpravil privilegije elite. Ker je to jedro samo po sebi oholo in vsebinsko prazno, se populistična gibanja navežejo na t. i. širše ideologije (marksizem, verski fundamentalizem, konservatizem ...), s katerimi razlagajo antagonizem med ljudstvom in elito ter legitimirajo svoj boj. V skladu s konceptom populistične ideologije se populistom v njihovi vsebini, političnih ciljih in odnosu

do sogovorcev pogosto pripisuje težnjo k demagogiji, torej popolni prevladi nad diskurzom, situacijo ali družbenim okoljem, ter nagovarjanjem čustev, ki deluje kot vzvod za nadzor nad občinstvom. Nenazadnje lahko razlog za manko jasne definicije najdemo v razlagi, ki izhaja iz samega korena besede (in je v navzkrižju s to, ki smo jo ravnokar podali), in sicer da je populizem težnja po všečnosti in priljubljenosti, kar potencialno vključuje nov spekter govorcev, ki niti niso dejavni v politiki.

V zadnjih letih tako nekateri raziskovalci kot Hafner (2019) in Kock (2022) stremijo k temu, da definicijo populizma oblikujejo strogo minimalistično. Dodatna novost pri Kocku (2022) je v tem, da skuša populizem opredeliti kot retorični koncept in najti skupni imenovalac vseh populizmov na področju retorike. Tudi v tej nalogi pristopamo k problemu populizma skozi raziskovalne preseke disciplin retorike in sodobnega uporabnega jezikoslovja, saj ti dve področji po našem mnenju ponujata edinstvena orodja za celovito preučevanje govora, ki jih ostala raziskovalna področja v svojih analizah ne morejo vključiti. Namen te naloge je podoben kot pri zgoraj omenjenih raziskovalcih: podati več konceptualne ostrine pojmu populizma. Novost pa je ta, da bomo skupni imenovalac različnih primerov populističnega govora iskali tudi v samem govoru oziroma skozi besedne in nebesedne vidike govorne izvedbe. Zdi se, da bi vključitev teh spregledanih lastnosti govornega nastopa v povezavi z vsebino samega govora lahko prispevalo k izoblikovanju ožje in natančnejše opredelitve populizma.

1.2 Metode iskanja odgovorov

Raziskava ima pred seboj tri večje izzive, ki bodo zahtevali interdisciplinarni pristop. Najprej bo treba najti vsebinsko ustrezno in dovolj ozko definicijo populizma, ki bo med drugim služila tudi kot kriterij za izbor populističnih govorov, ki jih bom analiziral in iskal vzporednice med njimi. S pomočjo definicije populizma in orodij klasične retorike ter sodobne analize prozodičnih sredstev govora bo treba v naslednjem koraku opredeliti, kaj je populistični govor in po čem ga prepoznamo. Na podlagi tega bomo formulirali hipotezo o specifikah populističnega govora, ki bo določala, kaj je v vsakem populističnem govoru specifičnega in kaj ga razlikuje od govorov, ki niso populistični. Nazadnje bo ta hipoteza ovrednotena preko analize dejanskih primerov populističnih govorov.

Glede na obseg raziskave in težnjo k izčrpni analizi vsakega posameznega govora se bo nabor omejil na dva govorca in dve govorki, ki so trenutno aktualni v slovenskem političnem prostoru.

Raziskava se bo tako predvsem v prvem delu naslonila na sociološka in politološka dognanja, ki bodo nato umeščena v kontekst sodobne retorike, ki jo bomo osvetlili s konceptualnimi temelji antične retorike, teorijami argumentacije in orodji prozodične analize. Za izbor tipov govorcev je ključno njihovo umeščanje v širšo družbeno situacijo oziroma kontekst, v katerem so njihovi govori nastali (politično dogajanje, tematika in namen govora).

2 Definicija populizma

Populizem se je kot pojem prvič pojavil v ZDA v 19. stoletju. Kmalu se je začel uporabljati za opredelitev političnih akterjev in gibanj v različnih družbenih ter regionalnih političnih kontekstih in časovnih obdobjih. Pojem je od začetka uporabe tako pridobil različne pomene, očitno pa je postalo zelo težavno postaviti izčrpno definicijo populizma, ki bi ustrezala vsakokratnemu pojavu takšne vrste političnega gibanja. Eden izmed razlogov za tem, da je populizem tako raznolik pojem, je tudi v tem, da ga pripisujemo drugim v slabšalnem pomenu. Vsekakor pa je ta fenomen močno povezan z družbenozgodovinskim kontekstom skupnosti, v kateri vznikne. Že zahodnoevropskih primerov populizma ni mogoče opredeliti enako kot primere iz evropskih postsocialističnih družb zaradi drugačne polpretekle zgodovine.

T. i. idejni pristop k razlagi populizma (boj med elito in ljudstvom, slednjega pooseblja karizmatični voditelj), ki prevladuje v literaturi in ki se ga v veliki meri poslužujem tudi v tej nalogi, je le eden izmed mnogih. Pri nekaterih piscih v ZDA se je uveljavil t. i. popularni pristop (ang. *popular agency*), ki populizem razume kot način demokratične udeležbe skozi popularno vključevanje v politiko (Mudde in Kaltwasser, 2017: 2). Tako lahko populizem razumemo kot pozitivno silo za mobilizacijo (običajnih) ljudi in za razvoj komunitarnega modela demokracije.

Podobno razumevanje populizma kot pozitivne sile v demokraciji je razvil politični teoretik Ernesto Laclau. Ta populizem ne le povezuje z jedrom demokratičnega udejstvovanja, temveč ga razume tudi kot emancipatorno silo. Liberalna demokracija je razumljena kot problem, radikalna demokracija pa je rešitev. Namesto kot silo, ki ruši liberalno demokracijo, lahko populizem interpretiramo kot sredstvo za doseg radikalnega preobrata znotraj okvirov demokratične družbe: s ponovno vpeljavo konflikta v politiko in vključitvijo izobčenih delov družbe spreminja *status quo* (Mudde in Kaltwasser, 2017: 2).

Populizem je lahko razumljen predvsem kot konkretna politična strategija, ki jo uporabi določen tip voditelja, ki želi vladati na podlagi neposredne podpore svojih podpornikov. Takšen pristop k populizmu poudarja predvsem vznik močne in karizmatične figure, ki koncentrira svojo moč in vzdržuje direktno komunikacijo z množicami. To pa implicira tudi, da je populizem prehodni in nevzdržni politični fenomen, saj celotno gibanje temelji na eni figuri, ki pa prej ali slej umre ali se umakne, kar neizogibno vodi v konflikten boj za nasledstvo ali razpad (Mudde in Kaltwasser, 2017: 3).

Spet drugi pristop, razširjen v komunikologiji in medijskih študijah, razume populizem zgolj kot politični stil, ki ga voditelji in politične stranke uporabijo za mobiliziranje množice ljudi. Populizem se tukaj nanaša na amatersko in neprofesionalno politično vedenje, ki cilja na čim večjo medijsko pozornost in popularno podporo. Z zanemarjanjem protokolov, kodeksa oblačenja, obnašanja in govorjenja lahko populistri prikažejo sebe ne le kot drugačne in kot novost, temveč tudi kot pogumne voditelje, ki stojijo z 'ljudmi' in ne 'elito' (Mudde in Kaltwasser, 2017: 4).

Desetletja trajajoča debata glede bistva populizma oziroma skupnega imenovalca za vse pojavne oblike populizma je nekatere vodila v zaključek, da populizma kot koncepta v družbenih vedah ni smiselno uporabljati. Po drugi strani pa se je pri nekaterih raziskovalcih (Fink Hafner, 2020: 11) zaradi heterogenosti pojava uveljavil celo pogled, da ne obstaja le ena vrsta populizma, ampak jih je več. V luči teh problemov se je razvil t. i. idejni pristop, ki populizem razlaga kot obliko diskurza oziroma ideologijo (Mudde in Kaltwasser, 2017: 5). Z namenom iskanja skupnega imenovalca in za namene primerjalnega raziskovanja idejni pristop za definiranje populizma uporabljamo v obliki minimalne opredelitve: »[...] populizem je politični pojav, ki združuje uporabo populistične ideologije, osrednjo vlogo karizmatičnega voditelja in težnjo k neinstitucionalizirani politiki [...]« (Fink Hafner, 2020: 11). Populistična ideologija je tako rekoč tanka ideologija, ki razume družbo preko antagonizma med 'ljudstvom' in 'elito': poudarja ljudsko suverenost nad nemoralno elito na oblasti in trdi, da bi politika morala biti izraz obče volje. Ljudstvo se v populističnem diskurzu praviloma razume kot večino prebivalstva, kot homogeno enoto, ki živi v nasprotju z manjšino določenih 'parazitov'. Kdo v tem pripovednem loku obvelja za 'parazita' oziroma 'nemoralno elito', pa je kulturno pogojeno in odvisno od vsakega konkretnega primera populističnega gibanja (ta sovražnik ljudstva je lahko razumljen kot notranji ali zunanji ipd.). Hall populistična gibanja opredeli kot: »[gibanja], ki stremijo k oblasti v korist ljudstva kot celote, ki rezultirajo iz reakcije tistih /.../ ki so odtujeni od obstoječe strukture oblasti in ki so pod stresom hitrih gospodarskih, socialnih, kulturnih in političnih sprememb.« (Hall v Fink Hafner: 13).

Ljudstvo je kot konstrukt, ki vzpostavi neko poenostavljeno sliko realnosti, nedoločeno in vsebinsko prazno, a po Laclau ravno ta praznina dela populizem tako močno politično ideologijo in fenomen. Populizem lahko uokviri ljudstvo na način, da ustvari skupno identiteto med zelo različnimi skupinami in jih spodbudi k enotnemu cilju (Laclau v Mudde in Kaltwasser, 2017: 10). V večini primerov populistična gibanja ljudstvo dodatno ukalupijo kot vladarja, kot narod ali kot običajne ljudi, in s tem tudi antagonizem z elito razlagajo na podlagi

politične moči, ekonomskega statusa ali nacionalnosti. Razumevanje ljudstva kot vladarja oziroma kot vira politične moči je povezano s sodobno razlago demokratičnih sistemov kot tudi z družbeno historično vlogo ameriške in francoske revolucije. Pod določenimi pogoji se lahko zdi, da je med vladarjem in ljudstvom vrzel in da ljudstvo nima ustrezne reprezentacije preko skupin na oblasti, kar vodi v kritiko in celo upor proti vladajočim ter vzpostavi razmere za populistično gibanje, ki hoče 'povrniti oblast ljudem'. Takšen pripovedni lok je sploh pogost pri populističnih gibanjih v Severni Ameriki in Evropi. Formulacija ljudstva kot običajnih ljudi se nanaša na razredni koncept družbe, ki kombinira socialnoekonomski status s specifičnimi kulturnimi tradicijami in popularnimi vrednotami. Naslavljanje običajnih ljudi se pogosto nanaša na kritiko dominantne kulture, ki obravnava norme, okus in sodbe povprečnih državljanov s prezirom ali sumničavostjo. Ideja o običajnih ljudeh tako brani dostojanstvo in način življenja skupin, ki so objektivno ali subjektivno izrinjene s položajev moči glede na njihov kulturni in ekonomski status. Prav zato populistični voditelji in njihovi podporniki pogosto privzamejo kulturne elemente in simbole, ki jih dominantna kultura prepozna kot kazalce inferiornosti. Takšno razumevanje ljudstva je hkrati integrativno in tudi razdvajajoče: ne le da skuša združiti jezno in tiho večino, temveč si prizadeva ljudstvo tudi mobilizirati proti skupnemu sovražniku (institucije, velike organizacije, birokracije), ki ga obtožuje izkrivljanja 'resničnih' vezi' med populističnim voditeljem in običajnimi ljudmi. Ko se naslavlja ljudi kot narod, se to počne v okviru nacionalne skupnosti, v civilnem ali etičnem okviru, kar implicira, da so vsi državljani ali člani nacionalnosti vključeni in skupaj tvorijo skupnost ter živijo skupno življenje. Pojmovanje ljudstva kot naroda se pogosto utrjuje z nacionalnimi miti (Mudde in Kaltwasser, 2017: 10–11).

Skupni sovražnik ljudstva je elita, ključna razlika med obema pa je kriterij moralnosti, saj je je ljudstvo čisto, elita pa pokvarjena. To sicer še ne pove, kdo tvori elito. Večina populistov ne prezira le političnega reda, temveč tudi ekonomsko, kulturno in medijsko elito ter jih združujejo v eno homogeno celoto, ki namerno deluje proti obči volji ljudstva. Elito utemeljujemo na podlagi njene moči, torej vključuje ljudi, ki so na vodilnih položajih v politiki, ekonomiji, medijih in umetnosti. Sem seveda niso vključeni populist sami, oziroma tisti sektorji, ki so naklonjeni populistom. Zaradi izhodiščne pozicije proti trenutnemu družbenemu redu (ang. *establishment*), nekateri trdijo, da se populist ne morejo obdržati na oblasti, saj bi jih to naredilo za del elite. Vendar takšno razumevanje ignorira razliko med elito in ljudstvom (ki je moralna in ne situacijska), kot tudi iznajdljivost populističnih voditeljev. Nekaterim uspe ohraniti svojo *anti-establishment* držo s preoblikovanjem razumevanja elite: prava moč se ne nahaja v

demokratsko izvoljenih voditeljih (torej tudi populistov), temveč v prikritih skupinah v družbi, ki še zmeraj nelegitimno držijo vzvode oblasti. Ravno tukaj pa pride na površje nekakšen občutek paranoje, ki ga vzbujajo mnogi populist v svojem nagovarjanju publike. Poleg politične moči populist antagonizem med ljudstvom in elito pogosto povezujejo z ekonomsko močjo in argumentirajo, da je politična elita povezana z ekonomsko in postavlja specifične interese pred skupnimi. Ta povezava pa je zelo prikladna za populiste v času njihove politične vladavine, saj lahko s tem upravičujejo svoj politični neuspeh; še vedno jih ekonomsko sabotira ista elita, četudi več nima politične moči. Nenazadnje populist pogosto trdijo, da elita ne le ignorira interese ljudstva, temveč da tudi načrtno deluje proti njim in jih predstavlja kot agente tujih sil. To gre lahko še korak dlje, kadar se populizem v celoti zlije z nacionalizmom in je razlikovanje med ljudstvom in elito tako moralno kot etnično. Tukaj pa elita ni le agent tujih sil, vendar je sama nekaj tujega (judovska elita v Evropi ali evropska elita v Latinski Ameriki) (Mudde in Kaltwasser, 2017: 11–14).

Namen populista in njegovega gibanja je uresničiti občo voljo oziroma voljo ljudstva, kar je specifično razumevanje političnega odločanja, ki ga lahko razumemo s pomočjo Rousseaujevega razlikovanja med občo voljo in voljo vseh. Prva se nanaša na zmožnost ljudi, da se združijo v skupnost in preko prava uveljavljajo skupni interes, medtem ko se slednja nanaša zgolj na seštevke partikularnih interesov vsakega posameznika. Moralno razlikovanje med ljudstvom in elito krepi idejo, da obča volja obstaja. Populistični voditelj je tako tisti, ki je dovolj razsvetljen, da se zaveda, kaj ta obča volja je, in dovolj sposoben, da jo uresniči. Mnogo populistov tako kot Rousseau z uporabo koncepta obče volje kritizirajo predstavniško oblast. Ta je videna kot aristokratska/oligarhična oblika moči, medtem ko so državljani razumljeni kot pasivni del skupnosti, ki so mobilizirani le med volitvami, kjer izberejo svoje predstavnike. Rousseaujeva ideja samoupravne oblasti in uresničevanje obče volje pa pomeni, da bi državljani sami sprejemali in tudi izvajali zakone. Zato populistični voditelji načeloma podpirajo in spodbujajo implementacijo neposrednih demokratičnih orodij, kot so referendumi in plebisciti. Posledično bi lahko populizem teoretično ponovno opredelili v pozitivnem smislu, saj spodbuja neposredno demokracijo in skuša opolnomočiti ljudi, ki se ne počutijo ustrezno zastopane s strani oblasti. Vendar je v praksi ravno nasprotno (Mudde in Kaltwasser, 2017: 17–8).

V središču delovanja populističnih voditeljev je ljudstvo in ne institucije ali ideali. Gibanja, ki jih vodijo, se hranijo z nezmožnostjo obstoječih političnih institucij, da bi zadovoljile potrebe družbe, hkrati pa bijejo boj proti institucijam – tako nacionalnim kot globalnim. Predvsem populizmi na desnem ideološkem polu so nezaupljivi do ustavnosti in rušijo institucionalna

varovala proti avtokraciji. Čeprav njihovi govori in dejanja temeljijo na moralizmu, v praksi niso konsistentni v svojih načelih. Populistične vlade kot pravilo poglobljajo korupcijo, manjšajo pravice posameznika in rušijo temelje demokratičnih institucij. Poleg tega je v samem jedru populizma odpor do pluralizma; ljudstvo razume kot enovito in notranje homogeno enoto in tako z njim tudi komunicira. Namesto preko posredniških in predstavniških vzvodov, populistični nagovarjajo poslušalce neposredno in s pridom (ter učinkovitejše kot druga politična gibanja) uporabljajo socialna omrežja (Fink Hafner, 2020: 15–6).

Obstaja več klasifikacij populizmov. Za potrebe naloge bo zadostoval Muddov model, ki prepozna tri tipe populizmov: agrarni populizem, ki temelji na nasprotovanju ruralnih delov proti urbanim elitam in težnji po centralizaciji; ekonomski populizem, ki poudarja ekonomske javnopolitične tematike; in politični populizem, ki poudarja nacionalistična prepričanja. Vendar, kot že rečeno v uvodu, je takšna središčna tematika konceptualizacije populizmov nepopolna in preveč siromašna, da bi jo lahko razumeli kot celostno ideologijo. Še več, v praksi se meša oziroma dopolnjuje z elementi drugih ideologij. To tudi omogoča, da jih lahko uvrščamo na levo-desni ideološki spekter. Ključno merilo za razlikovanje med desnico in levico je odnos do ideala enakosti. Za razlikovanje med zmernim in skrajnim krilom na obeh straneh pa je odnos do svobode. Tipologijo populizmov je moč razširiti preko treh dodatnih spremenljivk: spreminjajoče se oblike družb, spremembe v politični paradigmi družbe in valovi globalizacije (Fink Hafner, 2020: 15–6).

2.2 Populistični voditelj

V populističnih gibanjih je značilno podrejanje aktivnosti ljudstva in poudarjanje aktivnosti politika oziroma voditelja. Populistični voditelj se predstavlja kot edini, ki zares zastopa ljudstvo in kot edina legitimna sila v družbi. Pravzaprav si populističnih gibanj ni mogoče predstavljati brez karizmatičnega voditelja, ki velja za skupni element vseh populizmov (Fink Hafner, 2020: 13–4).

Mudde trdi, da prototipen populistični voditelj ne obstaja, saj je populizem v prvi vrsti set idej, ki jih lahko zagovarjajo zelo različni akterji. 'Izjemna' narava populista leži v zelo specifičnih in različnih lastnostih, ki so odvisne od politične kulture njegove skupnosti. Vsem populistom je skupno to, da predstavljajo sebe kot glas ljudstva, torej kot politično neetablirane (ang. *outsider*) in kot pristne predstavnike običajnih ljudi. To podobo skrbno izgradi vsak populist,

temelji pa na paleti različnih osebnih karakteristik, ki ne odlikavajo vedno pravega značaja (Mudde in Kaltwasser, 2017: 62). V medijih in literaturi je pogosta uporaba karizmatičnega *strongmana* kot stereotipnega populističnega voditelja. Ta sicer dobro opiše nekatere populiste, a taki naj bi bili uspešni le v določenih družbah. Voditelji, ki odlikavajo takšne značilnosti, tipično vladajo na podlagi kulta osebnosti, ki voditelja prikazuje kot močnega, potencialno nasilnega, brez zadržkov in neodvisnega od katerekoli institucije (Mudde in Kaltwasser prepoznavata latinskoameriške voditelje kot sta Juan Peron in Hugo Chavez za tipična primera populističnega *strongmana*). Vendar značaj *strongmana* ni inherenten populističnemu voditelju; takšen značaj populista se pojavlja predvsem v avtoritarnih režimih (kjer imajo populisti tudi pogosto visok vojaški položaj). Mnogi populisti sebe prikazujejo kot močne voditelje, medtem ko gre *strongman* še korak dlje: izoblikuje podobo, da je mož dejanj (in ne besed), ki ne omahuje nad sprejemanjem hitrih in težkih odločitev, tudi napram svetovanju strokovnjakov. Na podlagi anti-intelektualizma in stanja urgentnosti, ki ga večinoma ustvari kar populist sam, ta argumentira, da reševanje krize zahteva drzno akcijo in zdrav razum (ang. *common sense solutions*) (Mudde in Kaltwasser, 2017: 63–6).

Del podobe populista kot glasu ljudstva je tudi v njegovi uporabi preprostega in celo vulgarne jezika na ravni gostilniškega diskurza. Populist sebe prikaže kot enega od fantov, kot 'pravega moškega', ki se poistoveti s preprostim človekom z uporabo grobega jezika in ponekod tudi z igranjem različnih stereotipov (Mudde in Kaltwasser, 2017: 64).

Morda je najbolj prepoznavna lastnost populista njegova karizma, kar se navadno razume kot izjemne osebne kvalitete, ki so univerzalne. Kaj točno pa so te lastnosti, pa je predmet precejšnje zmede. Pojmi kot popularen in močan se pogosto uporabijo za razlago karizme, pogosto pa se izkažejo za tavnološke: priljubljeni voditelji so opisani kot močni zaradi svoje priljubljenosti, neprijetni pa so prikazani kot šibki zaradi svoje neprijetnosti. A vendarle obstaja nekaj precej očitnih primerov populističnih voditeljev, ki so dobili široko podporo na podlagi svojega karizmatičnega značaja in brez jasne politične filozofije ali podpore močnih organizacij, kot sta bivši brazilski predsednik Collor de Mello ali danski Pim Fortuyn. Weber razume karizmatično vodstvo kot posebno vez med vodjo in podaniki, definirana pa je vsaj toliko s pričakovanji in percepcijo sledilcev kot z individualnimi značilnosti vodje. Mudde trdi, da bi bilo zaman iskati določene univerzalne znake karizme, tudi zato, ker so kulturno pogojene (Mudde in Kaltwasser, 2017: 68).

Ključno za uspeh vsakega populističnega voditelja je v tem, da prepriča, da je resničen glas ljudstva. Kot sta ljudstvo in elita konstrukta, tako je tudi glas ljudstva konstrukt populista.

Konstrukt sestoji iz dveh procesov; ločevanje populista od elite in povezovanje z ljudmi. Prvi proces je povezan s statusom '*outsiderja*', ki si ga populist prisojijo, drugi pa z njihovo domnevno avtentičnostjo. *Strongman* svojo podobo kot glas ljudstva doseže preko poudarjanja dejavnosti in možatosti, s čimer 'igra na kulturne stereotipe' ljudi, in s tem, da predlaga reševanje problemov z zdravim razumom, ki je v nasprotju s trditvami strokovnjakov. Ostali populistični voditelji, ki 'ne igrajo' na podobo *strongmana*, pa to počnejo drugače (npr. z izpostavljanjem svojega spola, poklica ali etnične pripadnosti) (Mudde in Kaltwasser, 2017: 68).

Podobno kot *strongmani*, tudi populistične govornice igrajo na stereotipe spola v družbi za izgradnjo svoje podobe glasu ljudstva; najbolj pogosto uporabijo svoj spol za izgradnjo položaja '*outsiderke*'. Že samo dejstvo, da je populistični voditelj ženska (v primerjavi z večinsko moško politično elito), okrepi njihovo *outsidersko* podobo. Svojo pristnost skušajo zgraditi s poudarjanjem tega, kar v njihovi družbi velja za značilnosti 'dobre ženske': pogosto predstavljajo sebe kot matere ali žene, s čimer lahko vzpostavijo vez z družbenimi skupinami, ki se počutijo zapostavljene s strani oblasti (Mudde in Kaltwasser, 2017: 70).

Pogosto so populistični voditelji podjetniki, dostikrat celo eni izmed najbogatejših ljudi v svoji državi. Glede na to, da populizem temelji na sporu proti eliti, se na prvi pogled zdi, da bi uspešen in zelo premožen podjetnik težko postal populistični voditelj. A ker ta spor med ljudstvom in elito ne temelji na ekonomskih kriterijih, ampak na moralnosti, lahko podjetniki-populisti svojo poslovno žilico prikažejo kot del njihovega statusa političnega *outsiderja*. Sebe portretirajo kot poštene in samonikle podjetnike, ki so svoje bogastvo ustvarili kljub pokvarjenemu establishmentu in ne zaradi njega. Trdijo, da so neradi vstopili v politiko in napram profesionalnim politikom tega ne počnejo, da bi finančno profitirali, in se torej žrtvujejo za dobrobit drugih. Nemogoče se zdi – glede na njihovo premoženje – da bi se taki ljudje povezali z ljudstvom, saj njihovo vsakodnevno življenje ne bi moglo biti bolj drugačno od običajnega državljana. Vendar svoje bogastvo pogosto uporabijo, da se povežejo z ljudmi in izrazijo neko pristnost (preko športa, darovanja v dobrodelne namene ipd.) (Mudde in Kaltwasser, 2017: 71).

Kot del svojega statusa političnega *outsiderja* populist pogosto trdijo, da so politični novinci, s čimer se distancirajo od nepopularnih potez dosedanjih vladajočih skupin kot tudi od podobe nekompetentnega in pokvarjenega politika (kar je značilno tudi za Slovenijo; ta trditev se je pojavila tudi v naši analizi v govorih Roberta Goloba). V ostrem nasprotju s profesionalnim politikom populist trdi, da ga v politiko ne vodijo osebne ambicije, temveč višja sila oziroma poslanstvo, da povrne politiko nazaj k ljudem. V realnosti pa so populistični voditelji še kako

del nacionalne elite. Pogosto pripadajo isti socialno-demografski sferi kot politična elita in se gibljejo v političnih krogih že vrsto let preden formalno nastopijo v politiki. Populisti zato tudi posvetijo toliko časa konstrukciji svoje podobe kot *outsiderja*, da lahko prikrijejo dolgo in tesno razmerje z istimi elitami, ki jih tako vehementno zavračajo. Tako lahko populizem razumemo kot politiko za običajne ljudi, vodi jo pa neobičajen/izjemen posameznik, ki ustvari običajen profil (Mudde in Kaltwasser, 2017: 73).

2.3 Populizem in retorika

V kakšnem odnosu je populizem z retoriko, disciplino, ki preučuje javno prepričevanje? Je možno populizem definirati in analizirati s pomočjo retoričnih pojmov in teoretskih konceptualizacij? Ali bi lahko populizem razumeli kot vrsto retorike ali so po drugi strani retorične tehnike zgolj del populističnega govornega nastopa?

Kock (2022) skuša v okviru retorične teorije najti skupen imenovalec sedmih različnih analiz populističnih voditeljev. Retoriko razume kot osrednji element pri vzponu populističnih gibanj v zadnjih desetletjih. Poudarja, da populistična gibanja niso le rezultat socialnoekonomskih razmer in zgodovinskih dejavnikov, temveč jih je oblikovala, spremenila in opolnomočila dejavna uporaba retorike. Razumevanje populizma kot atributa politične retorike sovпада z ugotovitvijo, da populizma ne moremo prepoznati kot določene politične agende in ga umestiti na levo-desni ideološki spekter (temveč, kot že rečeno, posamezni primeri populističnih gibanj prevzamejo nazore iz drugih ideologij). Laclau (2005) nekaterim raziskovalcem populizma očita, da ga ti karakterizirajo z uporabo nabora številnih atributov, ki nimajo skupnega temelja in so si celo med seboj nasprotujoči, s čimer raziskave spregledajo, kar je zares specifično za populizem. To je posebna vrsta politične logike; retorične operacije povezujejo niz različnih potreb, ki obstajajo v neki populaciji, in te potrebe ustvarijo neko 'ljudstvo' in predstavljajo njegovo voljo, ki je v sporu z neko mogočno in zatiralno silo. Poglavitna lastnost po Laclau je torej govor o nekem ljudstvu, ki je privedeno v obstoj oziroma konstituirano retorično. Kock (2022) trdi, da lahko preko te opredelitve na populizem gledamo kot na retorični fenomen (čeprav Laclau govori o politični logiki). Po Laclau (2005) je populizem performativno dejanje, ki ima povsem svojsko racionalnost, po Kocku pa to pravzaprav pomeni komunikativno oziroma retorično dejanje (Kock, 2022: 223).

Da bi lahko populizem uspešno umestili znotraj retorike, je treba to razmejiti od ideologije, saj se to, kar razumemo kot 'retorično', nemalokrat lahko prekriva z 'ideološkim'. Nenazadnje se veliko definicij populizma oblikuje s pojmom populistične ideologije (tudi te, ki smo jih navedli v prejšnjem poglavju). Populistična gibanja in govori so seveda pogosto prepredeni z ideologijo, vendar bi bilo po Kocku (2022) zmotno tudi, če bi distinkcijo med pojmom naredili na ravni sloja ideološke vsebine in sloja retoričnih oziroma stilističnih olepšav. Ideologija in retorika sta si sorodna izraza, vendar nista sinonima. Retorika je osredinjena na komunikacijo oz. interakcijo z določenim ciljem (tj. prepričati) in je zato posebna oblika strateške jezikovne rabe, medtem ko je ideologija opredeljena kot skupek normativnih vrednot oziroma prepričanj, odnosov in idej o tem, kakšen bi moral biti svet. Na tem mestu ne gre spregledati stališča jezikovne pragmatike do ideologije, ki slednjo tesneje poveže z retoriko. Manifestiran kot posebna oblika jezikovne rabe, kot pravi Verschueren (2000), ideološki diskurz pogosto odraža konstelacijo temeljnih ali zdravorazumskih, pogosto tudi normativnih verjetij in idej, ki so povezane s stvarnostjo specifične družbene skupine, zato so zanjo neproblematične, zdravorazumske in samoumevne ter posledično pogosto tudi implicitno formulirane. Retorika lahko vsebuje, propagira in konstruira ideologijo, in je pogosto uporabljena za uokvirjanje, legitimiranje in potrjevanje odnosov specifičnih družbenih skupin (Verschueren, 2000: 345–347). Po drugi strani pa so prepričanja naravnana na stanje razmer v svetu, odnosi pa so ocene in vrednotne drže do sveta. Ko govornik izrazi stališče, ki promovira neko ideologijo, je to v celoti retorika (ni določen del vsebine ideologija, medtem ko je preostalo retorično okrasje). Kock se v svojem razumevanju retorike drži Aristotelovega nauka, kjer retorika označuje vsakršno javno komuniciranje, ki ima namen vplivati na praktične odločitve in odnose publike. Gre torej za precej širše razumevanje retorike, kot je običajno v nestrokovni uporabi (kot zgolj verbalno okrasje in stilistični dodatki). Retorika je torej vsako komunikativno dejanje, ki ga govorec naredi z namenom pridobivanja naklonjenosti poslušalstva do neke pozicije. Retorika potrdi ali implicira prepričanja o stanju sveta in na enak način tudi potrjuje ali implicira vrednotna stališča do teh razmer (torej poglede na to, kaj je slabo ali dobro). S tem retorika konstruira takšna prepričanja, jih oblikuje, razširja in jim vliva energijo. Tako je močan in odločilen dejavnik ideologij, ki obstajajo v neki družbi (Kock, 2022: 232–233). Zmotno je misliti, da politiki s svojo retoriko le reflektirajo poglede in zahteve svojih podanikov, saj ta proces poteka v tudi v obratni smeri: politiki, ki širijo populistično retoriko, nedvomno konstituirajo, oblikujejo in krepijo prepričanja in odnose (Kock, 2022: 232–233). Dober primer takšnega vpliva lahko najdemo v Trumpovem nagovoru podpornikom na dan napada na

Kapitol, 6. januarja 2021, v katerem je dejal, da bo prišlo do dobesednega konca obstoja ZDA, če predstavniki kongresa potrdijo izid volitev.

Kockova definicija populizma, njeno 'retorično seme', je torej naslednja: govorec uporabi/izrazi populizem, ko trdi ali implicira, da predstavlja celotno ljudstvo. Če državljani verjamejo taki trditvi oziroma drži, so sprejeli populistično ideologijo. Poleg Laclauove teorije populizma se Kock naslanja tudi na samo etimologijo pojma populizma: populistična retorika pomeni označevanje, do neke mere, da je ljudstvo združeno oziroma poenotena entiteta in da govorec govori v imenu te entitete. Iz te definicije, ki je tudi minimalistična, izhaja, da populistična retorika v govoru in političnem gibanju nastopa v različnih stopnjah in se lahko pojavlja le občasno. Lahko je masivna, sporadična ali pa sploh neopazna (Kock, 2022: 234). Čeprav večina definicij populizma, ki smo jih do sedaj vključili, daje velik poudarek na to, da populistični govorec sebe prikazuje kot glas enotnega ljudstva, Kock ta atribut umesti kot sam temelj populizma, zato bi v nadaljevanju in pri sami analizi bilo smiselno izhajati iz tega, kako govorniki to sporočajo publiki.

Retorika, ki govori o združenem ljudstvu, vselej vsebuje neko naravnost k liberalizmu in izključevanju različnih skupin ter celo k odprtemu napadanju pluralizma. Ta element ima prav tako več različnih izraznih stopenj in ni vsakokratno opazen: dele skupnosti, ki očitno niso pripadniki populističnega gibanja ali ga kritizirajo, lahko populist preprosto ignorirajo, lahko jih omenjajo, ali pa odkrito napadajo kot sovražnike. Čeprav so dodatni atributi pogosto opazni pri populistični retoriki, Kock vztraja pri enem kriteriju ravno zato, ker niso nujno prisotni. Ravno to dodajanje kriterijev je po mnenju avtorjev, kot sta Kock in Laclau, največja napaka pri številnih definicijah populizma. Po drugi strani pa nekateri avtorji kot Zarefsky (2020) skušajo populizem kot retorično zvrst še podkrepiti z dodatnimi atributi.

Zarefsky (2020) prepoznava štiri značilnosti populistične retorike, ta pa uspeva na podlagi več sprememb v družbi in javnem diskurzu. Prva sprememba v družbi je izguba občutka moči oziroma zmožnosti intervencije napram hitrim in vseobsegajočim družbenim spremembam, oziroma to, da ljudje ne morejo preko svojega glasu spremeniti stvari na bolje. Evropska družba je trenutno sredi tranzicije iz manufakturne v informacijsko ekonomijo in iz monokulturne v multikulturno družbo ter sredi prehoda med nacionalnim ter globalnim državljanstvom (Zarefsky, 2020: 4). K temu lahko dodamo tudi spiralo nenehnih zdravstvenih, finančnih, socialnih, podnebnih in vojnih kriz v zadnjih letih, ki druga drugo poglobljajo in nimajo vidnega konca. Družbene spremembe in občutek negotovosti ter nemoči pri ljudeh vodijo do ekonomskih in socialnih sprememb ter do sprememb vrednot. Drugo spremembo v družbi

Zarefsky najde v socialni fragmentaciji, ki vodi do razdrtja skupnih vezi, ki povezujejo ljudi v družbi. Ko ljudem umanjka konsenz pri zelo splošnih vprašanjih, o dejstvih pri neki zadevi, je zelo malo (če sploh kakšnih) sprejetih začetnih točk za javni diskurz. Združevanje ljudi proti 'establišmentu' lahko nadomesti manjkajoče skupne vezi. Socialna fragmentacija je posledica sprememb v družbi, ki se razdeli na ekonomsko privilegirane in neprivilegirane ter na podpornike in kritike vrednot avtoritarnih sistemov. Kot tretjo spremembo v družbi pa Zarefsky navede površno razumevanje zgodovinskega konteksta, v katerega je družba umeščena. Ravno poglobljeno razumevanje zgodovine, kompleksnih vzrokov in posledic ter ponavljajočih se razmer lahko privede do boljšega razumevanja sedanjosti, boljšega vrednotenja politik odločevalcev in izumljanja alternativ, ki jih imamo v danem trenutku na voljo. Ko potrebe po dejanjih ne spremlja občutljivost za zgodovinski kontekst, lahko populistična retorika poenostavi nastale razmere in naše odločitve (Zarefsky, 2020: 5).

Na podlagi teh družbenih in diskurzivnih sprememb Zarefsky identificira štiri značilnosti populistične retorike. Najbolj opazna značilnost je že prej opisani razkol med ljudstvom in elito, Zarefsky pa doda, da pojmu elita v populistični retoriki manjka jasna referenca, kar je znak splošnega nezadovoljstva o stanju stvari. To mentalno stanje je moč zlahka proizvesti v publiki, če sovražnik ostane neimenovan. Druga značilnost populistične retorike je v njeni čustveni nabitosti; populist se vidijo oziroma kažejo, kot da se odzivajo na urgentne razmere, na krivico, ki jo razni sovražniki povzročajo ljudstvu. S tem ko populistični politiki trdijo, da govorijo v imenu ljudstva, se skušajo tudi povezati oziroma poistovetiti s stiskami ljudstva in to stisko tudi uprizarjajo, da poudarijo razkol med ljudstvom in družbenim redom oziroma elito. Tretjo značilnost populistične retorike Zarefsky poimenuje 'demokratizacija dokazov', glede na njen učinek pa bi jo lahko poimenovali tudi relativizacija dokazov. Po eni strani se kaže veliko spoštovanje za razno 'dokazno gradivo', ki se ga poslužujejo teoretiki zarot, prikazujejo jih pa kot nekakšne primarne vire oziroma skrivne dokumente, ki kažejo, kaj ima elita za bregom. Takšna dejanja pa spremlja prezir do strokovnega znanja. Kmečka pamet in zdravi razum se tako borita proti konvencionalnim strokovnjakom. Objava nekega predanega populista je vredna vsaj toliko kot empirična študija ali strokovno mnenje, saj so strokovnjaki tako ali tako del elite. Noben vir dokaza ni več vreden ali bolj verodostojen kot katerikoli drugi, naslavljanje strokovnjakov pa pogosto spremlja oznaka 'tako imenovani'. Četrty atribut populistične retorike pa Zarefsky vidi v pretiranem poenostavljanju realnosti, kar se uporablja kot nakazovanje k resnici. To privede do preference za preproste, enoznačne razlage, komplicirane razlage pa se jemlje kot taktiko prikrievanja. Problemi in rešitve v populističnem diskurzu so fundamentalno

preproste in lahko postanejo vsem dostopne. Konec koncev konspirativni argumenti, ki nakazujejo, da elita v temi spletkari proti ljudstvu z nekim zavržnim ciljem, resonira bolj kot pozivi k večji toleranci in odprtosti do različnih interpretacij (Zarefsky, 2020: 6).

3 Konceptualna izhodišča

Analiza govorov bo temeljila na konceptih klasične retorike in raziskovanju besedne ter nebesedne komunikacije (govor in telo). Pri področju verbalnih govornih sredstev izhajamo iz spoznanj avtorjev t. i. zagrebške fonetične šole (Škarić in Vuletić), ki ima dolgo akademsko tradicijo preučevanja (javnega) govora. Pod vplivom zagrebške fonetične šole se je postavila tudi slovenska znanstvena smer preučevanja govora (Podbevšek, Žavbi itd.), katere izsledki so tudi vključeni v ta del naloge. Našteti avtorji preučujejo tudi neverbalno komunikacijo, a smo to področje dodatno razširili tudi z avtorji iz socialne psihologije (predvsem delo Knappa, Horgana in Halla, ki poglobljeno in izključno preučujejo neverbalno komunikacijo kot rezultat delovanja okolja, človekovih telesnih značilnosti, vedenja in delovanja). Metodologijo klasične retorike pa smo črpali iz kanoničnih del Aristotela in Kvintilijana, kot tudi sodobnih slovenskih avtorjev, ki združujejo klasično retorično teorijo s sodobnimi teorijami argumentacije (Žmavc, Žagar).

Te tri smeri (retorika, govor in neverbalna komunikacija) smo izbrali, ker skupaj omogočajo celostno analizo govora, torej tega, kaj je povedano in na kakšen način. Opredeljevanje nekega govorca kot populista se v sodobnih medijih in literaturi večinoma osredotoča na vsebino njegovega govora, v tej nalogi pa predpostavljamo oziroma ugotavljamo, ali se populističen govor oziroma nastop kaže tudi v govoru in neverbalni komunikaciji. Lahko se zgodi, da govorec v svoji vsebini ne kaže elementov populizma (kot smo jih povzeli zgoraj, na primer zanikanje strokovnega znanja, prikazovanje sebe kot glas ljudstva itd.), a kaže specifično delovanje ali vedenje v načinu govora ali neverbalni komunikaciji (odnos do sogovornikov, neskladnost med vsebino in neverbalno komunikacijo oziroma neiskrenost, skriti pomeni itd.), ki imajo ob upoštevanju konteksta lasten retoričen učinek in jih je mogoče prepoznati kot elemente populističnega govora. Vključevanje govora in neverbalne komunikacije nam omogoča, da dodamo analizi govora dodatne dimenzije in tako razširimo razumevanje oziroma prepoznavanje elementov populizma v govoru.

3.1 Retorika

Retorika se kot disciplina z več kot dvatisočletno tradicijo ukvarja s tehnikami javnega nastopanja in prepričevanja. Razvila je teoretična izhodišča in orodja, ki jih govorec lahko uporabi, da doseže želeni retorični učinek pri poslušalstvu. Poleg tega je razvila tudi metode, ki omogočajo preučevanje in analiziranje govorov.

Izpostavlja strateško rabo jezika oz. izbiro komunikacijskih (besednih in nebesednih) strategij, ki podpirajo določeno interpretacijo in zavračajo konkurenčne. Kot družbena praksa se retorika osredinja na uspešno javno prepričevanje, ki se manifestira kot diskurzivno delovanje javnega govorca s specifičnim položajem v družbi in v specifičnih okoliščinah (pred določenimi poslušalci, na določenem kraju, ob določenem času in z določenim namenom) (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 24).

3.2 Ethos, pathos in logos

Osnova analize govora pri klasični retoriki običajno izhaja iz Aristotelovega tridelnega modela sredstev prepričevanja: a) ethos ali izgradnja govorcevega značaja oziroma diskurzivna konstrukcija njegove verodostojnosti, b) pathos ali strategije za vzbujanje čustvenega odziva pri publiku, c) logos ali strategije argumentacije. V procesu prepričevanja ethos, pathos in logos predstavljajo tri prepletene prvine oziroma pristope, kjer je situacija povezana z govorcem, publiko in temo. Katero izmed teh treh strategij govorec večinsko uporablja v govoru in kako (tj. ali poudarjeno na besedni ali bolj na nebesedni ravni), je odvisno od same publike, konkretne govorne situacije in moralnih ter socialnih norm v določeni družbi (Žmavc, 2018: 45). Tridelni model sredstev prepričevanja je v izhodišču ustrezen, ker z osnovno konceptualizacijo lahko loči med različnimi principi prepričevanja (etotični, patotični in argumentativni), hkrati pa lahko zajame obe ravni govornega delovanja (besedno in nebesedno).

Tovrstne delitve so sicer umetne in nikoli ne moremo govoriti o rabi zgolj enega ali drugega načina (prepričevalnega sredstva oziroma načela), temveč govorimo o različnih razumskih in čustvenih strategijah prepričevanja kot jezikovnih izbirah (torej njihove besedne in nebesedne manifestacije), ki v določeni retorični situaciji izstopajo. V sklopu logosa gre za razumske tehnike prepričevanja, ki temeljijo na verjetnosti. Obsegajo pravila in oblike veljavnega argumentiranja, ki veljajo neodvisno od govorca in publike, zato jim rečemo tudi objektivne metode dokazovanja. Ethos so dokazi oziroma tehnike prepričevanja, preko katerih govorec

prikazuje lastnosti svojega značaja in skuša ustvariti vtis verodostojnosti, s čemer bi publika lažje in hitreje sprejela njegova stališča. Ethos je samopodoba, ki jo kažemo publiko, ne nujno govorceva, temveč tista, ki jo želimo prikazati. Obstaja pa pomembna razlika, če ima poslušalstvo že predhodno podobo govorca, ki temelji na njegovem slovesu, moralnem/strokovnem ugledu ali avtoriteti. V tem primeru gre za predobstoječi ethos. Ta govorce lahko zagotovi potrebno verodostojnost pri nastopu, na katero se lahko tudi skliče ali jo implicitno nakaže. V nasprotnem primeru, ko publika nima vnaprejšnje podobe o govorce, pa gre za konstituiran ali v diskurzu ustvarjen ethos. Govorec lahko v tem primeru svojo podobo zasnuje vsakič na novo. Aristotel je opredelil tri glavne dejavnike vtisa verodostojnosti, kadar lahko govorniku verjamemo celo brez dokazov: praktična modrost oziroma pametnost, poštenost in dobrohotnost (*Rh.* 1378a6–19). Za celovit vtis prepričljivosti mora govorec v govoru izkazati vse tri lastnosti hkrati. Govorčev ethos je po Aristotelu pri javnem prepričevanju najpomembnejša strategija, saj je brez uspešno vzpostavljenega zaupanja pri publiko, torej vtisa, da je govorec vreden zaupanja, vprašljiv tudi uspeh sprejemanja njegovih stališč, tudi če pri tem uporablja povsem veljavne argumente (*Rh.* 1356a14). Pathos je neločljivo povezan z ethosom; je oznaka za vse aktivnosti govorca, s katerimi namerno in mimo pravih argumentacije vpliva na čustva poslušalcev oziroma na njihove strasti. Preko pathosa neposredno vplivamo na čustvena stanja občinstva, v katerih naj bi bili najdovzetenjši za sprejemanje govorcevih stališč. Pathos preko različnih jezikovnih strategij (retoričnih figur) in načina predstavitve vsebine izpostavlja potrebo, oblikuje želje, podžiga različna čustvena stanja (jeza, gnus, navdušenje itd.). Uspešnost prepričevanja na ta način je poglavitno odvisna od tega, kako dobro govorec pozna čustvena stanja svojih poslušalcev, kako dobro lahko oceni primernost situacije – zato, da pri poslušalcih okrepi obstoječa čustva ali vzbudi nova – in kako dobro se lahko vanje vživi (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 57–61).

Na ravni govorne uresničitve se sredstva prepričevanja odražajo tako preko velikega intonacijskega razpona kot menjavanja hitrosti, jakosti, govornega ritma, premorov itd. Govorec pa seveda lahko demonstrira lastno vživljanje v čustvena stanja preko svojega telesa; z obrazno mimiko, ki odraža to čustvo (strah, jeza, prezir in podobno), lahko gestikulira na način, da dodatno poudari vsebino (udrihanje z rokami ob pult ali mahanje, kazanje s prstom, skomiganje z rameni, ritmično premikanje glave itd.).

3.3 Retorična mreža

S temi tremi načeli (ethos, pathos in logos) so neločljivo povezani tudi temeljni retorični koncepti in pravila, ki lahko služijo ne le kot priporočila za uspešen javni govor, temveč tudi kot orodja za analizo govora. Retorična pravila oziroma strategije niso stroga in toga pravila, ki bi venomer zagotavljala uspeh, temveč njihova vsebinsko izpraznjena forma nakazuje, da gre za pripomočke v situacijah, ki so močno družbeno pogojene. Govorništvo je proces, ki primarno temelji na vsakokratnem prilagajanju aktualni komunikacijski situaciji, kar od govorca zahteva tudi poznavanje njenih dejavnikov, torej lastne vloge, značilnosti poslušalcev in vsebine govora, kot tudi zmožnost dobrega sprotnega ocenjevanja ter prilagajanja (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 27).

3.3.1 Retorična situacija

Retorično situacijo določimo glede na pet sestavnih delov: 1. stališča in podoba govorca (kdo?), 2. stališča in razpoloženja poslušalcev (komu?), 3. sporočilo (kaj?), 4. namen govora (čemu?), 5. vzrok (zakaj?). Torej, glede na to, pred kom govori, kaj govori in kako se želi predstaviti pred poslušalci, lahko govorec za isto stališče vsakič poišče vsebinsko različne argumente in jih preoblikuje ter razvrsti za bolj ugoden izid. Pri določanju retorične situacije moramo torej opredeliti kdaj, kje, komu, kaj, čemu in zakaj govorec sporoča (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 39–42).

3.3.2 Stasis – točka spora

Še preden govorec začne zbirati argumente za svojo pozicijo, mora oceniti, zakaj in za kaj argumente sploh potrebuje. Ugotoviti mora, zakaj pri dani zadevi gre in ali gre za družbeno relevantno vprašanje, saj gre pri vsakem javnem prepričevanju za neko temo, problem ali vprašanje, o katerem ni splošnega ali trajnega konsenza, temveč obstajata vsaj dve družbeno relevantni stališči, s tem pa tudi interes za javno razpravo. Govorec mora torej ugotoviti, zakaj naj bi sploh govoril in kje obstaja potencialno nesoglasje med njim ter poslušalci. Ta postopek so stari Grki poimenovali *stasis*, torej kot točko spora oziroma izhodiščno vprašanje. Osnovna shema za določanje sporne točke temelji na štirih vrstah izhodiščnih vprašanj za javni govor (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 45–46):

1. Izhodiščno vprašanje dejstva/domneve ('Ali se je dejanje zgodilo?'): v tem primeru ugotavljamo spornost obstoja nekega dogodka oziroma ali je X res storil Y.
2. Izhodiščno vprašanje definicije ('Kako lahko dejanje opredelimo?/kaj je storil X?'): vemo, da se je nekaj zgodilo, ugotavljamo pa opredelitev dogodka oziroma njegovih bistvenih značilnosti.
3. Izhodiščno vprašanje kvalitete ('Kako resno je dejanje?/Je bilo dejanje X primerno?'): sam opis dejanja oziroma dogodka ni sporen in se zato sprašujemo po lastnostih dejanja in ugotavljamo spornost njune kvalitete (primernost, pravičnost, sprejemljivost).
4. Izhodiščno vprašanje mesta ('Ali obstaja formalni postopek za obravnavo dejanja?/Ali je to pravo mesto za razpravo o tem dejanju/dogodku?'): obstoj, definicija in kvaliteta dejanja oziroma dogodka so neproblematični, zato se vprašamo, ali smo na pravem mestu za razpravo. Na tej ravni s pomočjo primernosti ugotavljamo ustreznost zunanjih okoliščin razprave (čas, kraj, sogovorci itd.)

3.3.3 Struktura govora

Retorika strukturo govora deli v več delov (lat. *partes orationis*). V antični retoriki je bilo veliko prostora odmerjeno razporeditvi govora, ki je veljala za eno najpomembnejših vlog v javnem prepričevanju. Z upoštevanjem pravil strukturiranja govora govorec poslušalcem omogoči, da lažje in nemoteno sledijo vsebini ter do nje in do govorca zavzamejo naklonjen odnos. S tem govorec ustvarja podlago za uspešno prepričevanje (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 73–74).

Uvod je namenjen pripravi občinstva, tako na tematiko kot na pridobivanje njihove pozornosti in naklonjenosti. Ustvarjanje razpoloženja pri poslušalcih je tesno povezano z uporabo subjektivnih strategij prepričevanja. Pri občinstvu lahko govorec oblikuje želje in potrebe po vedenju, ki ga bo predstavil, in se hkrati predstavi kot govorec z najboljšimi nameni in kompetencami. Primarno sredstvo prepričevanja, ki ustreza tem ciljem, je ethos. Glede na težavnost teme (dvoumnost, nenavadnost ipd.) in pričakovan odziv poslušalcev je govorčev cilj v nagovoru/uvodu lahko obdržati ali pridobiti naklonjenost, ustvariti dovtetnost ali pridobiti pozornost (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 75–76).

Ko si govorec pridobi naklonjenost poslušalcev in jih ustrezno motivira, sledi pripoved. Na tej točki govorec poslušalce seznanja z naravo snovi oziroma predstavi osnovna dejstva in osnovne definicije. V tej fazi govora je manj prostora za subjektivne dokaze kot neposredne metode prepričevanja; govorec naj se primarno ne bi več osredotočal na vzbujanje čustev in občutke

občinstva (pathos), medtem ko bi moral še vedno izgrajevati svojo podobo in avtoriteto (ethos) preko ustrezne predstavitve problema na vsebinski in slogovni ravni. Pripoved ima tudi pomembno funkcijo v odnosu do dokazovanja; predstavlja namreč napoved argumentacije oziroma vsebinski okvir, del katerega so argumenti, ki lahko sledijo v nadaljevanju kot samostojna enota govora (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 76–77).

Šele ko govorec pridobi naklonjenost publike in narativno umesti problem v specifični kontekst, sledi argumentirano prepričevanje, ki naj bi stopilo v ospredje pri navajanju dokazov in protidokazov. Govorec lahko glede na retorično situacijo pomembno vpliva na odziv poslušalcev tudi s strateško razporeditvijo argumentov v govoru (močnejši argumenti na začetku in koncu oklepajo šibke v sredini, govor se ne sme spuščati od najmočnejšega do najšibkejšega argumenta itn.) (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 77–80).

Namen zaključka je povzemanje in strukturiranje glavnih argumentov, ustvarjanju celovite sheme povedanega in s tem utrjevanju razumevanja in pomnjenja. Druga pomembna naloga zaključka je ustvariti želeno čustveno razpoloženje pri publiku, s čimer govorec doseže njeno dokončno naklonjenost in boljše pomnjenje povedanega. Pathos velja tu za primarni način prepričevanja (ne gre nujno za silovito in slogovno nabuhlo nagovarjanje). Prav tako je mogoče čustva vključiti v katerikoli del govora, najprimernejši mesti pa sta uvod in zaključek. V skladu z retoričnimi pravili je uvod namenjen ustvarjanju pozornosti s primarno uporabo ethosa, čemur sledi pripoved in argumentiranje z namenom prikazovanja dejstev in dokazovanjem z uporabo logosa; govor sklence zaključek, ki povzame in gane z uporabo pathosa (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 80–82).

3.3.4 Kairos in actio – pravi trenutek in izvedba

Kairos in actio se nanašata na izvajanje pravega dejanja ob pravem času. Sicer gre za dva samostojna koncepta, a tukaj povzemamo tako, kot ju je združila Marie Gelang (2021). V tej nalogi ju bomo uporabili zato, da lahko opredelimo, ali je izvedba določenega govora primerna (predvsem v kontekstu in času, v katerem se odvija govor). Kairos v antični retoriki pomeni pravi trenutek v odnosu do časa, kraja in dejanja. V retoriki se nanaša na nujnost odločne in determinirane akcije, na pravilen trenutek za govor in na primernost izrečenega. Primer tega v praksi lahko vidimo za pogajalsko mizo; če ideje niso izražene ob pravem trenutku, govorec zamudi kairos, torej ne izpolni potrebe, ki jo nanj nalagata publika in situacija. Kairos je torej

priložnost, ki je vezana na zamejeno situacijo, katere okoliščine določijo pravi trenutek. Zahteva pa človeško dejanje, tako verbalno kot neverbalno. Naloga govorca je najti oziroma ustvariti način delovanja, znotraj okvira okoliščin, ki omogoča kairos.

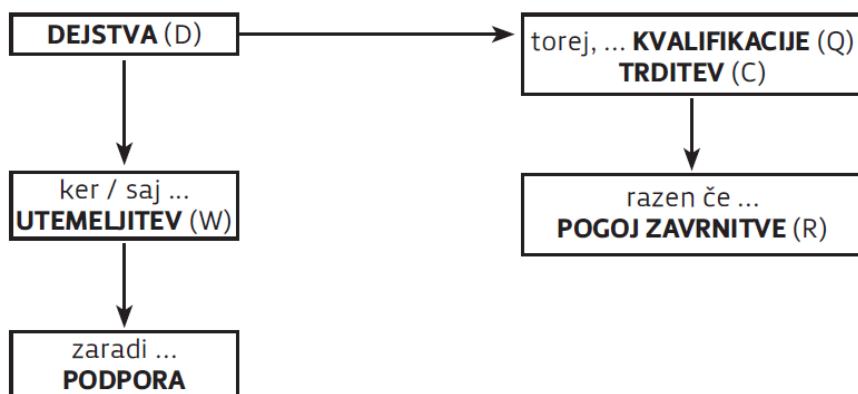
Actio se nanaša na uporabo neverbalne govornice v pripravi in med govorno izvedbo; je izvedba načrtovanega govora na podlagi upoštevanja ustrezne rabe glasu in kretenj (Žmavc, 2021). Primarno je bila razumljena kot shema priporočenih in odsvetovanih dejanj za javne govorce, ki so želeli biti prepričljivi in dajati vtis kredibilnosti. Pri interpretaciji neverbalnih dejanj sta se v retoriki dva pristopa izkazala za pomembna: prvi obravnava dejanja preko multimodalnosti, torej kako različne človeške modalnosti (geste, obrazni izrazi, premiki glave, telesna drža, vokalne nianse) vplivajo druga na drugo in delujejo simultano. Drugi pristop pa se ne nanaša le na to, kaj oseba naredi, recimo pokaže nekam s prstom, temveč tudi kako točno to stori (če ga pokaže jezno, vzvišeno). Komponente, ki kažejo na to, kako nekaj storimo, so razumljene kot lastnosti pri izvedbi, ki izkazujejo in ustvarjajo nianse ter variacije v sami izvedbi. Pri teh komponentah opazujemo dve dimenziji: intenzivnost in fokus. Intenziteta je raven energije določene modalnosti ali multimodalnega dejanja. Fokus se nanaša na način, kako je energija zbrana na pomensko najbolj pomembni modalnosti v odnosu do govornega sporočila in retorične situacije. Prav tako preučujemo tempo in ritem komponent kvalitete pri izvedbi. Tempo se nanaša na hitrost neverbalnih dejanj, ki spremljajo govorno sporočilo in dajejo red ter stabilnost sami izvedbi. Ritem se nanaša na variacije toka, ki se dosežejo preko spreminjanja ene ali več modalnosti. Actio oziroma izvedba v celoti je lahko eden izmed procesov, ki vodijo v kairotični trenutek (Gelang, 2021: 2–7).

3.3.5 Argumentacija

Argumentiranje je dejavnost, s katero je prežeto vsakodnevno in politično življenje. Je tudi sestavni del javnega prepričevanja in retorike. Po definiciji je argumentacija »racionalna, jezikovna in družbena dejavnost, katere namen je narediti kako stališče za poslušalca ali bralca bolj ali manj sprejemljivo oziroma bolj ali manj nesprejemljivo« (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 135). A v javnem nastopanju in retoriki racionalna argumentacija ni edina oblika prepričevanja; poleg logos nastopata tudi ethos in pathos. V teoriji argumentacije prepričevalni postopki ethosa in pathosa niso dovoljeni in veljajo za napako (kar sicer ne pomeni, da nista sestavna dela argumentiranja v govorih); argumentacija mora vedno upoštevati enaka osnovna pravila, ne glede na publiko in ne glede na to, kdo argumentira. Da lahko govorimo o

argumentaciji, potrebujemo (napram neracionalnim tehnikam prepričevanja) eksplicitne sklepe in nedvoumne argumente, ki te podpirajo (oboji morajo torej biti jasno razvidni iz govora). Lažjo prepoznavnost argumentov in sklepov omogočajo argumentativni vezniki (če so ti prisotni): pred argumenti nastopajo *ker zato (ker)*, *namreč*, *kakor kaže*, *kakor izhaja iz*, *iz razloga (ker)*, medtem ko pred sklepi nastopajo *kajti*, *torej*, *potemtakem*, *zaradi vseh teh razlogov*, *iz tega sledi*, *izhajajoč iz tega lahko sklepamo*, *je jasno (da)*, *kar dokazuje (da)*. Pri tem pa je potrebno razločevati med argumenti in pojasnili, saj vezniki pri argumentih lahko nakazujejo eno ali drugo. Argument utemljuje oziroma podpira neko (bolj ali manj neznano, še nesprejeto) trditev oziroma sklep, medtem ko pojasnilo neko bolj ali manj že znano trditev le dodatno razlaga oziroma pojasnjuje. Če govorimo o nekem konkretnem, že opaženem in znanem dejstvu, gre praviloma za pojasnilo (tega dejstva), medtem ko se argumentacija ponavadi ne omejuje na konkretna, posamezna dejstva, ampak ima splošnejšo veljavo (torej premise argumenta ne veljajo le za konkretno situacijo) (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 133–139).

Stephen Toulmin, čigar dela so imela močan vpliv tudi na področju sodobne retorike, je razvil model argumentacije oziroma diagram, ki je sestavljen iz šestih med seboj povezanih elementov, s katerimi je mogoče analizirati argumente. Ta model je zelo uporaben za analizo govorov (v analizi nalogi ga ne bomo uporabili, ker bi daleč preseгли predviden obseg, pa tudi navezava na analizo prozodičnih prvin govora bi terjala obsežnejši teoretski okvir). V Toulminovem modelu argumentacije skušamo trditev (C) dokazati s pomočjo osnovnih razlogov (D), ki so sestavljeni iz pomembnih podatkov in so osnova za veljavnost trditve in za utemeljitvene razloge (W); slednji sestavljajo pravila, ki upravičijo povezavo med osnovnimi razlogi in trditvijo. Kot dodatno podporo utemeljitvenih razlogov obstajajo tudi podporni razlogi (B), medtem ko s kvalifikacijami (Q) izrazimo stopnjo gotovosti trditve. Zavrnitve (R) so izjemne okoliščine, ki bi lahko ogrozile moč argumenta in so zato vnaprej zavrnjene (Kodrun in Tinta, 2021).

Slika 1: Grafični prikaz Toulminovega modela argumentacije

Za Toulmina je argumentacija veljavna, kadar sta izpolnjena naslednja dva pogoja (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 161):

1. Če smo sledili vsem korakom, ki jih predvideva argumentativna shema; če smo trditev utemeljili na dejstvih, po potrebi utemeljitvi priskrbeli oporo ali po potrebi trditev omilili z ustreznim kvalifikatorjem.
2. Če je utemeljitev, ki smo jo uporabili za prehod od dejstev k trditvi, ustrezna in avtoritativna. Utemeljitev je ustrezna, če upravičuje prehod od dejstev k trditvi (če je vsebinsko primerna), in avtoritativna, če je kot taka tudi takoj sprejeta ali pa prejme svojo avtoriteto od opore.

Veljavnost argumentacije po Toulminu je vsaj delno stvar oblike (vsak veljaven argument mora imeti enako obliko, kar pomeni, da morajo upoštevati vse korake, ki jih predvideva argumentativna shema), delno pa stvar vsebine (utemeljitve in opore se od področja do področja nujno razlikujejo). Struktura argumenta mora biti vedno enaka, očitno pa je, da se bodo med seboj razlikovale utemeljitve in opore. Teoretiki neformalne logike, zlasti Blair in Johnson (1980) ter kasneje tudi Govier (1999) so Toulminove kriterije nekoliko predelali, predvsem zato, ker obstaja razlika med analitično (matematično) argumentacijo, kjer nam sklep ne pove nič novega – njegova veljavnost je le posledica izpeljave premis, in neanalitično, vsakodnevno argumentacijo (ki je v političnih govorih bolj pogosta), kjer trditev oziroma sklep vedno vsebuje neko novo informacijo. V skladu s temi dopolnitvami mora veljavna argumentacija izpolnjevati dva osnovna kriterija (Žagar, Žmavc in Domanjko, 2018: 161–164):

1. Argumenti/premise morajo biti sprejemljivi.

2. Argumenti/premise morajo biti primerno povezani s sklepom; za dani sklep morajo biti relevantni (ne govorijo o stvareh, ki niso v povezavi s sklepom) in zadostni (količina 'dokazov' je zadostna za izpeljani sklep).

V tej nalogi v empiričnem delu nismo opravili prave analize argumentacije (ker to ni bil osrednji cilj in ker bi bila naloga vsebinsko preobsežna), temveč smo pogledali glavne poante, ki jih je želel govorec dokazati. Poskušali smo jih identificirati na vsebinski ravni in če je bilo možno, razbrati, ali se premise/razlogi neposredno navezujejo na sklep ali ne ter ali jih lahko prepoznamo kot element populizma. Argumentacije torej nismo obravnavali glede na njeno veljavnost, temveč zgolj v smeri prepoznavanja, ali enote, ki jih v govoru lahko opredelimo kot sestavne dele argumentacije (tj. argumente in sklepe), na vsebinski ravni vsebujejo populistične sestavine.¹

3.4 Govor

Medtem ko (klasična) retorika preučuje govor z vidika večjih pomenskih enot in njihove vloge pri prepričevanju poslušalstva, teoretiki govora preučujejo tudi različne zvočne lastnosti govora

¹ Za bolj temeljito analizo argumentacije bi bilo smiselno vpeljati tudi teoretsko polje argumentativnih zmot, ki je zelo kompleksno in kontroverzno (določena vrsta argumentacije je lahko razumljena kot zmeta ali pa kot legitimna in veljavna za določeno publiko; odvisno je torej od konteksta tistega, ki jo presoja). Pregledno obravnavno tradicijo preučevanja argumentativnih zmot (angl. *fallacies*) je mogoče najti v *Handbook of Argumentation* (van Eemeren in drugi, 2014). V tej nalogi nismo vključili nobene teorije o argumentativnih zmotah, na tej točki pa vseeno na kratko omenimo najbolj tipične zmote, ki bi jih – skladno s teorijo o populizmu in populističnem javnem govoru – lahko (nikakor pa nujno ali vedno) pričakovali pri populističnih govorcih. Spodnje opise povzemamo po slovenskem priročniku *Zmote in napake v argumentaciji* (Bergant in Vežjak, 2008):

- Zmota sklicevanja na avtoriteto (*ad auctoritatem*): Do te zmote pride takrat, ko neko trditev sprejmemo kot resnično zgolj zato, ker tako pravi nekdo, ki je avtoriteta na področju, na katerega se vsebina trditve nanaša. Obstaja več primerov, ko je sklicevanje na avtoriteto neustrezno ali nepotrebno: do dokaza za sklep se lahko dokopljemo sami; strokovnjak, na katerega se nanašamo, sploh ni avtoriteta na tem področju; avtoriteta ni nepristranska; avtoriteta je vprašljiva oziroma anonimna.
- Zmota sklicevanja na moč (*ad baculum*): Gre za odvrčanje od razprave, pri kateri grozimo z uporabo sile in moči v posredni ali neposredni obliki, da bi sogovorca prepričali ali zmagali proti njemu. Sklicuje se na nasilje ali na sankcije, ki bi sledile.
- Zmota proti človeku (*ad hominem*): To zmoto zagrešimo, ko je napad, namesto na sklep argumenta, usmerjen proti človeku, ki ga sprejema. Prepričanja neke osebe skušamo torej ovreči tako, da spodbijamo njeno verodostojnost ali pa se sklicujemo na nedoslednost med njenimi trditvami in okoliščinami, ki jih brani. To je moč opraviti na dva načina: V prvem gre za diskreditacijo človeka s pomočjo napada na njegovo osebnost (interese ali motive, značaj ali spol, narodnost itd.), v drugem pa za diskreditacijo človeka na osnovi nedoslednosti med njegovimi trditvami in okoliščinami, v katerih jih zagovarja.

na ravni celih stavkov in posameznih besed ter znakov. Škarić, na primer, govor definira kot optimalno zvočno človeško komunikacijo, oblikovano z ritmom zlogov, besed in stavkov. Kot način komuniciranja je lasten samo človeku in je za človeka tudi najlažji način komuniciranja, saj je najbolj informativen ob najmanjši porabi energije in mentalnega napora (Škarić, 1991: 69). Sestavljen je iz glasovnega in besedilnega sloja, ki se medsebojno prepletata in odvijata hkrati. Besedilni sloj je tisti del govora, ki ga oblikuje jezik. Ta sloj se ravna po glasoslovnih in pravorečnih načelih določenega jezika. Glasovni sloj je preostali del govora, ki ni jezikovni oziroma besedni, a tudi pomembno prispeva k razumevanju govornega sporočila. Glasovni sloj informacije posreduje s posebnimi govornimi znaki oziroma s t. i. prozodičnimi sredstvi: intonacija, hitrost, premori, barva glasu, glasnost itd. Glasovni sloj je univerzalen oziroma neodvisen od jezika, kar pomeni, da ga razumemo, tudi če ne poznamo jezika, v katerem govorec govori (Žavbi, 2016: 19–20).

Med prozodična sredstva različni strokovnjaki uvrščajo različne prvine, nekateri le slišne, drugi pa tudi vidne. Tako Vuletić med prvine govora oziroma glasovnega sloja govora uvršča intenziteto, hitrost in premore kot slušne prvine ter mimiko, geste in stvarni kontekst kot vidne prvine. Škarić pa prozodična sredstva razume širše in med njih uvršča register, intonacijo, glasnost in naglas, barvo glasu, premore, govorno modulacijo, ritem, hitrost, način izgovora glasov, mimiko in geste. Najbolj očitna razlika med strokovnjaki se kaže pri uvrščanju vidnih prvin, tako na primer Podbevšek za razliko od Vuletića in Škarića vidne prvine uvršča med sredstva neverbalne komunikacije. Cruttenden pa opozarja, da kljub temu, da prozodična sredstva oblikuje govorec, so ta odvisna od poslušalčevega sprejema oziroma njegove slušne interpretacije (Žavbi, 2016: 21–22).

3.4.1 Glasnost

Glasnost je zelo pomembna prvina javnega govora, ki mora biti zaradi proksemičnih značilnosti večja kot pri vsakdanjem govoru (zaradi oddaljenosti govorca od poslušalcev, motenj in šumov v govorni situaciji) (Žavbi, 2016: 22). Kontrastne razlike v glasnosti v besedi tvorijo naglas, v stavku pa stavčni poudarek. Spreminjanje glasnosti govorjenja pomaga oblikovati logiko govorjenega besedila. Beseda oziroma besedna zveza, ki je v stavku najglasnejša, je pomensko najpomembnejši del stavka. Stavčno poudarjanje je poleg intonacije glavno sredstvo hierarhičnega strukturiranja besed v stavku. Tega pa ne uresničimo samo z močnejšim glasom, pač pa tudi s povišanim tonom ali celo z upočasnjanim tempom (Podbevšek, 2006: 114).

Povečana glasnost pritegne pozornost poslušalca in ga opozori na pomembnost povedanega, zato glasneje izgovorimo naglašene zloge in poudarjene besede, enak učinek pa ima lahko tudi zmanjšana glasnost, če je v kontrastu s preostalim delom govora. Za določanje primerne glasnosti so pomembni velikost prostora, oddaljenost med govorcem in poslušalci ter odnosi med govorcem ali poslušalci (javni ali zasebni govor ipd.). Z glasnostjo govora je povezan tudi register. Povečana glasnost vpliva na celotni način govora: na večjo govorno moč, močnejši izgovor soglasnikov, podaljšanje in večjo odprtost samoglasnikov ter počasnejši govor (Žavbi, 2016: 23).

Po Škariću poznamo dve vlogi, ki jo igra glasnost govora: signalizacijsko in znakovno. Signalizacijska vloga glasnosti je obvladovanja prehoda skozi kanal – glasnost mora biti večja, če so šumi v kanalu večji, če je oddaljenost poslušalcev večja. Primernost te vrste glasnosti je zamejena z govorno kulturo. Glasnost je tudi proksemični znak; potrebna je za vzpostavitev vezi s publiko. Izraža tudi osebnostne in družbene lastnosti govorca in njegovo razpoloženje. Glasen govor, nizek register in temna barva glasu tako kažejo na velikost, moč, odprtost ter družbeno pomembnost. Tihost govora pa kaže na zaprtost in družbeno podrejenost. Pri izražanju trenutnega razpoloženja glasni govor izkazuje agresivnost, odločnost, bes in prezir, tihi govor pa strah, žalost, umirjenost ipd. (Žavbi, 2016: 24–25).

3.4.2 Barva glasu

Barva glasu je prozodično sredstvo, ki je izrazito individualno, opisuje pa se z metaforičnimi izrazi kot lep, poln, globok, žameten, hrapav ipd. Barva glasu je lahko stalna, torej tista, ki je posamezniku lastna, ga identificira in se po njej unikatno razlikuje od drugih ljudi, lahko je pa tudi nadzorovana ter jo oseba prilagaja (Žavbi, 2016: 24).

Skupna barva govora izhaja iz barve glasovnega in fonemskega sloja. Njegova stalnost je odvisna od posameznega govorca in njegovih govoril, njegova spremenljivost pa je del izrazne zmožnosti govornika. Tako lahko govornik oponaša glasove drugih ljudi in zvoke narave ter izraža različna razpoloženja. Stalna barva glasu se največkrat opisuje z metaforičnimi izrazi o estetiki glasu (lep, grd, žameten), s psihološkimi (možat, ženstven, nežen, agresiven), z biološkimi lastnostmi (moški, ženski, otroški), patološkimi lastnostmi (nosni, hrapav, prehlajen) in kulturološkimi pridevniki (kultiviran, uglajen, primitiven). Kaže pa tudi na razpoloženje govorca, čustva in odnos do poslušalcev ter vsebine govora (Žavbi, 2016: 24).

3.4.3 Register

Register je »relativni tonski položaj stavčne intonacije« (Toporišič, 2000: 553). Govor posameznega govorca se večinoma odvija na enem registru, ki se imenuje srednji register, tako je pa zaradi fizioloških in kulturoloških vzrokov; Škarić, kot povzema Žavbi (2016), razlikuje med fiziološkim in kulturološkim srednjim registrom. Fiziološki srednji register najmanj utruja govornika, na njem posameznik doseže najdaljši fonacijski čas. Kulturološki srednji register pa je odvisen od družbenih pomenov. Nizki ton oziroma register subjektivno pomeni telesno višino, moč in pomembnost, visok ton pa majhnost in oslabiljenost. Prvotni razlog za nižji register pri moških je v fizioloških značilnostih govoril, vendar pa se zaradi zgoraj opisanih družbenih pomenov visokega in nizkega registra, govorci pogosto trudijo govoriti družbeno sprejemljivo. Moški tako skušajo govoriti z nizkim tonom, ženske pa z visokim. Register lahko tudi izraža razpoloženje govorca; nizki register navadno izraža bes, prezir in žalost, visoki pa strah in veselje. Vsak govorec ima svojo normalno višino glasu, a od nje tudi odstopa. To se dogaja zaradi emocionalnih in družbenih razlogov (Žavbi, 2016: 26).

Po Škariću je register lahko nizek, normalen ali visok, vedno pa je povezan z barvo glasu (odvisno od položaja grla). Lahko uporabljamo tudi drugačna poimenovanja. Glasove lahko imenujemo po terminih v glasbi: moške bas, bariton in tenor, ženske pa alt, mezosopran in sopran. Spet druga klasifikacija ločuje med prsnim registrom (temna barva glasu in močne vibracije na prsni kosti, kar proizvajajo nizke tone, predvsem pri moških) in čelnim registrom. Vsak posameznik lahko govori na petih različnih tonskih višinah; zelo visoko, visoko, srednje, nizko in zelo nizko. Ta lestvica nima absolutno določljivih vrednosti, kaže pa na odstopanje od posameznikovega srednjega registra (Podbevšek, 2006: 113).

3.4.4 Intonacija

Intonacija ima dve funkciji v govoru: primarna je v tvorjenju strukture stavka iz skupine besed, sekundarna pa v čustveni nadgradnji stavka. V sklopu intonacije ostala prozodična sredstva poved razdelijo v segmente in tako vzpostavijo hierarhijo začetkov in koncev ter iz manjših delov ustvarijo razumljivo celoto (Žavbi, 2016: 27). Ko je govorec čustven, so intonacijski loki večji, takrat so značilni veliki razponi v intonaciji (Vuletić, 2007: 75). »Intonacijo tvorijo neprestane spremembe osnovnega tona v govoru« (Vuletić, 2007: 72). Za Škarića, kot povzema Žavbi, je intonacija »figura, ki jo tvorijo zaporedne menjave tona« (Vuletić, 2007: 72).

Razlikuje med pevsko in govorno intonacijo, razlikujeta se po tem, da je pevška menjava tona skokovita s krajšim ali daljšim zadrževanjem istega tona, govorna pa je drseča s stalno, a majhno menjavo tona (Žavbi, 2016: 27). Toporišič loči med končno oziroma pripovedno (kadenčno), vprašalno (antikadenčno), vzklično (kadenčno ali antikadenčno) in nekončno oziroma polkadenčno intonacijo (Toporišič, 200: 550). Označujemo jo glede na smer spremembe tona (ravna, rastoča, padajoča), moč spremembe (velika majhna), čas, v katerem se dogaja, in register okoli katerega se dogaja (zelo nizka, nizka, srednja, visoka, zelo visoka) (Žavbi, 2016: 27).

Intonacija je povezana z registrom glasu. Register je izražen z osnovno frekvenco, ki je v govoru odvisna od hitrosti vibracij glasilk. Pri vsakem govorniku je osnovna frekvenca odvisna od dolžine in mase glasilk. Znotraj tega ima posameznik velik vpliv na intonacijo, saj intonacijski loki potekajo v tem razponu. Intonacija je deloma univerzalna, deloma pa izraža posebnosti posameznega jezika, ki je drugačen od intonacij v ostalih jezikih. Po univerzalnem vzorcu pa intonacija stavka predpostavlja rastočo intonacijo na začetku stavka in padajočo na koncu. Kaže tudi na to, kaj želi govorec doseči z izrečenim in prav tako na vlogo ter odnose med govornikom in poslušalci (Žavbi, 2016: 28).

3. 4. 5 Hitrost

Hitrost ali tempo govora se izraža s številom govornih enot v časovni enoti. »Razlikujemo med hitrostjo celotnega govora, ki je odvisna od posameznega govornika – govornikove osebnostne značilnosti, značilnosti njegovih govoril ipd. – in od same govorne situacije – javni ali zasebni govor, formalna ali neformalna govorna situacija, in hitrostjo posameznih delov govora.« (Žavbi, 2016: 28). Pri manj pomembnih delih izjave je govor značilno hitrejši, pri pomembnejših pa počasnejši. Hitenje ali upočasnjevanje lahko služita kot dramatični element, ki naredi govor bolj živahen in razgiban; lahko izraža tudi emocionalno stanje govornika, kot so veselje, strah in presenečenje; lahko pa sporoča hitrost nekega dogajanja ali njegovo nepomembnost (Žavbi, 2016: 29). »Vsak človek govori s svojo normalno govorno hitrostjo, ki je posledica njegovih osebnostnih značilnosti, temperamenta. Počasen govor lahko nakazuje leno, mirno, dostojanstveno osebo, hiter pa nemirno in površno osebo.« (Žavbi, 2016: 29). Kultiviran govor naj bi bil srednje hitrosti, a je zaradi večje količine informacij zaradi namere po razumljivosti rahlo počasnejši kot povprečen normalni govor. Odstopanje od normalne

hitrosti govora je zelo opazno prozodično sredstvo; počasen govor lahko izkazuje žalost, prezir in dolgočasje, hitri pa veselje, strah in presenečenje (Škarić, 1991: 298).

3.4.6 Premor

Premor je odsotnost govorjenja, a to še ne pomeni odsotnosti sporočanja, saj je vedno v odnosu do izgovorjenega sporočila. Poleg intonacije tudi premori oblikujejo smiselne govorne dele in celoto (Žavbi, 2016: 29). Vuletić prepoznava dve temeljni funkciji premorov: logično in stilistično. Logična funkcija služi temu, da premor oblikuje logične govorne celote in nam olajša razumevanje sporočila. Stilistični premor pa ne spreminja pomena, ampak gre predvsem za poudarjanje enega dela govora (Vuletić, 1980: 29). Tudi Škarić loči med več vrstami premorov. Sintaktično-logični premori razmejujejo intonacijske enote znotraj stavkov, stavke znotraj odlomkov in ritmične premore, ki ločujejo različne ritmične enote. Poudarni premori stojijo pred besedo, ki jo želijo poudariti. Premori nastajajo zaradi različnih vzrokov; na začetku govora, da spodbudijo pozornost poslušalcev, in na koncu, da imajo poslušalci čas, da razumejo povedano. Med premore spadajo tudi takšni, ki nastanejo zaradi oklevanja in so navadno slišni v obliki artikuliranih ali neartikuliranih glasov (ponavljanje besed, zlogov, mašila) ter so prisotni v spontanem govoru. Prav tako med premore uvrščamo tudi različne prekinitve govora, kot so posledice negovornih razlogov (kašljanje, kihanje, dihanje) (Škarić v Žavbi, 2016: 30).

Podbevšek poleg naštetih dodaja tudi poudarne in leksične premore ter premore procesiranja. Poudarni premori se pojavljajo znotraj stavka, in sicer bolj pogosto pred besedo, ki jo želimo poudariti, kot za njo. Pavza pred besedo poveča pričakovanje, medtem ko pavza za besedo, ki je jakostno poudarjena, omogoča večjo sporočilno natančnost pri sprejemniku. Leksični premori se uporabijo namesto določene besede in imajo pomen te neizgovorjene besede. Tako dobi beseda, realizirana s premorom, večjo pomensko moč. Takšni premori se pojavljajo tudi na koncu stavkov, ko namerno kaj zamolčimo. Premori procesiranja nastanejo zaradi upočasnitve govornega toka iz več razlogov; govorniki lahko skušajo na takšen način zbuditi zanimanje poslušalcev in preverjati razumevanje povedanega pri poslušalcih. Mednje Podbevšek uvršča tudi mašila ter oklevanje (Podbevšek, 2006: 108).

Vsa naštetna prozodična sredstva ne nastopajo ločeno, ampak se odvijajo hkrati in so med seboj nerazdružljivo povezana. Tako sta povezana glasnost in register: glasneje kot govorimo, tem višji ton uporabljamo. Prav tak je odnos tudi med hitrostjo in glasnostjo (čim hitreje govorimo,

tem glasnejši smo) ter med hitrostjo in registrom (če povzdignemo ton, lažje govorimo hitro) (Žavbi, 2016: 31).

Preko prozodičnih sredstev govorniki izkazujejo čustvena stanja. Tudi če ne razumemo jezikovnega pomena nekega sporočila, preko izkazanih prozodičnih sredstev prepoznamo, ali gre za izjavo, vprašanje ali vzклик, kot tudi posamezna čustvena stanja (Žavbi, 2016: 31). »Intenzivnost afekta se kaže z napetim izgovorom soglasnikov, visokim registrom, povečano glasnostjo, pohitevanjem, nepričakovanimi premori, tudi z intenzivnejšo mimiko, gestami, z opaznejšimi telesnimi premiki.« (Podbevšek, 2016: 122).

Nevtralno izjavo prepoznamo po blago padajoči intonaciji z majhnim razponom in srednjo hitrostjo govorjenja. Za veselje je značilen zelo visok register, podobno tudi za presenečenje, le da je tam večji razpon intonacijskega loka, pri veselju pa je govor hitrejši. Pri žalosti in strahu je razpon intonacije majhen, register je nizek, pri strahu je govor hitrejši kot pri žalosti, pri obeh pa je tih. Bes prepoznamo po skokoviti intonaciji in hitrem ter glasnem govoru (Vuletić, 2007: 94–97).

V empiričnem delu naloge je analiza teh šestih prozodičnih sredstev služila kot temelj govorne analize. Preko opazovanja teh šestih sredstev govora smo lahko preučevali, ali imajo v povezavi s kontekstom oziroma besednim slojem kakšen dodaten retorični učinek in ali je mogoče prepoznati populistični govor tudi po teh sredstvih ter ne le na ravni vsebine. Predvidevamo, da bo uporaba prozodičnih sredstev drugačna pri govorih, ki vsebujejo veliko elementov populizma. Po naših predvidevanjih bi lahko v takih govorih zaznali na primer večje intonacijske razpone, morda več primerov rastoče intonacije, več poudarkov in več premorov, kar bi lahko služilo diskreditiranju nasprotnikov ter strokovnega znanja, ugajanju in dobrikanju publiki, relativiziranju, dramatiziranju ter prikazovanju intenzivnih čustev.

3.5 Neverbalna komunikacija

Teorija in raziskovanje neverbalne komunikacije se osredotočata na tri področja: okoljske strukture in pogoji, v katerih se odvija komunikacija, fizične karakteristike sporočevalcev ter različna vedenja, ki jih ti izkazujejo (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 11). V naši raziskavi se bomo omejili predvsem na vedenje, ki se izkazuje preko neverbalne komunikacije, saj je to dodatna dimenzija preučevanja govora, sporočanja in ustvarjanja retoričnega učinka. V ozir bomo vzeli tudi okoljske strukture in pogoje, v katerih se odvija komunikacija, saj to močno

vpliva na to, kako se govor odvija ter kako se govorec obnaša (torej, kakšen je prostor, v katerem se odvija govor, kje je postavljen govorec in kje poslušalstvo, prisotnost sogovorcev ter mediatorja ipd.) Fizične karakteristike sicer vplivajo na podobo govorca, vendar bodo tukaj obravnavne minimalno in predvsem le, kadar imajo kak znoten vpliv. Pri teoretičnih izhodiščih smo povzemali predvsem po avtorjih Knappu, Hallu in Horganu, ker izhajajo iz vidika socialne psihologije ter pri svojih ugotovitvah sklepajo na podlagi empiričnih ugotovitev.

Okoljske vplive je moč deliti na dve kategoriji: značilnosti fizičnega okolja in prostorsko okolje (proksemika). Dejavniki fizičnega okolja, kot so pohištvo, arhitekturni slog, svetlobni pogoji, barve, temperatura, različni zvoki itd., lahko vplivajo na razpoloženje, izbiro besed in dejanja. Proksemika, po drugi strani, pa je uporaba in dožemanje socialnega ter osebnega prostora. Raziskave se ukvarjajo z vplivom sedežnega reda, prostorskih odnosov in medosebne razdalje na komunikacijski tok ter dožemanje vodenja, statusa, vlog, spola, teritorialnosti itd.

Izmed okoljskih vplivov pri govornih situacijah je za našo raziskavo najbolj pomembno, da gre pri javnem političnem govoru za izrazito formalno okolje. Poleg tega na govorce vplivajo lastne percepcije o tem, kako dobrodošle se počutijo v okolju (psihološke topline prostora) in percepcija zasebnosti, utesnenosti ter oddaljenosti. Naše percepcije okolja lahko pomembno vplivajo na naše vedenje. Mehrabian trdi (1976), da se ljudje na svoje okolje odzivamo emocionalno. Emocionalni odzivi se razprostirajo po treh kategorijah: kako vznburjene nas okolje dela, kako prijetno nam je in kako dominantne se počutimo. Vznburjenje se nanaša na raven aktivnosti, stimulacije in pozornosti posameznika, prijetnost na raven sreče, zadovoljstva in veselja, dominantnost pa na občutek nadzora, pomembnosti in svobode dejavnosti (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 97).

Fizični atributi govorcev (tako kot okolje) ostajajo relativno nespremenjeni tekom govorne situacije, vključujejo pa postavbo oziroma obliko telesa, splošno privlačnost, višino, težo, frizuro, barvo kože itd. S tem se povezuje tudi razne objekte, ki so povezani z govorcem in lahko vplivajo na njihov videz ter so v literaturi poimenovani kot artefakti (obleka, očala, lasulja, nakit, tetovaže, kozmetika itd.).

Vedenje, ki se izraža v neverbalni komunikaciji, običajno vključuje geste, premikanje udov, rok, glave, stopal in nog, kot tudi obrazne izraze, smeh in mrščenje obrvi, izražanje z očmi (mežikanje, smer gledanja in dolžino pogleda, širino zenic), telesno držo ter vokalno vedenje.

Neverbalna dejanja, podobno kot verbalna, lahko sporočajo več kot eno samo sporočilo naenkrat. Na primer, nasmeh je lahko del čustvenega izraza, izraža sporočilo o odnosu, je samo-

predstavitev ali pa tudi odziv, katerega namen je upravljanje interakcije. Pomeni, ki jih pripisujemo neverbalnim dejanjem, so prav tako kot pri verbalnih lahko stereotipizirani, idiomatski ali dvoumni. Mehrabian prepoznava tri temeljne pomenske kategorije dojetanja neverbalne komunikacije (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 14–15):

1. Neposrednost: Včasih se ljudje odzovemo na nekaj tako, da to ovrednotimo kot pozitivno ali negativno, dobro ali slabo itd.
2. Status: Vedenje, na katerega se odzovemo ali ga izvedemo, kaže na različne aspekte našega statusa, kot je visok ali nizek, nadrejen ali podrejen.
3. Odzivnost: Ta se nanaša na naše dojetanje neverbalnih aktivnosti kot počasnih ali hitrih, aktivnih ali pasivnih.

Skozi več desetletij so številne raziskave prišle do podobnih ugotovitev, zato so te dimenzije obveljale kot tri temeljne vrste odzivov človeka na njegovo okolje; po njih pripisujemo pomene tako verbalni kot neverbalni govornici.

3.5.1 Funkcije neverbalne komunikacije

V kakšnem odnosu pa sta verbalna in neverbalna komunikacija? Ekman je prepoznal šest vrst oziroma vlog, ki jih neverbalna govorica igra v odnosu do verbalne. Neverbalna govorica lahko ponavlja verbalno govorico, ji nasprotuje, jo komplementira (dopolnjuje), nadomešča, poudarja ali regulira (Ekman v Knapp, Hall in Horgan, 2013: 15).

1. Neverbalna komunikacija lahko zgolj ponavlja oziroma podkrepi, kar govorec sporoča preko vsebine (npr. dajanje smernih napotkov in kazanje v isto smer).
2. Po drugi strani je lahko neverbalna govorica v ostrem nasprotju s tem, kar sporočamo verbalno, kar je izrazna osnova za več vrst kompleksnejših oblik človeškega vedenja, kot so sarkazem, humor, (neuspešno) laganje, prekrivanje, ambivalentnost in mešana čustva. Nasprotje med neverbalnim in verbalnim se najbolj pogosto izraža na dimenziji pozitivno- negativno (pozitivne besede-negativna obrazna mimika, pozitiven glas-negativne besede, negativen glas-pozitivne besede itn.). Ob konfliktnih oziroma mešanih sporočilih, sploh takšnih, ki nakazujejo na laganje, je razširjena teza, da gre v teh primerih zaupati telesni govorici ('telo ne laže') – ker je neverbalna komunikacija bolj spontane narave, naj bi jo bilo tudi težje nadzirati, zato lahko izdaja lažno namero govornika. Raziskava DePaula, Rosenthala in ostalih iz leta 1978 je ugotovila, da se ljudje ob diskrepanci med vidnimi in slušnimi kanali res bolj zanašamo na vidne kazatelje, a

kadar je ta diskrepanca visoka, se bolj zanašamo na slušne signale. S precejšnjo gotovostjo pa lahko sklepamo, da če sporočilu, ki izhaja iz enega kanala, umanjka kredibilnost, ljudje začnemo iskati po drugih kanalih sporočanja, da se prepričamo o 'pravem' sporočilu. Raziskava Halla in Schmida Masta iz 2007 zaključuje, da se ljudje načeloma zanašajo na neverbalne znake, kadar hočejo izvedeti, kako se govorec/sogovornik počuti, na verbalne znake pa kadar hočejo izvedeti, kaj si ta človek misli (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 17–18).

3. Pogosta funkcija neverbalne govorice je v nadgradnji oziroma pojasnjevanju verbalnih sporočil. Kadar je neverbalno in verbalno sporočanje komplementarno, se govorca razume z večjo natančnostjo.

4. Neverbalna komunikacija je lahko tudi nadomestek za verbalna sporočila. Lahko nakazuje stalne značilnosti govorca (spol, starost), relativno stalne osebne attribute (osebnost, odnose, socialno skupino) in kratkotrajna osebna stanja.

5. Neverbalna komunikacija lahko poudarja ali pa zmanjšuje poudarek določenih delov verbalnega sporočila. Premiki glave ali rok so pogosto uporabljeni za poudarjanje dela sporočila.

6. Nazadnje, neverbalna komunikacija tudi regulira verbalno govorico. Z neverbalno komunikacijo lahko reguliramo lastno proizvodnjo sporočil, poleg tega pa lahko z neverbalno (in verbalno) vplivamo oziroma posredujemo pri proizvodnji sporočil naših sogovorcev. S spremembo telesne drže lahko govorec nakaže spremembo teme, gesta pa lahko napove verbalizacijo določenega sporočila ali pa njen konec. Ko govorimo o več stvareh naenkrat, lahko sporočamo razmejitev med njimi z linearnimi, rezalnimi premiki rok in dlani. Poleg tega preko neverbalne komunikacije (kot tudi verbalne) reguliramo tok sporočanja med nami in našimi sogovorniki v obliki signalov iniciacije, nadaljevanja ali zaključka interakcije. S takimi signali poteka izmenjava sporočil med govorniki veliko bolj gladko in sinhrono. Regulativna govorna sposobnost (sploh neobčutljivost za take signale tekom govorne interakcije) tudi govori o človekom značaju, njegovem odnosu do sogovorcev in njegovih komunikacijskih kompetencah (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 19–20).

3.5.2 Vrste neverbalne komunikacije

Škarić pri neverbalni komunikaciji ločuje med prozodijsko in neprozodijsko mimiko ter gestami. Prozodijska mimika in geste so tista govorna sredstva, ki spodbujajo in podpirajo glasovni material ter ga podaljšujejo v neslišen, a viden zvok. V to spadajo premiki delov telesa, ki proizvajajo ton, jakost, premor, hitrost, ritem, barvo in način izgovora. Neprozodijska mimika in geste pa so tisti premiki telesa, ki se odvijajo zunaj govornega časa, med prekinitvijo govora ali istočasno z govorom, a od govora niso odvisni (vzporedno delo, tiki, vzporedni znaki, gestični pozdravi). Dodatno loči med konvencionalnimi mimičnimi in gestični miznaki, kot so gestični pozdravi, pritrdilno kimanje, odkimavanje, namigovanje ipd., ter nekonvencionalnimi, specifičnimi za določeno situacijo (Škarić, 1991: 303). Toporišič po drugi strani mimike in gestike ne uvršča med prozodične prvine; mimiko imenuje izraz obraza, gestiko pa govorica kretenj, a dodaja, da obe vrsti lahko spremljata ali nadomeščata besedno govorico, sploh pri izražanju čustev in nezavednih stanj (Toporišič, 1992: 69).

Neverbalni (nebesedni) znaki po Škariću sodelujejo v govoru, vendar niso govor. Govor lahko podpirajo (so redundantni), ga dopolnjujejo (so komplementarni) ali pa mu nasprotujejo (so konfliktni). Teh znakov je veliko in so zelo različni: položaj in gibanje telesa, oblikovanje telesa (nakit, obleka, pričeska itd.), mimika, razni zvoki, ki jih proizvaja človek, a niso govor (kolcanje, smrkanje, ploskanje, žvižganje), dotiki, proksemični znaki (intimni, osebni, socialni, javni prostor), rekviziti, scenografija (Škarić, 1991: 282).

Za namen raziskave bomo neverbalno komunikacijo obravnavali v treh kategorijah: obrazna mimika, geste in telesna drža.

3.5.3 Mimika

Z obrazom največkrat izražamo čustva, predvsem z očmi. S premikanjem brade, ustnic, nosnice, obrvi in čela poleg čustev sporočamo tudi miselna stanja (osredotočenost, izgubljenost, zamišljenost). Oči sporočajo s širjenjem in oženjem zenic, veke imajo veliko izrazno moč (širjenje, oženje, mežikanje), zrklo lahko vrtimo, fiksiramo in z njim pogledamo v stran. Če se osredotočamo na neko točko za poslušalcem, je to znak nespoštovanja in ignoriranja. Če pa govorec gleda poslušalca v oči in obratno, to izraža željo po komunikaciji. Včasih znake čustev na obrazu spremljajo tudi zvoki: vzdihovanje, jok, smeh, sikanje. Znaki za čustva so največkrat

nehoteni in so univerzalno razumljivi. Lahko pa so tudi hoteni in zavestni, kot so hlinjena veselost, lažna prijaznost, poslovni nasmeh itd. (Podbevšek, 2006: 124).

3.5.4 Geste

Geste se loči na tiste, ki so neodvisne od govora (poimenuje se jih tudi kot avtonomne geste ali emblemi), in tiste, ki so z njim povezane. Geste, ki niso povezane z govorom, imajo (vsaj v kulturi, kjer se uporabljajo) univerzalni verbalni prevod v obliki ene besede ali fraze, kot sta privzdignjen kazalec in sredinec znak za mir (ali zmago) ali pest s privzdignjenim palcem znak za odobravanje. Dojemanje teh gest je močno odvisno tudi od danega konteksta. Kendon (1981) je avtonomne geste razdelil na tri kategorije glede na njihove vloge v komunikaciji: 1) medosebni nadzor, 2) napoved lastnega trenutnega stanja in 3) sodbeni oziroma ocenjevalni odziv na dejanja ali izgled drugih. Geste, ki so povezane z govorom, se nanašajo direktno na verbalno sporočilo ali pa ga spremljajo. Ti gibi lahko poudarijo besedo ali frazo, narišejo smer misli, pokažejo na nek objekt, prikažejo prostorski odnos, ponazorijo ritem ali sosledje nekega dogodka in komentirajo odvijanje procesa interakcije med sogovorniki (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 201–206).

Prepoznane so bile tri pogoste kategorije gest povezanih z govorom (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 211–216):

1. Geste povezane z govornikovim referentom, konkretnim ali abstraktnim: S takšnimi gestami vizualiziramo, kako so se neki dogodki odvijali, kakšno obliko ali gibanje ima referent, pa tudi prostorske odnose, ko npr. z ekspanzivnimi ali restriktivnimi gestami nakažemo širino teme, o kateri govorimo itn.
2. Geste, ki nakazujejo govornikov odnos do referenta: Te geste komentirajo govornikov odnos do tega, o čemer govori (in ne same narave referenta). Za nakazovanje tega odnosa so značilne različne postavitve dlani: vzdignjene in v nebo obrnjene dlani nakazujejo negotovost ('mislim', 'nisem prepričan'), vzdignjene in v poslušalca naperjene dlani nakazujejo asertivnost ('naj to povem', 'pomiri se'), vzdignjene in navzdol obrnjene dlani nakazujejo gotovost ('absolutno', 'jasno'), vzdignjene in proti govorniku obrnjene dlani nakazujejo poziv k sprejetju koncepta ('imam super idejo'), vzdignjena dlan z oprijemalno držo pa nakazuje željo po nadzoru.

3. Geste, ki se vedejo kot vizualni poudarek govorničevega sporočila: Poudarki sovpadajo z govorno enoto, ki jo gesta poudarja, poleg tega pa ta lahko tudi organizira tok idej, npr. ritmično sekanje z roko. Neverbalne poudarke lahko delamo tudi s preostalimi deli telesa.
4. Geste, ki pomagajo pri regulaciji in organizaciji govornega med dvema stranema pogovora: V primerjavi z ostalimi tremi kategorijami gest, katerih namen je vplivati na vsebino govorničevega sporočila, je zadnja kategorija interaktivne narave, uperjene proti še trajajoči izmenjavi sporočil in deljenih vlog govorcev, zato se te geste pojavijo le ob prisotnosti sogovorcev. Bevelas in ostali (1994) prepoznajo štiri vrste takšnih gest, ki se manifestirajo kot različno obračanje dlani: dostavne geste, ki nakazujejo nove informacije (češ, 'to je moja poanta'), povzemajoče geste ('kot si rekel prej'), iskalne geste ('kaj je že ta beseda?') in potezne geste ('izvoli', 'samo da dokončam').

3.5.5 Telesna drža in telo

Preko telesne drže lahko opazujemo raven pozornosti oziroma vpletenosti, statusni položaj do drugih sogovorcev in raven naklonjenosti. Tako je na primer nagnjenost s telesom naprej povezana z večjo vpletenostjo in naklonjenostjo ter nižjim statusom (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 12). Telesna drža je prav tako kazatelj intenzivnosti določenih čustvenih razpoloženj; tako je sključena drža povezana z žalostjo, napeta pa z jezo.

Ločeno pozornost se posveča tudi dotiku, ki je lahko usmerjen nase ali na druge. Dotikanje sebe navadno ni namerno komunikacijsko sredstvo temveč odraz človekovega stanja ali določene navade, mnoge izmed katerih se razume kot živčne manire. Nekatere naj bi bile ostaline iz zgodnjega življenja, ko se človek nauči kako upravljati s čustvi, razvija socialne odnose in izvaja določena opravila. Nekateri te geste imenujejo adapterji – v smislu, da z njimi manipuliramo lastno telo (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 13).

Različna čustva, kot so jeza, žalost in veselje, je moč ustrezno prepoznati že iz človekove hoje (zamah rok, dolžina korakov, teža korakov, hitrost hoje). Z držo je povezana tudi percepcija dominantnosti oziroma statusa; ljudi, ki zavzemajo drže večje dominantnosti (odprtost, širjenje, zavzemanje veliko prostora), spremlja večji občutek moči v primerjavi s tistimi, ki zavzemajo drže, povezane z manjšo dominantnostjo (zaprtost in skrčenost). Geste opravljajo več medosebnih in kognitivnih vlog. Tako sporočevalec kot prejemnik imata koristi od gestikuliranja. Geste pomagajo govorniku priklicati določene besede, opisati objekte in

razmejevati med segmenti njegovega sporočila. Prejemniki sporočila imajo koristi od govornikovih gest, ko te nakazujejo poudarjene dele sporočila in prispevajo k njegovi jasnosti ter napovedujejo nadaljevanje ali konec govora (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 199–201).

Pri vprašanju izražanja statusa, dominantnosti in moči, k čemer stremijo mnogi govorniki, velja poudariti, da je pri teh treh pojmih kar nekaj dvoumnosti. Med seboj so povezani, a ni zagotovljeno, da pri govorni interakciji nastopajo hkrati. Status se pogosto nanaša na neko socialno cenjeno kvaliteto, ki jo človek nosi s seboj v različne situacije in interakcije, medtem ko sta moč in dominantnost situacijsko definirani. Obstaja več različnih definicij teh treh konceptov, izražajo pa se v naslednjih kontekstih (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 369):

- Status: obleka, služba/kariera, izobrazba, vojaški čin, socialno-ekonomski status, vloga
- Dominantnost: iniciacija komunikacije, podajanje ukazov, hvalisanje, nepodrejenost drugim, nadziranje vedenja drugih, napadalnost
- Moč: nadzor nad viri, strokovnost, izkušnje, avtonomija

Z izražanjem dominantnosti, statusa in moči se pogosto povezuje večja obrazna ekspresivnost, večja telesna odprtost, manjša medosebna razdalja, večje izrazne veščine, manjša vokalna raznolikost, glasnejši govor, pogostejše prekinjanje sogovorcev, manjša odzivnost na šume v okolju, redkeje zapolnjene pavze (mašila) in bolj sproščeno zvoneč govor. Prav tako se z dominantnostjo povezuje močan in neprekinjen očesni stik. Burgoon in Dunbar (2006) sta povzela izražanje moči, statusa in dominantnosti pri neverbalni komunikaciji v naslednjih treh kategorijah: učinki fizične moči in energije (velikost in moč, ekspresivnost), nadzor nad viri (nadzor nad prostorom, prostorska prednost- kdo gre prvi) ter nadzor nad interakcijo (centralnost, fizična višina, iniciacija in odsotnost vzajemnosti) (Knapp, Hall in Horgan, 2013: 370–373).

Pri analizi bomo področja govora, retorike in neverbalne komunikacije najprej obravnavali ločeno, nato jih bomo sopostavili in opazovali, kako skupaj proizvedejo določen retorični učinek, nazadnje pa ugotavljali, ali bi učinek lahko prepoznali kot element populističnega govora. Najprej bomo ločeno opazovali, kako govorec v določenem govoru ustvari svojo podobo, torej kako prikaže samega sebe (ethos). Nato bomo opazovali, kaj govorec skuša sporočiti in na kakšen način to podkrepi z dokazi ter ali so to res dokazi (logos). Pogledali bomo, ali govorec skuša vzbujati določeno čustveno stanje pri publiku (pathos, uporaba retoričnih figur, govorniški slog). Analizirali bomo, kako govorec uporablja prozodična

sredstva, ki so temelj govorne analize (hitrost, intonacija, poudarki itd). Preko analize neverbalne komunikacije bomo preverjali, ali ta dodaja h govornemu sporočilu, ga podkrepi, ali je celo v nasprotju z njim (geste, telesna drža in mimika). Na koncu bomo opazovali vsa tri področja hkrati in ugotavljali, kako v določenem trenutku ali delu govora skupaj tvorijo retorični učinek ter ali ga lahko prepoznamo kot element populističnega govora.

4 Raziskovalni načrt

4.1 Raziskovalna vprašanja in hipoteze

V raziskavi skušamo odgovoriti predvsem na sledeča vprašanja:

1. Ali izbrani govori vsebujejo elemente populizma?
2. Ali se elementi populizma kažejo zgolj na ravni vsebine ali jih je mogoče prepoznati tudi na ravni govora in neverbalne komunikacije?
3. Ali je mogoče (na podlagi te raziskave) prepoznati univerzalne lastnosti populističnega govora tudi na podlagi govora in neverbalne komunikacije?

Na tej točki naloge uporabljamo sledeče hipoteze:

1. Elementi populizma na ravni vsebine se kažejo v neveljavni argumentaciji (npr. *ad hominem*), preprosti razlagi problemov, naperjenosti proti stroki in relativizaciji. Govorec se bo skušal prikazati kot pristen glas ljudstva. Pričakujemo, da bo govorec pogosto skušal vplivati na čustva poslušalstva (ustvarjanje šoka, zgroženosti, jeze ipd.). Govorec bo uporabljal retorična vprašanja, stopnjevanje, ponavljanje, slikovitost v opisih in neposreden nagovor. Uporabljal bo preprost, 'ljudski' jezik. Skušal bo ugajati publiko z govorjenjem šal in dobrikanjem ter izražanjem ponižnosti. Skušal bo odstopati od konvencionalnega političnega govora.
2. Ko se bodo kazali elementi populizma na ravni vsebine, pričakujemo tudi specifičen način govora in uporabo prozodičnih sredstev, kot so: uporaba rastoče intonacije in močna nihanja v uporabi intonacije, pogosta uporaba poudarkov in premorov, pogosto višanje glasnosti govora ipd.
3. Ko se bodo kazali elementi populizma na ravni vsebine, pričakujemo tudi specifično uporabo neverbalne komunikacije: specifična uporaba očesnega stika (ki ni namenjena zgolj ohranjanja stika s publiko), specifična uporaba obrazne mimike (ki nakazuje močna čustva), pogosto (ali celo agresivno) gestikuliranje (kazanje s prstom, kazanje z rokami, uporaba sklenjene pesti), aktivna telesna govorica, ki nakazuje dominantnost ali prezir.

4.2 Shema analize

Razlogi za izbor govorcev in govorov bodo podani pred analizo, čemur bo sledila kratka biografija govorca/ke in takratnih aktualnih političnih razmer kot sestavnih delov konteksta govorne situacije. Analiza posameznega govora bo najprej razdeljena na prej postavljena področja metodologije, ker pa ti ne nastopajo ločeno, bo sledil tudi združen del analize z ozirom na rdečo nit govora in ključnimi vsebinskimi odseki.

Vsak govor bo analiziran v petih točkah, od katerih prve štiri temeljijo na opazovanju, zadnja pa na interpretaciji:

1. Kontekst: Raziskana bo retorična situacija. Opredeljeno bo, zakaj je govorec moral nagovoriti publiko. Razložena bo primernost trenutka govora (kairos).
2. Analiza vsebine: Vsebina govora bo analizirana na podlagi retoričnih konceptov: ethos – kredibilnost, pathos – čustveno nagovarjanje, logos – argumentacija (ne običajna analiza, temveč le identifikacija relevantnih argumentov na vsebinski ravni), struktura govora, strategije ubesediljenja (figure kot stopnjevanje in ponavljanje, uporaba jezika, prisotnost narečja), stasis – kaj hoče govorec doseči, da bi ga sprejeli.
3. Uporaba prozodičnih sredstev (intonacija, hitrost, register, barva glasu, glasnost, premor).
4. Analiza neverbalne komunikacije (gestika, mimika, telesna drža).
5. Sinteza prvih štirih točk in interpretacija ter prepoznavanje populističnih elementov v govoru. V sintezi bo analiza vsebine, govora in neverbalne komunikacije sopostavljena z opredelitvijo skupnega retoričnega učinka vseh treh dimenzij sporočanja.

Pri vsakem govorniku bom analiziral tri govore:

1. Formalni nagovor – najboljši primeri formalnega nagovora v našem javnem prostoru so nagovori v državnem zboru. Odlika tega izbora je v tem, da je te govore mogoče zelo dobro primerjati v njihovi podobnosti, saj so zelo ceremonialni in imajo predpisano formo in vsebino.
2. Nagovor množice – ti govori so se odvijali pred množicami ljudi (volivci), kjer so govorniki zelo dovzetni za populistične poteze.
3. Medijska pojavitev – govori (in segmenti, ki smo jih analizirali) se odvijajo v obliki pogovornih oddaj in diskusij z novinarji ter sogovorniki. Koristni so zato, ker se govorniki

vedejo bolj spontano in nenadzorovano. Izbrane medijske pojavitve so dolge približno eno uro, analiziranih bo prvih deset minut.

4.3 Izbor govorov in govorcev

Zaradi nepremostljivih kulturnih in jezikovnih razlik, ki bi skazile natančnost analize, katere fokus so predvsem prozodične lastnosti, smo izbrali izključno govore iz slovenskega javnega prostora. Izbral sem štiri parlamentarne govore ustanovnih sej aktualnih slovenskih politikov in političark: Roberta Goloba (aktualnega predsednika vlade), Nataše Pirc Musar (aktualne predsednice države), Urške Klakočar Zupančič (aktualne predsednice državnega zbora) in Janeza Ivana Janše (glavnega opozicijskega politika in nekdanjega predsednika vlade).

	Formalni govor	Nagovarjanje množic	Medijska pojavitvev
Robert Golob	Prisega predsednika vlade (https://365.rtv slo.si/arhiv/tv-informativni/174875449)	Nagovor ob rednem kongresu stranke (https://www.youtube.com/watch?v=GzIdJy1myYg)	Soočenje aktualnega in bivšega predsednika vlade (https://www.24ur.com/novice/slovenija/soocenje-goloba-in-janse-na-pop-tv-trojni-referendum-bo-test-zaupanja.html)
Janez Janša	Prisega predsednika vlade (https://siol.net/novice/slovenija/jansa-izvoljen-za-mandatarja-519968) – tretji posnetek	Nagovor ob srečanju odborov stranke (https://www.youtube.com/watch?v=CaATOWQ6Tmw) – pri 57:00	Soočenje aktualnega in bivšega predsednika vlade (https://www.24ur.com/novice/slovenija/soocenje-goloba-in-janse-na-pop-tv-trojni-referendum-bo-test-zaupanja.html)
Urška Klakočar Zupančič	Ustanovna seja državnega zbora (https://365.rtv slo.si/arhiv/redne-seje-drzavnega-	Nagovor ob kongresu stranke (https://www.youtube.com/watch?v=SqNT49bc5XA) - pri 1:18:00	Segment na oddaji Tarča (https://www.youtube.com/watch?v=CDLdIfJDQ_E)

anči č	zbora/174872365) – pri 59:20		
Nata ša Pirc Mus ar	Prisega predsednice Republike Slovenije (https://365.rtvlo.si/ arhiv/druge-vsebine- dz/174923733%20(30)) - pri 34:43	Nagovor ob izidu volitev (https://365.rtvlo.si/arhiv/pred sedniske-volitve- 2022/174913475)	Predvolilno soočenje kandidatov za predsednika republike (https://www.youtube.com/ watch?v=HthSjIC_eGg)

Tabela 1: Nabor govorcev in govorov

5 Analiza govorov

5.1 Robert Golob

Robert Golob se je rodil 23. 2. 1967 v Šempetru pri Gorici. Študiral je elektrotehniko v Ljubljani in na tem področju tudi doktoriral. Med leti 1999 in 2011 je bil aktiven v državni in lokalni politiki pri različnih strankah, leta 2006 pa je postal predsednik uprave podjetja GEN-I, kjer je pridobil svoj renome uspešnega poslovneža in menedžerja. Leta 2022 ga je s tega položaja odstavila takratna vlada Janeza Janše, kar ga je vodilo v ustanovitev politične stranke Gibanje Svoboda in kandidaturo za predsednika vlade; na volitvah je stranka dosegla izjemno zmago (41 poslancev od 90) in ustanovila novo vlado. V slovenskem javnem političnem prostoru je v začetku političnega delovanja posebej izstopal po svojih vidnih atributih (dolgih laseh, ki si jih je v zadnjem letu ostrigel) in uporabi primorskega narečja. V intervju za oddajo Studio City, ki je potekal nekaj tednov pred volitvami, je na vprašanje plače v politiki odvrnil, da je ekonomsko neodvisen (v primerjavi z ostalimi politiki). Takrat se je Golob postavil kot antipod obstoječi oblasti in njenim retoričnim strategijam (sam jih je oklical za fašiste in populiste), a mu je spodrsnilo že na tem mestu, saj je izvedel (kot to prepoznava Kock) eno izmed najbolj pogostih potez populista podjetnika (ko se ta hoče distancirati od preostalih politikov na podlagi lastnega finančnega uspeha).

5. 1. 2 Formalni govor: Prisega predsednika vlade

1. Kontekst: Robert Golob je nagovoril poslance v državnem zboru dne 25. 2. 2022, ko je bil izglasovan kot novi mandatar oziroma predsednik vlade. Glasovanju sledi formalni dogodek, katerega sestavni del je podpis prisege in nagovor. Kljub temu, da se dogodek prenaša po televiziji, so njegovi primarni poslušalci poslanci, ki pa so ob dogodku glede na politično opredelitev precej polarizirani; delijo se na večinske podpornike iz koalicijskih strank in kritike iz opozicijskih strank. Trenutek govora določa torej nastop Goloba kot novega predsednika vlade.

Stasis: Glavno sporočilo govora je, da je nastopila nova vlada, torej prekinitev udejstvovanja prejšnje oblasti in pričetek nove. Točka spora se vrti okoli kvalitete dogodka (sporno ni vprašanje, ali je res prišlo do menjave oblasti in kaj to pomeni), temveč ali je ta

zamenjava oblasti pozitivna in ali bo prinesla zelene spremembe, v kar govorec tudi skuša prepričati poslušalstvo.

2. Analiza vsebine

- **Obnova:** Govorec se vsem zahvali za podporo. Zahvali se za konstruktivne predloge in tudi za tiste malo manj konstruktivne. Hvaležen je in ponižen, da je lahko prisoten na ta dan. Hvaležen je, da bo lahko Slovenijo peljal v boljšo prihodnost, v prihodnost, ki si jo vse državljanke in državljani zaslužijo. Hvaležen je vsem, ki gredo z njimi od začetka poti, in hvaležen bo vsem, ki se bodo mogoče pridružili kasneje, ko bodo videli, da je ta pot skupna, ker dejansko želijo delati v dobro vseh. Še enkrat se zahvali.

- **Struktura govora:** Govor se začne z vnaprej pripravljeno slavnostno prisego, da bo govorec kot novi mandatar spoštoval ustavni red in z vsemi močmi deloval za blaginjo Slovenije. Namen te prisege je nekakšno simbolno ustno zagotovilo, da predsednik vlade ne bo deloval v škodo državljanov. Nato govorec prisego tudi podpiše, po pozivu predsednice državnega zbora pa nagovori poslance. Začne z zahvalo vsem za podporo in predloge. S tem skuša pridobiti naklonjenost, saj izraža ponižnost in hvaležnost. Zahvali se tudi za 'malo manj' konstruktivne predloge, s čimer tudi sam nakaže na polariziranost pri poslušalcih glede njihove podpore in lastno neobremenjenost s kritiko. Še enkrat se zahvali in izrazi ponižnost pred nalogo, ki jo je prevzel, ta pa je peljati Slovenijo v boljšo prihodnost, ki si jo vse državljanke in državljani zaslužijo. Z zahvalo naslovi svoje podpornike, ki so z njim že od 'začetka poti', opozicijo pa naslovi z obljubo hvaležnosti, če se mu pridružijo. Po njegovih besedah se bodo njegovi kritiki omehčali in spreobrnil, ko bodo spoznali, da bo pot njegove vlade skupna pot vseh. Pove, da on in njegova stranka 'dejansko' hočejo delati v dobro vseh, s čimer zaključí govor; to najbrž služi ustvarjanju zelenega čustvenega razpoloženja pri publiku.

- **Ethos:** Robert Golob v govor prinaša svoj predobstoječi ethos uspešnega slovenskega podjetnika. V preteklosti je že sodeloval v državni politiki kot podpredsednik stranke Pozitivna Slovenija in kasneje kot podpredsednik stranke Zavezništva Alenke Bratušek. V tem govoru (v smislu konstruiranega ethosa) se skuša prikazati kot človek dobrega značaja: izrazi, da je ponižen in da hoče delati dobro. Ko se zahvali tudi tistim, ki niso dali 'konstruktivnih predlogov', morda hoče pokazati, da kritike svojih nasprotnikov ne jemlje resno in da ga ta ne prizadene (je tudi torej dovolj zrel za to funkcijo). Predvsem pa skuša

prepričati poslušalce, da je samozavesten (češ da bodo ljudje že videli, da je njegova pot pravilna).

- **Pathos:** V tem nastopu ni veliko čustvenega nagovarjanja; prva polovica govora je vnaprej določena formalna prisega. Najbolj očiten patotičen element v govoru je del, ko govorec skuša s humorjem in smehom tik pred podpisom prisege nekoliko omiliti formalnost dogodka. Temu lahko tudi dodamo izražanje hvaležnosti in ponižnosti v drugem delu govora.

- **Logos:** V govoru lahko najdemo nekaj primerov neveljavne oziroma pomanjkljive argumentacije, ki bi jih lahko povezali s populizmom. Prvi argument (da je pot njegove vlade skupna pot vseh in da bodo to sčasoma vsi spoznali ter se mu pridružili) ne vsebuje nobenih dokazov ali utemeljitev. Njegov drugi argument (da bo njegova vlada delala dobro) prav tako ni podprt z nobenimi dokazi (zakaj bo njegova vlada delala dobro in kaj sploh je to dobro). Oba nakazujeta na argument avtoritete (tako bo, ker on tako pravi kot nekdo, ki je dobil največ glasov). Zagovarjanje skupne oziroma edine poti je problematično tudi z vidika, da je Slovenija demokratična družba, kjer so pluralizem in več možnih poti nekaj samoumevnega.

- **Strategije ubesediljenja:** Govorec uporablja zborna slovenščina (če izvzamemo odstopanja pri naglaševanju določenih besed). Proti koncu govora najdemo primer ponavljanja oziroma stopnjevanja (/.../zato, da /.../ zato, da /.../, /.../ tisti na začetku /.../ in tisti na koncu /.../). Za svoj mandat uporabi metaforo poti, kateri se bodo sčasoma vsi pridružili (ko bodo sprevideli). Golob pripada primorski narečni skupini, kar je opazno v drugačnem naglaševanju določenih besed ('láhko', 'peljál') in dialektalni izgovorjavi glasu g ('kolehi', 'predlohe').

3. Uporaba prozodičnih sredstev: Njegovi stavki glede na jakost, intonacijo in pogoste premore nimajo le enega poudarka. Pogosto so poudarjene zadnje besede v stavkih (npr. /.../ kot sem začel /.../, /.../ zato da sem lahko danes tukaj /.../, /.../ še enkrat se zahvaljujem vsem za podporo, tudi za konstruktivne predloge, tudi za tiste malo manj /.../ itd.). V svojem dolgem naglaševanju in nihajoči intonaciji lahko govoru pripišemo neko melodijo, kar je značilno za govorce s primorskim dialektom. Hitrost govora variira, se pa izrazito upočasni ob poudarkih.

4. Neverbalna govornica: Ob pozivu predsednice državnega zbora Golob vstane in si zapne suknjič. S sklenjenimi rokami začne hoditi proti katedru, ob tem se dvakrat ustavi in se prvič s telesom obrne in prikima poslancem iz svoje stranke, drugič pa predsednici državnega zbora. Ob tem obakrat kaže hrbet opozicijskima strankama. Prisego izpelje rahlo

naslonjen na kateder in s sklenjenimi rokami ob tem prikima poslancem svoje stranke. Med prisego položi desno roko na srce. Večkrat zamaje z glavo in se rahlo nasmehne, ob tem pa ohranja močan očesni stik s svojimi podporniki. Tudi nagovor izpelje naslonjen na kateder in s sklenjenimi rokami. Govorec večkrat kima z glavo, očitno s tem daje neverbalne poudarke svoji vsebini. Tudi s telesno govornico nakazuje na razklanost v svoji publiko (med podporniki in kritiki). Zdi se, kot da ločeno nagovarja tiste, ki ga podpirajo, in tiste, ki ga ne. Večidel je s telesom osredotočen na svoje podpornike, le ko izrecno naslavlja kritike se s pogledom in premikom glave osredotoči na njih (kritike). Le redko uporabi geste; še enkrat med nagovorom položi roko na srce in ko se zahvali svojim zvestim podpornikom, z roko pokaže na njih.

5. Sinteza v luči predvidenih elementov populističnega govora: Kljub strogi in formalni naravi dogodka, Robert Golob v uvodnem delu v nastop vnese nekaj spontanosti in živahnosti. Vnaprej pripravljeno besedilo prisega pove resno, nevtrarno in s spoštovanjem (tako da poudari vse pomembnejše besede, govori počasi, z močnim očesnim stikom in resno obrazno mimiko ter z roko položeno na srce, kar ni del protokola). S tem izkazuje dobronamernost, resnost in namero, da bo prisego spoštoval. Precejšen kontrast je opazen med tem delom in delom, ko podpiše prisego in se začne šaliti s predsednico državnega zbora ter poslanci in ustvari vtis, da skuša navezati stik s svojimi poslanci ter jih bodriti (češ, pogledjte, kaj nam je uspelo). To lahko razumemo kot nastavek populizma v tem, da skuša biti všečen in se publiko prikupiti s humorjem.

Govor nadaljuje z resnim tonom in resno obrazno mimiko. Ko se zahvali za malo manj konstruktivne predloge, to izreče hitreje in zraven zamaje z glavo. To je možno interpretirati na več načinov: po eni strani lahko razumemo, da kritiko razume kot nekaj nepomembnega in kot nekaj, česar ne gre jemati resno (sploh zato, ker prihaja s strani nasprotnikov), in ne kot nekaj, kar mu lahko škoduje. Poleg tega lahko interpretiramo, da skuša pokazati, da mu takšne kritike ne pridejo do živega in da zmore tudi v luči neodobravanja slediti svojim političnim ciljem; da je zrel in samozavesten. Po drugi strani pa lahko razumemo, da se skuša prikazati kot vključujočega in iskreno vabi opozicijo k sodelovanju, saj se zahvali tudi za kritiko. Opozicijo skuša tudi prepričati, da je ponižen, ko zopet položi roko na srce in to eksplicitno izrazi. Ko umakne pogled s članov opozicije, pa reče, da bo peljal Slovenijo v boljšo prihodnost in poudari besedo boljšo. To lahko interpretiramo, da vidi vladanje pretekle vlade (katere predstavniki so poslanci opozicije) kot slabo za prihodnost države in da je njegov namen to popraviti, pri čemer računa na

poslance svoje koalicije, kar nakaže tudi s pogledom v njihovo smer. 'Svojim' poslancem se še enkrat zahvali, kar lahko razumemo kot ponovno izražanje skromnosti in zavedanja, da ne more sam pobrati vseh zaslug za vodstveni položaj. Ponovno pogleda opozicijo in se vnaprej zahvali za morebitno podporo, ki bi bila, kot poudari, logična in samoumevna, saj je ta pot 'skupna'. Tu se sklicuje na neizrečeno splošno višjo premiso, da imajo izvoljeni politiki v demokraciji vedno skupen interes (blaginjo države in državljanov), kar je element populizma. Vprašljivo argumentiranje vidimo še enkrat, ko pravi, da želi delati v dobro vseh, saj ni nobene razlage, kaj pomeni ta 'dobro', samo zaupati mu moramo. Z argumentativnega vidika bi tako lahko rekli, da govor vsebuje elemente populizma. Deluje sicer iskreno v svoji nameri delovati dobro (poudarja besede kot zaupanje, podpora in predlogi, njegova neverbalna govorica pa je usklajena s tem, kar govori). Prav tako na enak način nagovarja tako poslance koalicije kot opozicije (govori na isti način, poudarja podobne besede in uporablja enako neverbalno govorico). To je del strategije retoričnega ethosa (prikazovanje svoje podobe), kar je tudi najmočnejša prepričevalna strategija v njegovem govoru. Predvsem skuša prikazati svoj značaj preko skromnosti (reče, da je hvaležen in ponižen ter ob tem postavi roko na srce), čustvene zrelosti (neomajnost ob kritiki), samozavesti (videli bodo, da je njegova pot prava pot) in dobrote (eksplicitno izreče, da hoče delati dobro). Z vidika retoričnega ethosa se skuša govorec prikazati kot pošten in dobronameran, kar je v skladu s tem, kako Aristotel razume ethos kot prepričevalno strategijo. Eksplicitno izreče, da hoče delati dobro. To lahko zopet prepoznamo kot element populizma, saj gre za neko vrsto poenostavljanja; to, kar je dobro, namreč ni enoznačno in je odvisno od konteksta ter argumentacije. Opazen je tudi element predobstoječega ethosa (/.../ zato, da sem danes tukaj /.../), kar pomeni, da ga javnost pozna od drugje in je običajno nekje drugje. Patotičnih sredstev oziroma čustvenega nagovarjanja je v govoru malo; najdemo en primer stopnjevanja oziroma ponavljanja (/.../ Hvaležen je, da /.../ Hvaležen, da /.../ Hvaležen, da /.../). Skuša ugajati publiki in se ji prikupiti s humorjem, spravljalnostjo, dobrikanjem, večkratnim izražanjem hvaležnosti ter izraženo ponižnostjo, kar vse skupaj prav tako lahko razumemo kot element populizma. Govorec tako z vidika argumentativnih in etotičnih prepričevalnih strategij (torej na ravni vsebine) kaže nekatere elemente populizma.

5.1.3 Nagovarjanje množic

1. Kontekst: Robert Golob je v sklopu 4. rednega kongresa stranke Gibanja Svoboda nagovoril množico privrženecv. Kongres se je odvil šest mesecev po vzpostavitvi nove vlade, ki jo vodita Robert Golob in stranka Gibanje Svoboda. Govorčeva publika so večinoma člani oziroma simpatizerji stranke, torej lahko na to retorično situacijo gledamo tudi kot na nagovor delodajalca zaposlenim ali idejne vodje privrženecem oziroma publiki, ki mu je naklonjena. Zdi se, da je osrednji namen govora podati ovrednotenje oziroma evalvacijo trenutnih razmer v politiki in motivacijo za nadaljnje delo. Trenutek govora določa Golobova vloga predsednika, ki nagovarja svoje simpatizerje o konkretnih zadevah v politiki in uspešnosti politične stranke.

Stasis: Zdi se, da govornik v prvi vrsti hoče prepričati poslušalstvo, da država uspešno okreva od epidemije COVID-19 in vlade Janeza Janše; da zavzema pravilne vrednote; da je zmožen uspešno voditi državo; da je optimizem na tej točki upravičen (o čemer pričajo tudi rezultati). Gre za izhodiščno vprašanje kvalitete, torej ali so dejanja, načrti in ukrepi vlade primerni.

2. Analiza vsebine:

- **Obnova in struktura govora:** Govor začne z zahvalo in pohvalo publiki (v obliki izraženega ponosa), ker so ljudje v njej prvič stopili v državno politiko. Po Golobovi oceni smo bili v zadnjih dveh letih priča razgrajevanju družbenih podsistemov pod krinko obvladovanja epidemije. Golob in njegova vlada naj bi požrtvovalno vstopili v politiko, ker naj ne bi imeli druge izbire kot da rešijo državo in uvedejo spremembe.

Golob uokviri začetek svoje politične poti kot politično motivirano odstavitev iz njegovega položaja v podjetju GEN-I, kar ga je vodilo do trenutne funkcije. Odkar vodijo vlado, se je torej vrnilo človekovo dostojanstvo, kar je osnovni predpogoj za delo. Po volitvah so nagovorili 'sborce za svobodo' [stranki LMŠ in Alenke Bratušek, ki nista prestopili parlamentarnega praga] k pridružitvi njegovemu gibanju. Povabili so vse v svoje vrste in večina je temu sledila, za kar je hvaležen.

Samo zato so danes tako uspešni pri delovanju na vseh področjih. Spoštovanje so prinesli do vseh državljanov in prebivalcev. Na nobeni točki ne žalijo ljudi ali dvomijo v njih, prav tako ne zanikajo njihovih stisk. Tudi tistih, ki se z njimi ne strinjajo, ne. Tudi v svojih vrstah so različnih mnenj in to je temelj spoštovanja – spoštovanja različnosti. Ko spoštuješ sebe in druge, prideš do točke ponosa. Prav je, da je vsak ponosen sam nase in da lahko

potem drugim pomaga, da so ponosni nase, na skupnost in na državo. Zanj je ravno ponos na državo stvar, ki jim je uspelo pripeljati nazaj v družbo. Danes ni nikomur več nerodno povedati, da je iz Slovenije. Ne rinemo več k vzhodu, v temne čase in za železno zaveso, ampak smo zazrti na zahod, na najbolj razvit del celine, ki je dejansko svetilnik celotne civilizacije. Slovenija je ponosen del te civilizacije in ponosno soustvarjamo prihodnost EU. Ravno ta element je tisti, ki dokazuje, da si človek lahko zastavi najbolj ambiciozne cilje, ko verjame vase in v svojo skupnost. Prava moč izhaja iz vrednot in iz znanja. Pravi, da hočejo te vrednote predati naprej otrokom, da se bo v Sloveniji vrtela in gradila evropska zgodba.

To je popolnoma drugačno delovanje kot v preteklosti, zato jim je v 6 mesecih uspelo toliko storiti in zgraditi zgodbo, ki jo v EU opazujejo z zavidanjem. Ta zgodba o uspehu je borba proti druginji in ne samo energetske [druginji]. Ob prevzemu vlade je bila inflacija 10,8 %, danes je 9,9 %; zbili so jo in jo bodo še. V istem obdobju, ko so bile najbolj razvite države soočene z naraščanjem inflacije, jo je njim uspelo omejiti.

Ne le v sedanosti, tudi v prihodnjih mesecih se pripravljata dve področji sprememb: na eni strani vse reforme in vse tisto, s čimer se je odlašalo 30 let. Vse reforme bodo na vrsti leta 2023. Potrebovali bodo 2 mandata, a bo po dveh mandatih družba popolnoma drugačna, kot je bila na začetku njihove vlade. Poziva, naj gredo naslednjo nedeljo na lokalne volitve in čez 14 dni glasujejo trikrat ZA. Pravi, da se s tem zaključuje supervolilno leto, ko SDS in Janezu Janši povejo, da ga imajo dovolj in da naj gre v penzijo, ker tja spada. Zaključni s 'Srečno, Svoboda!'.

Lahko rečemo, da je Golob v uvodu skušal pridobiti naklonjenost publike tako, da se ji je zahvalil, izrazil ponos in pripisal zasluge za zmago na volitvah. Gre za vzbujanje ugodja pri publiku. Sebe in člane svoje stranke prikaže kot navadne ljudi, ki so bili primorani zaradi lastne vesti vstopiti v politiko, da rešijo državo (opazimo motiv požrtvovalnega rešitelja, ki ima najboljše namene). Govor nadaljuje s pripovedjo o lastnemu vstopu v politiko (ki ga je direktno motivirala prejšnja oblast, ki je delovala v izrazitem nasprotju z interesi državljanov z uporabo strahu), nastanku stranke in prihodu na oblast. Nato začne s prepričevanjem in argumentiranjem, kako uspešna je vlada v kontrastu s prejšnjo oblastjo. Najprej prepričevanje uokviri v obliki vrednot, ki jih imata on osebno in njegova vlada v nasprotju s prejšnjo vlado (izpostavi spoštljivo komuniciranje in spoštovanje različnosti). Nato prepričevanje nadaljuje na podlagi ukrepov, ki so jih sprejeli v obliki socialne pomoči in gospodarskih usmeritev. Kot dokaze niza statistiko o gospodarski rasti in inflaciji (kar slovenska javnost in mediji pogosto uporabljajo kot glavni indikator uspešnosti države ter

dobrega vladanja) ter domnevne pohvale funkcionarjev v organih Evropske unije. Govor zaključí s pozivom na lokalne volitve in referendum ter z zasmehovanjem oziroma izzivanjem svojega največjega političnega nasprotnika, Janeza Janše. V zaključku skuša publiko prepričati, da bo nasprotna stran (v smislu prihodnosti države in izidu volitev ter referendumov) premagana in vzbuditi čustveno razpoloženje zmagovalca.

- **Ethos:** Govorec gradi lasten ethos, predvsem v uvodu; zahvali se vsem prisotnim, torej je hvaležen, in pove, da je dobre volje. Ravnanje prejšnje oblasti opiše kot destruktivno, sebe in sodelavce pa kot požrtvovalne, ker so to preprečili. Je torej tudi požrtvovalen. Požrtvovalni pa so bili predvsem zaradi bodočih generacij. Govorec sebe prikaže kot altruista, ki ravna požrtvovalno za dobro ostalih. S tem pa poda tudi razlog, zakaj se je podal v politiko. Govorčev ethos se odraža tudi tako, da se skuša prikazati kot čustveno zrelega, češ da ga ne motijo in ne prizadenejo kritike ter poteze nasprotnega političnega pola. Skuša se prikazati kot samozavestnega s tem, da navaja dosežke vlade in mirno ter optimistično naslavlja bodoče izzive. Svoj ethos utrjuje tudi s tem, ko navaja razlike v komuniciranju z javnostjo v primerjavi s prejšnjo vlado (predvsem v smislu spoštljivosti). Pogosto navaja vrednote kot dostojanstvo, spoštovanje, mir itd. Govorec zavzame ostro držo do sovražnega govora iz katerekoli politične skupine in stopi v bran različnosti. Dodatni element v konstrukciji njegovega ethosa je v dveh podobah, ki ju sopostavi; mladost in starost ter korist in škoda. V uvodu sebe prikazuje kot mladostnega in zagnanega delavca, ki bo delal državi v korist, v zaključku pa zariše negativno upodobitev Janeza Janše, ki je star ter je naredil škodo državi.

- **Pathos:** V govoru lahko zaznamo več primerov čustvenega nagovarjanja množic; najprej v omalovaževanju dela prejšnje vlade (ki je izkoriščala stiske ljudi za lastno korist in utrjevala politično moč preko zlorabe javnih podsistemov), nato pa v tem, kako je govorčeva vlada ljudem vrnila mir in dostojanstvo. Sovražnemu govoru (in s tem posredno tudi največji opozicijski stranki, ki je po njegovem glavni izvor sovražnega govora) napove vojno. Pripiše si zasluge, da je državljanom povrnil možnost, da so lahko ponosni na državo Slovenijo, in izrazi lasten ponos, da je govorec na dogodku.

- **Logos:** Govorčeva argumentacija se vrti okoli vrednot oziroma okoli »pravih« vrednot in tega, kako te omogočajo napredek v družbi. Vrednote, ki jih govorec zagovarja, so bile tiste, ki so po njegovem mnenju uspele izboljšati stanje demokracije in pravne države v Sloveniji. Uspeh na volitvah in dosedanji dosežki vlade temeljijo na podlagi vrednot, ki jih govorec zagovarja, in vključujoče politike. Podlaga za njegovo razlago pravih vrednot pa je ravnanje prejšnje oblasti, ki teh ni utelešala in je posledično razkrajala družbo. Delovanje

svoje vlade opiše kot pot naprej v napredek in razvoj, saj sledi jedrni, zahodni Evropi, ki jo poimenuje kot svetilnik, medtem ko delovanje prejšnje vlade prikaže kot pot nazaj, saj se je ta povezovala z državami vzhodne Evrope oziroma 'za železno zaveso'.

- **Strategije ubesediljenja:** Govorec govori v knjižnem pogovornem jeziku, so pa opazne značilnosti primorskega narečja, podobno kot v prejšnjem govoru: odstopanja pri naglaševanju, npr. 'láhko', 'peljál', izgovorjava besed z glasom g ('kolehi', 'predlohe', 'druhačnim') in podaljševanjem naglasa naglašene samoglasnika ('spoštoval', 'deloval', 'ravnal' itd.). Poleg tega so v govoru prisotne tudi neknjižne besede (npr. 'fopali') in druge pogovorne oblike (/.../ pa sej smo vedeli /.../ itd.). Opaznih je tudi nekaj primerov metafore ('svetilnik', 'železna zavesa'). Skozi govor je opaziti veliko primerov ponavljanja, naštevanja in stopnjevanja (/.../ ne samo, da smo ..., ne samo, da smo /.../, vrnili smo ljudem mir, vrnili smo ljudem dostojanstvo, vrnili smo jim to ... optimizem, da je Slovenija na boljši poti in optimizem, da se nam obetajo boljši časi ... ravno to /.../). Vrinjeni stavki so zelo pogosti (/.../ pripeljal do točke, ko nismo imeli izbire, OK jaz sem imel še eno izbiro in ta osnovna, jaz to imenujem res človeško dostojanstvo, ta osnovni, niti ni bil cilj, to je bil predpogoj, da lahko začnemo delat, ta osnovna sprememba se je že zgodila, in ta osnovna ..., jaz mislim, da ravno to, to ni lažno domoljubje, danes, kamorkoli prideš, v bistvu nas spet vsi poznajo /.../, ker se ne bojijo, še najmanj napak /.../). Govorec določene odseke govora začne z retoričnimi vprašanji (/.../ Kako smo se tega lotili, kako nam je to uspelo? /.../).

3. Uporaba prozodičnih sredstev: Z vidika prozodičnih sredstev gre za zelo dinamičen govor. Za ta govor je tipična padajoča intonacija (npr.: /.../ ne bomo pa trpeli sovražnega govora pod krinko različnosti /.../), zato ker niza informacije. Govorec uporablja zelo veliko premorov ob koncu stavkov in pred stavčnimi poudarki. Pogosto govorec naredi dolg premor po prvi besedni zvezi in nato izgovori stavčni poudarek. Teh je sicer pogosto več v povedi. Zdi se, da premori v veliki meri služijo poudarjanju izgovorjenega, opazili pa smo tudi nekaj primerov stopnjevanja izražanja čustev (ogorčenost nad ravnanjem pretekle vlade). Tudi hitrost med govorom variira; večino časa, predvsem zaradi premorov in poudarkov (pri nekaterih je tudi izgovorjava razvlečena), je hitrost govora počasna, se pa nekajkrat nenadoma pohitri, predvsem ko gre za dozdevno manj pomembno vsebino, vrinjene stavke ali šale (npr.: /.../ naši padli borci za svobodo /.../, /.../ vseeno je, koga ste volili v prvem krogu /.../), kar med drugim daje govoru vtis spontanosti. Glasnost, po drugi strani ne variira veliko, razen ob stavčnih poudarkih. Govorec uporablja srednji

register skozi celoten govor. Njegova barva glasu je precej uglajena, nežna in melodična, kar je pogosto pri govorcih iz primorske narečne skupine.

4. Neverbalna govornica: Govor prične z nasmeškom. Med govorom Golob vzdržuje močan očesni stik z vsemi deli publike; premiki glave sledijo pogledu. Dlani ima večino časa na govorniškem pultu, z udarjanjem prsta na pultu pa pogosto diktira tempo govora. Govorec veliko gestikulira z rokami; večkrat z rokami zaobjame publiko (kadar jih direktno nagovori ali pohvali) ali pokaže nase. Dostikrat ritmično zamahuje z roko v zraku ob koncu stavkov. Ima precej sproščeno telesno držo, pogosto se rahlo ziba s trupom naprej ali ga lahko ziba in tudi stopa na prste. Pogosto prikimava in odkimava. Tudi obrazna mimika je precej živahna; pogosto se smeje in kremži. Ustvarja videz, kot da je v sproščeni in živahni debati s samim seboj. Se pa vmes tudi odločno zresni, kar pogosto spremlja odkimavanje in mahanje ali tapkanje s prtom ob pult. V dveh primerih se celo s pestjo potreplja po srcu in nato s prstom pokaže na glavo, za tem pa ga usmeri proti publiko, kar lahko razumemo kot emblem (znak, ki ima samostojni pomen in ne potrebuje govorne eksplikacije), ki ga tipično uporabljajo športniki in ki očitno postaja popularen tudi v politiki. Proti koncu govora postane z gestikulacijo vedno bolj živahen in energičen ter roke dobesedno meče ven proti publiko. Ob koncu govora postaja vedno bolj sproščen, nasmejan in razposajen. Govor zaključi z dvignjeno pestjo, kar lahko interpretiramo kot znak solidarnosti, zmage in upora.

5. Sinteza: V uvodu Golob izrazi ponos, da je prisoten na dogodku. Ponosen je na publiko, ker so mnogi njeni člani prvič v življenju vstopili v politiko. To pove z veseljem in brez izstopajoče uporabe prozodičnih sredstev, ko se pa spusti v razlog za tem, pa zresni obrazno mimiko in ton govora. Govori počasi in resno ter poudarja vsako besedo posebej. Prejšnjo oblast okrivi demontiranja države pod krinko obvladovanja epidemije in preko uporabe strahu. Prejšnja oblast ni le škodovala državi, temveč je to naredila s prevaro, kar je povrh narejene škode tudi moralno sprijeno. Golob s prozodičnimi sredstvi (zasekan ritem, poudarjanjem vsake besede) to pove z občutkom ogorčenja. Ta trenutek govora lahko tako vsebinsko in govorno povežemo s populizmom, kot sta to prepoznala Mudde in Kaltwasser (2017), saj najprej prikaže sebe in svoje člane kot politične novince (kar on ni, saj ima tako kot mnogi njegovi privrženci preteklost v lokalni in državni politiki) ter ponovno vpletenost v politiko poveže z nekim višjim poslanstvom oziroma motivom (moralnimi vrednotami in skrbjo za bodoče generacije) in s požrtvovalnostjo, ne z osebnimi interesi. Poleg tega prejšnjo oblast prikaže kot moralno sprijeno in to stori na čustveno nabit način z uporabo

prozodičnih sredstev. Po tem govorec nekoliko sprosti način govora, mimiko (nasmehne se in sprosti obrvi) in telesno govoricu (začne gestikulirati) ter se začne šaliti na račun političnega nasprotnika oziroma se mu začne posmehovati, češ da je Janez Janša kriv, da je Golob danes predsednik vlade. To bi na vsebinski ravni lahko posredno povezali s populizmom (posmehovanje nasprotnikom je recimo pogosta poteza ameriškega politika Donalda Trumpa).

Nadaljuje z nizanjem dosežkov svoje vlade in poudarja, v kako kratkem času jim je to uspelo. Pripisuje si zasluge za vračanje dostojanstva in miru ljudem ter za to, da je sedaj človeško dostojanstvo zopet prisotno. Poudarja besede kot so dostojanstvo, mir, žalitve, preganjanje in podcenjevanje. Ta del je zanimiv, saj je z vidika prozodičnih sredstev in vsebine zelo dinamičen. Vsebuje veliko vrinjenih stavkov (/.../ niti cilj, to je bil predpogoj, da bomo lahko začeli delat /.../, /.../ jaz temu res pravim človeško dostojanstvo /.../), različnih stopenj hitrosti govorjenja in retoričnih vprašanj. Ko pravi, da so dosegli toliko stvari zaradi ponosa in spoštovanja, zraven odkimava z glavo. Tu torej verbalna in neverbalna govoricata nista usklajeni, kar pušča odprt prostor za interpretacijo tega, ali je govorec iskreno mislil, da za dejanji njegove vlade stojita ti dve vrednoti. Ko reče, da so spoštovali ustavni red, z rokami pokaže nase, kar je tudi nenavadno (Ali s to gesto misli, da je sam spoštoval ustavni red ali da je kar on sam utelešenje ustavnega reda?). Podobno odkimava, ko reče, da ne bodo trpeli sovražnega govora, tudi če prihaja z leve strani (ne odkimava, ko reče ne, temveč ko reče iz leve strani), kar zopet kaže na neko dvoumnost sporočila. Ponovno začne odkimavati, ko reče, da je prav, da je vsak najprej ponosen na samega sebe. Z vidika gestikulacije postane zopet zanimivo, ko govorec reče, da prava moč izhaja iz vrednot in se ob tem s pestjo udarja po prsih, potem pa doda, da moč izhaja iz znanja in s prstom potapka po temenih. To bi lahko interpretirali kot ustvarjanje pomena skozi več modalnosti; vrednote moči v smislu moralno sprejemljivih in zaželenih dejanj so 'stvar srca', medtem ko so vrednote moči v smislu družbeno sprejemljivih dejanj, ki so povezane s kognitivnimi zmožnostmi, 'stvar glave'. Nenavadno je tudi, ko reče, da je koronavirus naenkrat izginil in vzdigne roko in tleskne s prsti kot kak čarovnik, ki je izvedel čarovnijo. Proti koncu govora, ko govori o bodočih referendumih in lokalnih volitvah, ponovno gestikulira na način, da v nastop vnaša elemente performativnega (podkrepi z vidno komponento, slika situacijo z gestami in s tem dela govor bolj zanimiv ter atraktiven). Takšna oblika gestikuliranja je nenavadna v slovenski državni politiki in jo lahko povežemo s populizmom, saj se govorec hoče prikazati kot 'ljudskega' ali kot

nekakšen performer. S tem lahko povežemo tudi njegovo uporabo humorja skozi govor, ki večinoma leti na Janeza Janšo, s čimer se hoče prikupiti publiki in jo animirati.

Zanimivo je, da govorec uporablja vojne metafore v govoru (člani strank SAB in LMŠ, ki so se jim pridružili, so označeni kot /.../ borci in soborci za svobodo /.../ četudi so padli, ampak niso bili mrtvi, so bili samo ranjeni /.../, ter to, da so /.../ sovražnemu govoru napovedali vojno /.../, povabili so ljudi v 'svoje vrste'). Čeprav člane SAB in LMŠ nekoliko ironično nagovarja z borci, bi lahko uporabo takšne metaforike povezali s populizmom, kot je to na primer pogosto v ameriški politiki. Lahko bi celo rekli, da sta LMŠ in SAB prikazana skozi alegorijo vojne. Govorec svoji vladi v kratkem času niti enega leta pripisuje nenavadne zasluge – da so ljudem vrnilo dostojanstvo in da so vsakemu sočloveku prinesli spoštovanje; da so v šestih mesecih obudili ponos na lastno državo in da nikomur več ni nerodno povedati, da je iz Slovenije; da je Slovenija zopet ponosen del evropske civilizacije; da v Evropi na dosežke vlade zadnjih šestih mesecev gledajo z zavidanjem. Z nastopom njegove vlade je kar naenkrat konec tudi epidemije (kar je bolj povezano z naravnim iztekom epidemije, kot pa njegovim nastopom). Na vsebinski ravni te zasluge lahko prepoznamo kot element populizma; so všečne, a niso merljive, saj jih ne z ničemer utemeljiti ali dokazati, oziroma jih lahko zaznava samo subjektivno. Ravnanja svoje vlade oziroma svoje dosežke postavlja na podlagi kritike oziroma v primerjavi s svojim političnim nasprotnikom in predhodnikom Janezom Janšo. Golobova vlada je vse to, kar Janševa vlada ni bila (oni spoštujejo ljudi, Janša jih ni; oni spoštujejo različnost, Janša je ni; oni so usmerjeni na zahod, Janša na vzhod). Zdi se, da je rdeča nit govora oziroma glavno sporočilo to, da Robert Golob ni Janez Janša, kar je pravzaprav, nekoliko ironično, pogost motiv in kriterij zadostnosti slovenske politike levega ideološkega pola: zadostuje že, da ni Janez Janša. Govor se tudi zaključuje v znamenju nasprotovanja Janezu Janši (referendumi so simbolična zmaga nad njim in znak, naj gre v pokoj). K temu lahko dodamo tudi to, da razmere v državi in celo Evropski uniji pred nastopom svoje vlade opisuje kot katastrofalne (najbolj katastrofalne od druge svetovne vojne), sedaj, v šestih mesecih pa naj bi zaradi njega zopet bili v blagostanju. Z argumentativnega vidika bi lahko govoru pripisali elemente populizma, saj temelji na napadanju nasprotnika. Element populizma lahko prepoznamo tudi v uporabi patotičnih sredstev, ki smo jih našli v odlomku o govorniškem slogu. V primerjavi s prejšnjim govorom ni opaziti veliko razlik v vsebini in načinu izražanja.

5.2 Janez Janša

Janez Janša se je rodil 17. 9. 1958 v Grosuplju. Dokončal je študij obramboslovja na današnji Fakulteti za družbene vede, svojo politično kariero je pričel že v času Jugoslavije, ko se je včlanil v Zvezo komunistov Jugoslavije, iz katere je bil izključen. Od svoje preteklosti v Zvezi komunistov se vztrajno skuša distancirati, saj je bil leta 1990 kot član četverice JBTZ (skupina obtoženih disidentov, ki se je potegovala za osamosvojitve Slovenije) in kasneje obrabni minister ključna figura slovenske osamosvojitve, na podlagi katere je zgradil svojo današnjo politično podobo. Od osamosvojitve dalje deli slovensko javnost; kritiki ga obtožujejo nezakonitega trgovanja z orožjem, ki je doživela vrhunec v aferi Depala vas, kar je vodilo do njegovega odstopa s položaja obrambnega ministra. Podporniki, po drugi strani, ga vidijo kot voditelja, ki jih povezuje, dela red v državi in odpravlja krivice. Leta 2014 je bil zaradi korupcije (zadeva Patria) obsojen na zaporno kazen, a je ustavno sodišče sodbo razveljavilo, primer pa je kasneje zastaral. Trikrat je bil predsednik vlade, v zadnjih dveh je sprožil množične proteste, nazadnje med pandemijo COVID-19, ko so mu kritiki očitali neustrezno obvladovanje zdravstvene krize in avtoritarno vodenje države. Z zmago Gibanja svobode na državnozborskih volitvah je kot predsednik Slovenske demokratske stranke glavni politik opozicije. Njegovo javno nastopanje zaznamuje resnost, tonemska izgovorjava in neizrazna obrazna mimika. Mediji na levem političnem polu Janšo pogosto označujejo za (desnega) populista, predvsem zaradi njegovega načina komuniciranja.

5.2.1 Formalni govor

1. Kontekst: Janez Janša je poslance v državnem zboru nagovoril, ko je bil izglasovan kot novi mandatar oziroma predsednik vlade. Glasovanju sledi formalen dogodek, katerega sestavni del je podpis prisege in nagovor. Kljub temu, da se dogodek prenaša po televiziji, so njegovi poglobitni poslušalci poslanci, ki pa so ob dogodku precej polarizirani; delijo se na večinske podpornike iz koalicijskih strank in oporečnike iz opozicijskih strank. Tako na primer poslanci stranke Levica in Socialnih demokratov niso ploskali ob prisegi novega mandatarja. Ob koncu posnetka pa je razvidno, da so na balkonu državnega zbora v manjšem številu tudi podporniki nove vlade z izobešenimi zastavami. Velja poudariti, da je nova vlada nastopila brez polnega mandata (na volitvah je sicer SDS bila relativna zmagovalka, vendar ob prvem poskusu ni mogla sestaviti vlade). Glavno sporočilo je, da

je nastopila nova vlada, torej prekinitev udejstvovanja prejšnje oblasti in pričetek nove. Trenutek govora določa nastop Janeza Janše kot novega predsednika vlade.

Stasis: Glavno sporočilo je, da je nastopila nova vlada, torej prekinitev udejstvovanja prejšnje oblasti in pričetek nove. Točka spora se vrti okoli kvalitete dogodka (ni vprašanje, ali je res prišlo do menjave oblasti, temveč ali je ta zamenjava oblasti pozitivna in ali bo prinesla željene spremembe), v kar govorec tudi skuša prepričati poslušalstvo.

2. Analiza vsebine:

- **Obnova in struktura govora:** Govor se prične s slavnostno prisego, ki jo izvede vsak nov predsednik vlade. Po podpisu nagovori državni zbor. Začne se z zahvalo državnemu zboru ob izkazanem zaupanju in zahvalo vsem volivcem za podporo na državnozborskih volitvah za stranko SDS in vse ostale koalicijske stranke. Janša izrazi zavedanje o izzivih, ki čakajo njegovo vlado, vendar pravi, da so jih sposobni premagati z odgovornim upravljanjem države in povezovalno politiko. Svojo prisego imenuje za prvi korak in napove, da bo v kratkem času predstavil nabor kandidatov za ministrske položaje. Upa, da bo nabor kvaliteten; iz njegove stranke bodo po njegovih besedah predlagali ljudi z izkušnjami tako pri vodenju države kot pri predsedovanju Evropski uniji, kar se bo ponovno zgodilo v tekočem mandatu. O programu vlade pravi, da bo razgrnjen pred državnim zborom in bo sledil koalicijski pogodbi, ki je podpisana in znana. V programu bodo konkretni ukrepi, s katerimi nameravajo odgovarjati na izzive pred vlado v preostanku mandata. Zahvali se vsem za večinoma konstruktivno razpravo in pravi, da bodo predloge skušali večinsko upoštevati. Pravi, da je bil dolg dan, za njimi so dolge ure govorjenja, pred njimi pa dnevi naporov in dela za skupno dobro. Za konec se zahvali.

- **Ethos:** Govorec ima predobstoječi ethos kot prekaljen in izkušen politik, ki je večkrat v politični karieri zamenjal svoj politični nazor, danes pa je znan kot dolgoletni predsednik stranke SDS. Sedaj prisega kot predsednik vlade že tretjič. To se pozna tudi v tem govoru, saj ne skuša napraviti posebnega vtisa na poslušalstvo, ampak govor izpelje kot nek rutinski obred. Svojo podobo najprej gradi na zahvali podpornikom. Svojo verodostojnost kot predsednik vlade utemelji s podporo volivcev. Glavna osebna značilnost, ki jo skuša prikazati, je izkušnost; poudarja, da bo iz svoje stranke predlagal izkušene ljudi, tudi take, ki so sodelovali že pri prejšnjem predsedovanju Evropski uniji. Ne sooča se torej prvič s tem izzivom. Poleg tega poudari odgovornost in povezovalnost. Predloge drugih označi za večinoma konstruktivne in poudari, da jih bo skušal v največji meri upoštevati.

- **Pathos:** Nagovarjanje čustev je do neke mere opazno proti koncu govora v obliki empatije; govorec reče, da je bil dolg dan in da so za njimi dolge ure govorjenja, čakajo jih pa še dnevi naporov in dela za skupno dobro. Sicer je govor čustveno precej nevtralen, ne vsebuje nobenega ponavljanja, klimaksov ali stopnjevanja.
- **Logos:** Argumentiranja je v govoru malo; prvi pravi argument, ki ga zasledimo, je ta, da se vlada sposobna premagati izzive preko povezovalne politike in odgovornega vodenja. Naslednji argument je, da bo predlagal ljudi z izkušnjami iz predsedovanja Evropski uniji, ker bo Slovenija tekom njegovega mandata zopet imela to priložnost.
- **Strategije ubesediljenja:** Govorec uporablja zborni slovenski jezik in odstopanj od tega ni zaznati. Uporablja tonemsko naglaševanje. Na koncu govora ponavlja določene besede ('dolg' in 'dan').

3. Uporaba prozodičnih sredstev: Govorec opazno ne uporablja premorov za poudarjanje sporočila, temveč le za razmejevanje med povedmi. Uporablja veliko rastoče intonacije, tudi kadar je konec povedi (npr: /.../ Hvala za zaupanje /.../, /.../ smo uspeli sestaviti koalicijo /.../), kar lahko razumemo, da s tem povezuje povedi med sabo in gradi zgodbo. Tako register, glasnost in hitrost so zmerne. Govor z vidika prozodičnih sredstev zveni precej monoton in tog, počasen, intonacijski razponi so majhni, brez vidnih odstopanj pri kateremkoli prozodičnem sredstvu. Da pa tudi vtis spontanosti, saj govorec večkrat začne stavek na novo ali predrugači konec stavka.

4. Analiza neverbalne komunikacije: Med branjem prisege govorec gleda v besedilo, le na koncu za trenutek pogleda poslušalce in se nato hitro odpravi podpisati prisego. To stori s sključeno telesno držo. Ob podpisu pogleda svoje podpornike in privzdigne obrvi. Predsednik državnega zbora ga vpraša, ali želi nagovoriti državni zbor, na kar Janša prikima. Postavi se pred kateder in nanj položi obe dlani. Pred katedrom s pomočjo rok zavzame precej veliko prostora. Vmes sklene dlani in poveže prste, a jih nato hitro položi nazaj na prvotno mesto. Kmalu zatem pokaže dlani občinstvu in jih nato spet postavi na kateder. To sekvenco gibov z rokami večkrat ponovi. Med govorom se večkrat naslovní na kateder in trup premakne rahlo naprej. Med nagovorom pogosto tudi premika glavo od ene strani na drugo, ravno ko konča en stavek in prične drugega. Vmes ves čas ohranja očesni stik, a dela poslušalcev v državnem zboru, ki ga ne podpirajo, nikoli ne pogleda. Ponekod ustvarja dodatne poudarke s premikanjem glave naprej. Obrazne mimike med nagovorom praktično ne spreminja. Mimika in telesna drža sta zelo neizraziti med govorom.

5. Sinteza: Govorec prisego na začetku v celoti prebere. V nasprotju z Robertom Golobom ne naveže očesnega stika s publiko med branjem prisega, prav tako ne položi dlani na srce. V primerjavi z Golobom prisego prebere bolj čustveno nevtralnno. Ko po podpisu prisega prične z govorom, položi dlani na pult in nagovarja (z očesnim stikom in premiki glave) predvsem poslance svoje koalicije. Pravzaprav poslanca opozicije med govorom niti enkrat ne pogleda. Z njimi ne komunicira. Zahvali se za podporo volivcev svoje stranke kot tudi drugih strank v koaliciji; ob tem tudi sklene dlani, a jih kmalu postavi nazaj na govorniški pult, kot da se ne bi mogel odločiti, kaj z njimi. To stori še nekajkrat. Vsebinsko poudarja odgovornost in izkušnost ter na tem gradi svoj ethos. Ima pravzaprav predobstoječi ethos (kot glavni akter osamosvojitvene vojne, minister in dvakratni predsednik vlade) kot izkušen politik. S predlogom funkcionarjev v vladi in v evropskem parlamentu zopet poudari izkušnost svojih članov. Ko reče, da bo razgrnjen oziroma predložen njegov načrt, to nakaže tudi z gesto. Obljublja konkretne ukrepe za izzive preostanka mandata. Kaj so ti ukrepi in izzivi, ne pove. Zahvali se za (/.../ v veliki meri /.../) konstruktivno razpravo, ob tem skomigne z rameni, kot da mu je morda neprijetno ali da mu deli razprave niso bili povšeči. Trdi, da bodo številne predloge skušali upoštevati v največji meri. Na koncu morda želi vzbuditi nekoliko sočutja ali empatije pri publiku, ko reče, da je bil naporen dan in da so za njimi dolge ter naporene ure razpravljanja. Na ravni vsebine ni veliko primerov argumentacije; govorec za svoje trditve ne podaja argumentov (ne opredeli problemov v državi, ne razloži, zakaj so kandidati za državne funkcije primerni, kakšne rešitve ponuja itd.). Morda edino, kar lahko najdemo kot element populizma, je poenostavljanje (/.../ problemi obstajajo in jih bomo rešili /.../). S tega vidika govor ni populističen. Ne najdemo patotičnih sredstev prepričevanja in tudi v neverbalni govorici ni najti ničesar, kar bi lahko povezali s populizmom (morda edino to, da poslancev opozicije sploh ne pogleda; kot da jih ni v prostoru). Njegova uporaba prozodičnih sredstev je zelo monotona in nevtralna, ne dela veliko pavz, poudarkov, menjav hitrosti ali karkoli podobnega. V govoru tako na vsebinski, govorni ali neverbalni ravni ni bilo najti elementov populizma.

5.2.2 Nagovor množic

1. Kontekst: Govor se je odvil v okviru poletnega tabora takrat opozicijske stranke SDS, kmalu po izgubljenih parlamentarnih volitvah. Janez Janša je bil kot politični in ideološki vodja stranke osrednji govorec na dogodku, nagovarjal je zveste privrženca v luči poraza na volitvah. Dogodek je potekal vzporedno z največjim požarom v zgodovini države, kar je tudi zaznamovalo vsebino govora. Trenutek govora določa Janšev nastop kot vodja oziroma predsednik stranke pred svojimi simpatizerji.

Stasis: V govoru je točka spora vprašanje kvalitete in to je izid parlamentarnih volitev, ki so potekale pred nekaj meseci, kjer sta bila poražena stranka SDS in Janez Janša kot mandatar. Ta poraz skuša govorec predrugačiti v zmago in novo priložnost za stranko ter njene privrženca.

Sicer so tudi druge teme, ki jih govorec izpostavlja v govoru, a niso glavna tema; referendum o vodah in t. i. 'ukradene' volitve iz leta 2014, kjer bi za točko spora lahko vzeli vprašanje definicije (torej, kaj se je res zgodilo, in ne lastnosti dejanja).

2. Analiza vsebine:

- **Obnova in struktura govora:** Govor se začne z zahvalo za udeležbo, kar proizvede bučen aplavz. Govorec omeni člane stranke, ki se tiste dni kot gasilci borijo s požarom na Krasu in povabi publiko k aplavzu. Največji požar v zgodovini države ljudi uči, da morajo biti ponižni pred naravo. Drugi pravijo, da je to posledica podnebne segrevanja, za katerega je kriv človek, on pa pravi, da je ravno zadnjič bral članek iz leta 1905, ki opisuje, kako so v Novem mestu namerili 41 stopinj Celzija, ko še ni bilo toliko izpustov. Pripisovanje podnebnih sprememb človeku je za govornika rezultat samovšečnosti, saj misli, da lahko sam vpliva na to, kaj se dogaja z naravo na planetu. Potrebno pa je, da ljudje naredimo, kar lahko. Ta požar na Krasu je velik opomin, da se slovensko okolje na mnogih koncih v praksi zanemarja, kljub visoko donečim besedam, in da so si nekateri pripisali medalje s tem, ko so v ustavo zapisali pravico do vode in mislili, da je vse narejeno. Omeni tudi primer pred letom dni, kampanjo za referendum o zakonu o vodah. Veliko ljudi je glasovalo proti temu zakonu, čeprav niso vedeli, kaj v tem zakonu piše, ker je šlo za politično gonjo proti vladi – tako močna naj bi bila propaganda. Bi pa zakon omejeval moč nevladnih organizacij, kjer pet ljudi lahko ustanovi nevladno organizacijo in potem nagaja gradnji okoljevarstvenih in energetskih objektov, te posledice pa potem čutimo v najbolj drastičnih oblikah. Dvomi, da je kateri od medijev omenil, kako je njegova vlada nabavila dvonamensko letalo, ki je namenjeno tudi gašenju požarov. To je prvo večje srečanje od

volitev, vsi so bili razočarani, potrebno je pa poudariti, da je SDS napredovala že drugič zaporedoma. Prvič po ukradenih volitvah leta 2014, ko so z brutalno manipulacijo in zlorabo pravne države ukradli SDS volitve in Sloveniji en razvojni mandat. SDS je do sedaj zmagala na lokalnih volitvah štirikrat zaporedoma in jeseni je potrebno ponoviti korekcijo še petič. Potem so v simbolnem smislu tudi volitve za predsednika oziroma predsednico države. Pravi, da oni verjamejo, da bo Slovenijo v naslednjih petih letih vodil predsednik [Anže Logar]. Pravijo, da po vsaki noči pride jutro, da se še nikoli ni zgodilo, da po noči ne bi prišlo jutro. Po zatemnitvi, ki je nastala aprila na volitvah, lahko en korak, k temu, da bo to jutro nastopilo čimprej, naredijo že jeseni, ko podprejo in pomagajo neodvisnemu kandidatu Anžetu Logarju, da zmagaja. Govor zaključuje tako, da napove naslednjega govornika, predsedniškega kandidata Anžeta Logarja, napove ga z nazivom /.../ bodoči predsednik republike /.../.

V uvodu govorec ustvari razpoloženje pri publiku tako, da prikaže, kako veliko ljudi je prišlo na shod, kar lahko razumemo kot dokaz, da njegova stranka uživa veliko podpore. Omeni tudi družabne igre in namigne na veselo razpoloženje na dogodku. Potem člani stranke poveže z gasilsko akcijo gašenja požara na Krasu in tako preide na pripoved, ki je večidel kritika sedanje vlade, medijev ter države. Osrednji del govora so volitve (pretekle in bodoče), kjer govorec navaja različne argumente za vse poraze in zmage iz preteklosti ter motivira svojo publiko za sledeče lokalne in predsedniške volitve. Kljub temu, da je SDS izgubila parlamentarne volitve, bodri svojo publiko z obljubo o zmagi na nadaljnjih volitvah. Govor zaključuje s povabilom Anžeta Logarja, človeka, ki jih bo popeljal do naslednje zmage, na oder.

- **Ethos:** Govorec ima predobstoječi ethos. Janez Janša ima enega izmed najdaljših stažev v slovenski politiki. Že 30 let je predsednik stranke SDS. Pred svojimi dolgoletnimi in zvestimi podporniki ni potrebe, da bi gradil svoj ethos med govorom; njim je znan kot nasprotnik levice, borec za svobodo in večna žrtev ostankov totalitarnega sistema bivše skupne države. V tem govoru ta predobstoječi ethos izrablja, da se prikaže kot avtoriteta na področju podnebnih sprememb, vojne in družbenih krivic, kot žrtev medijskega zavajanja, kot strokovnjak na področju volitev ter na koncu, ko vpelje Logarja, kot avtoriteta, ki potrjuje in legitimira novince na eno od vodilnih funkcij.
- **Pathos:** Ključna tehnika za vzbujanje čustev v govoru se zdi igranje vloge žrtve, kar govorec naredi na več točkah. S tem se zdi, da se globoko poistoveti s svojimi poslušalci, ki jih nagovarja, kot da so tudi sami žrtve; svojci umorjenih ljudi kmalu po koncu druge svetovne vojne, žrtve totalitaristične družbene ureditve prejšnje države, žrtve trenutne

'globoke' države, prevarani volivci, opetnajsteni davkoplačevalci itd. Poleg tega, da naj bi bil govorec žrtev, je tudi nerazumljen; predlagan zakon o vodah ni bil zavržen le zaradi politične gonje ampak tudi nerazumevanja ljudi in napačni medijski obveščenosti o vsebini zakona. Državne institucije in del prebivalstva kujejo zaroto proti govorceu ter njegovi stranki, preostanek državljanov pa uspešno zavajajo. Poleg tega lahko proti koncu zaznamo tudi čustveno nagovarjanje množic z nasprotjem zatemnitve/svetlobe. Obdobje, ki je nastopilo po volitvah, je zatemnitev, ponovna zmaga SDS na prihajajočih volitvah pa bo pomenila osvetlitev oziroma novo jutro.

- **Logos:** Položaj žrtve je razviden tudi v govorcevi argumentaciji. Referendum o zakonu o vodah je padel, ker ljudje niso razumeli zakona in so bili zavedeni. Zakon bi omejeval moč nevladnih organizacij, ker te ne počnejo nič drugega kot zavirajo razvoj države in ji nagajajo. Opazen je prezir do medijev (argumenti kot: noben medij ni omenil nabave letala za gašenje požarov tekom njegove vlade; mediji so zavedli ljudi glede referenduma o vodah) in tudi nekaj argumentativnih zmot – najbolj opazno je minimiziranje človekovega vpliva na okolje, ker so leta 1905 v Novem Mestu izmerili 41 stopinj. Pravi, da so jim drugi nekaj mandatov nazaj ukradli volitve [leta 2012 je bil obtožen domnevnega podkupovanja v aferi Patria in obremenjen z zaporno kaznijo ni zmagal na državnozborskih volitvah leta 2014] preko političnih in medijskih gonj, po drugi strani pa pri izgubi na sedanjih poudari, da so prejeli več mandatov. S temi argumenti govorec za poraze lastne stranke krivi druge ali pa jih interpretira kot zmago. Porazu na državnozborskih volitvah navkljub govorec kaže veliko samozaupanja za prihodnost, predvsem z razlago pomembnosti lokalnih volitev; kdor nima korenin v lokalni politiki ne obstane in SDS je tukaj zmagala že štirikrat zapored.

- **Strategije ubesediljenja:** Govorec uporablja zborna slovenščina in ni opaziti veliko odstopanj. Opazimo nekaj primerov ponavljanja (/.../ ljudje niso vedeli ... niso vedeli /.../, /.../ po noči pride jutro ... po noči prišlo jutro /.../). Uporablja tonemsko naglaševanje.

3. Uporaba prozodičnih sredstev: Govorceva intonacija je pogosto naraščajoča; njegove povedi vsebujejo veliko stavkov, zato misli pogosto ne zaključiti s padajočo intonacijo, temveč dodaja stavke. K takšni intonaciji pa prispeva tudi to, da govorec zelo pogosto poudari zadnjo besedo v stavku (sicer pa zelo pogosto poudari več besed v stavku). Hitrost govora je večinoma srednja in konstantna. Večina premorov je ob koncu povedi, jih pa govorec uporablja tudi ob čustveno nabitih besedah (pri besedah kot 'zloraba', 'manipulacija') in pred stavčnimi poudarki. Glasnost je tekom govora stalna, govorec jo poveča le ob aplavzu. Govorec uporablja srednji register. Z vidika prozodičnih sredstev je

govor precej monoton in nedinamičen. Uporablja veliko mašil (polglasnik) in podaljšuje izgovorjavo določenih besed (pogosto veznik 'in').

4. Analiza neverbalne komunikacije: Z vidika neverbalne komunikacije govorec deluje precej togo; njegova obrazna mimika je precej resna, nevtralna in brezizrazna, pogosto ima namrščene obrvi. Ves čas ohranja stik s publiko, glavo in pogled ziba z ene strani na drugo. Njegova telesna drža je stalna, ne premika se po odru, ne ziba telesa, ne prestopa. Tudi gestikulira ne, dlani ima ves čas sklenjene in menca s prsti.

5. Sinteza: V začetku govora ni najti elementov populizma. Janša govori nevtralno in monotono, prav tako ne stori ničesar omembe vrednega s svojo telesno govorico (menca z dlanmi). Le na vsebinski ravni, ko omeni, da so člani stranke gasilci, ki se borijo s požarom na Krasu, lahko to interpretiramo kot nek dokaz, da so ljudje v SDS požrtvovalni in dobri ljudje. Elementi populizma se začnejo kazati, ko govorec začne govoriti o podnebnih spremembah. Nekajkrat stavke začne s 'pravijo, da', in to pove z namrščenimi obrvmi (kar kaže na neodobravanje), iz česar lahko razumemo, da govorec informacije opredeljuje kot govorice in ne kot znanstvena dejstva. Dokaz, ki ga navede, da podnebne spremembe niso rezultat človeških dejavnosti, je meritev temperature v Novem mestu leta 1905. Tu selektivno izbira podatke za potrditev svojega argumenta in ta sam ni zadosten dokaz za njegovo trditev. Gre za zanikanje strokovnega znanja, kar je ena izmed štirih temeljnih lastnosti populizma, ki jih je prepoznal Zarefsky. Prav tako je zanikanje človeškega vpliva na podnebne spremembe pogost element populističnih govorov. Janša to pripisuje kar človeški samovšečnosti in ustvarja vtis, da poučuje vse ostale ljudi. Zanj je požar dokaz, da se slovensko naravo zanemarja in to delajo njegovi politični nasprotniki s tem, da publiko zavajajo z referendummi in sprejemajo nepotrebne zakone ter si ob tem 'pripenjajo medalje' (in so posledično oni krivi za ta požar). Janša reče, da nasprotna stran, s tem ko sprejema taka dejanja, /.../ misli, da je vse narejeno /.../ in to pove z naraščajočo intonacijo (s tem govorec ustvari nek učinek ironije in dodatno diskreditira nasprotnike). Za referendum o vodah pravi, da mnogi sploh niso vedeli, za kaj glasujejo in da so glasovali zaradi propagande (posledično pa to pomeni, da govorec misli, da so ljudje, ki so glasovali proti temu zakonu, zlahka vodljivi in ne znajo razmišljati kritično ter torej diskreditira ne le politike, ampak državljane). Poleg tega so za požar na Krasu krive nevladne organizacije, lahko tudi samo pet ljudi, katerih edini motiv, po njegovem mnenju, je 'nagajanje'. Svoje politične nasprotnike, različne nevladne organizacije in navadne državljane opiše kot neodgovorne, zavedene in zlonamerne, kar lahko razumemo kot *ad hominem* in to lahko prepoznamo kot element populizma. Medtem ko drugi ne storijo nič konkretnega za

zavarovanje okolja ali pa temu namerno škodijo, je njegova vlada kupila transportno letalo, ki ga sedaj uporabljajo za gašenje požara, česar pa ni omenil noben medij. Janša tako prikaže sebe in svojo vlado kot žrtev neke velike zarote s strani medijev, nevladnih organizacij in političnih nasprotnikov, kar je tudi element populizma. Prav tako lasten neuspeh na preteklih volitvah pojasni s tem, da so bile te v resnici ukradene preko 'brutalne manipulacije' (zopet v sklopu neke velike zarote), kar tudi lahko razumemo kot element populizma. Ti elementi pa se kažejo zgolj na vsebinski ravni in ne na ravni izreke ali neverbalne komunikacije. Te so skozi celoten govor nevtralne, monotone in neizrazite.

5.2.3 Medijska pojavitev: Soočenje Janša – Golob

V sklopu analiziranih govorov je ta poseben, saj gre za direktno soočenje med dvema govorcema, ki ju analiziramo v sklopu te naloge: bivšim predsednikom vlade Janezom Janšo in aktualnim predsednikom vlade Robertom Golobom. Struktura analize je nekoliko drugačna: obnova in struktura govora je vsebovana v predelu LOGOS, odstavki znotraj tega razdelka pa predstavljajo replike med govorcema in odgovarjanje na vprašanja novinarke.

1. Kontekst:

Soočenje se je odvijalo kmalu po izidu volitev in pred napovedanim trojnim referendumom, ki ga je sprožila sedaj opozicijska SDS. Na referendumu se je glasovalo o zakonu o dolgotrajni oskrbi, številu ministrstev nove vlade in zakonu o RTV. Za javnost in politiko je bil daleč najbolj pomemben zadnji referendum, saj bi ta temeljno spremenil vlogo politike v sestavi in delovanju RTV, ki se je v letih zadnje vlade SDS korenito spremenil. Govorca sta nastopila, da bi vsak predstavil svoje argumente za in proti; vsakič ju je voditeljica neposredno pozvala k odgovoru. Trenutek govora določajo vprašanja voditeljice oddaje, ki sooča dva trenutno najbolj pomembna (in med seboj nasprotujoča) politika v državi.

Stasis: Pri obeh govorcih gre za izhodiščno vprašanje kvalitete, ki se vrti okoli glasovanja na referendumih, torej tega, ali so ti referendumi primerni in ali so dejanja, ki so vodila do njih, primerna ter kako glasovati.

2. Analiza vsebine ob strukturi govora:

GOLOB:

- **Ethos:** Govorec ima predobstoječi ethos kot zagnan in uspešen podjetnik. V času soočenja uživa visoko kredibilnost, saj je ravnokar prepričljivo zmagal na volitvah in v veliki meri zato, ker je velik del javnosti glasoval proti njegovemu sogovorniku. Svojo kredibilnost (kot tudi argumente) v govoru gradi preko nizanja ekspertnega znanja.
- **Logos:** Golob referendum (sploh o zakonu za RTV) označi kot izraz ljudske volje. Po njegovem je treba ustanovo osvoboditi primeža politike, kar je doseglo vrhunec v zadnjih mesecih pred volitvami. Pravi, da zakon, ki so ga spisali (v resnici ga je spisala civilna iniciativa), osvobaja RTV vsakršne politike, vključno z njegovo, torej se sam odpoveduje političnemu vplivu in se tako prikaže kot demokrat, ki podpira svobodne medije. Da je sprejem novega zakona potreben, je po njegovem mnenju samoumevno, in to, kar vidimo (kar je vsem na očeh) na RTV, je najboljši dokaz. Problem RTV-ja je politika, ki nastavlja programske svetnike, ki nastavljajo urednike (ti pa določajo, kaj se predvaja), kar je nedopustno.

Pravi, da je RTV danes strankarsko glasilo, zaposluje se zgolj po politični liniji. Vsem je to očitno in jasno. Sami nočejo delovati tako in zato predlagajo takšen zakon. Glede zakona o dolgotrajni oskrbi se govorec nasloni na ekspertno znanje; povzema stroko, ki pravi, da je zakon neizvedljiv. Brez popravka zakona, ki ga je pripravila prejšnja vlada, bodo oskrbovanci ostali brez pravic.

Po trenutnem zakonu morajo vsi upravičenci v ponovni postopek odobritve, kar pomeni, da bodo ostali brez pravic. Vsak bo moral skozi komisijo, teh komisij pa ni in prav tako ni vzpostavljenih kriterijev. Popravek zakona ne bo ničesar odvzemal, medtem ko je več tisoč sedaj ogroženih, da bo izgubilo pravice.

Golob nato primerja, kar pravi Janša (zakon ne odvzema pravic) in kar pravijo nevladne organizacije ter stroka (da bodo oskrbovanci izgubili pravice). Zaključí, da ni pomembno kdo (on ali Janša) lepše govori, temveč kateri od njiju prisluhne stroki in tistim, ki nimajo vpliva, namesto prišepetovalcem iz ozadja, ki želijo uveljaviti svoje interese.

Govorec verjame, da je v Sloveniji nastopil čas za menjavo generacij. Predsedniške volitve so primer tega; Anže Logar, ki je iz iste stranke kot Janez Janša, je uvedel spoštljivost v debatah, kar si tudi sami želijo [torej ni stvar v politični opciji ali stranki temveč v samih generacijah]. Hoče, da so politiki nagrajeni ali kaznovani glede na to, koliko so spoštljivi do volivcev, in da to povejo. Tisti, ki tega ne zmorejo, naj se poslovijo, ker je menjava

generacij pomembna. Govorčeva glavna opora v argumentaciji je naslanjanje na ekspertno znanje.

- **Pathos:** Golob na začetku uporablja čustveno nabite besede, s katerimi spodbuja izraz ljudske volje, da je treba RTV osvoboditi in ga rešiti. Pavi, da si je trenutna politika podjarmila novinarje in on si je očitno nadel vlogo odrešitelja.

JANŠA:

- **Ethos:** Govorec ima predobstoječi ethos in je eden najbolj razdvajajočih javnih osebnosti v državi. Del politično zainteresirane javnosti ga vidi kot skorumpiranega in nemoralnega avtoritarnega voditelja, medtem ko ga njegovi volivci vidijo kot edinega pravega demokratičnega voditelja, ker je prispeval k demokratizaciji države in še danes kritizira bivši sistem ter označuje vse preostale politične opcije kot komuniste. V času analiziranega dogodka je ravno izgubil na volitvah, kar je končalo njegovo dvoletno vodenje države, med katerim si je nabral veliko zamer v javnosti.

- **Logos:** Ob vprašanju glede RTV govorec preusmeri pozornost na drugo točko referendumu, ki je zakon o oskrbi. Novi vladi očita, da prelaga izvajanje zakona, kar bo oškodovalo mnogo ljudi, ki so potrebni oskrbe. Glede zakona o RTV pa pravi, da je stari zakon v veljavi že 20 let in da so vsa ta leta pri njem sodelovali politiki iz nasprotnega pola; sedaj, ko se je to obrnilo, pa bi radi spremenili zakon. Očita torej hipokrizijo. Novi zakon bi rad obglavil vodstvo, kar pa je neustavno.

V obstoječem zakonu o dolgotrajni oskrbi večkrat piše, da se nobenih pravic ne bo odvzemalo, dobijo pa upravičenci nove, ki jih je treba določiti. Ta zakon ničesar ne jemlje.

Sogovorcu očita, da laže glede tega, da bodo oskrbovanci izgubili pravice. Zanika, da stroka to pravi in hoče slišati točno brez katere pravice bodo oskrbovanci ostali. Nasprotno; če se zakon ne uveljavi, ostanejo oskrbovanci brez pravic.

Pravi, da v svojem tvitu ni odgovarjal Golobu, temveč ljudem, ki naj bi prepevali in vzklikali, kako bodo ponovili zgodovino in njega poslali na strelišče, česar ni nihče obsodil. To prihaja od tistih, ki naj bi se zavzemali za spoštljivost [torej spet dvojni standardi in hinavščina]. Na referendumih odloča ljudstvo, ko pa smo že pri sovražnem govoru, obstajata pa laž in resnica [črno in belo]. Za človeštvo je bistveno manj škodljivo, če je povedana resnica, četudi grobo, kot če je povedana laž, četudi zavita v sladkor in celofan. Ko ljudje odločijo na referendumu, to drži in velja. S tem oni niso nikoli imeli problemov, problem je v tem, če se ljudi zavaja. Zakon o dolgotrajni oskrbi je tipičen primer tega zavajanja in sklicevanje na stroko. Stroka ni ena oseba, ampak sto strokovnjakov; stroka je

tudi pisala ta zakon, a je Golob izbral drugo stroko, ki ni dopisala dopolnitev, ampak enostavno predlagala preložitve. S tem jemljejo ljudem pravice. Srž govorceve argumentacije je v relativizaciji (ekspertnega znanja, očitkov, določenih pojmov, kot so sovražni govor itd.)

- **Pathos:** Tako kot v argumentativnem in patotičnem vidiku je govorečev glavni motiv ta, da se dogaja nekakšna krivica, sam pa jo hoče popraviti. Glede zakona o oskrbi se dogaja krivica starejšim in bolnim, saj se jim hoče odvzeti pravice, sam pa je branitelj teh pravic in se zavzema za njih. Glede zakona o RTV se dogaja krivica, saj je levi politični pol 20 let počel isto in tega ni nihče kritiziral, ker pa trenutno to počne njegov ideološki pol, pa se spreminja zakon in se obglavlja vodstvo. Sogovorec se po njegovem mnenju ne moti, ampak dobesedno laže. V delu, v katerem se razpravlja o svobodi govora in spoštljivosti, se zopet dogaja krivica, saj protestniki prepevajo, kako se bo ponovila zgodovina (/.../ nekateri gredo na strelišča, drugi v Argentino /.../) in se tega ne obsoja, medtem ko ves čas obsoja njegove objave in komentarje. Svet je za govorca zelo preprost in črnobel, saj po njegovem obstajata resnica in laž. Prav je povedati resnico, čeprav grobo, saj je boljša kot lepa laž. Svet, slovenska politika in javnost so torej razklani med krivičneže in pravičneže ter med lažnivce in resnicoljube.

- **Strategije ubesediljenja:**

GOLOB: Pri govorniku opazimo primere odstopanj od zborne slovenščine v obliki narečnega naglaševanja besed ('hovori'), sicer pa govori bolj zborna v primerjavi z govorom, kjer nagovarja člane svoje stranke. Govori s primorskim dialektom, kar daje govoru določeno melodičnost (morda je to namerno kot nek kontrast dosedanjim političnim govorom).

JANŠA: Govorec uporablja zborni govorniški slog, odstopanja od norm so zelo redka. Uporablja tonemsko naglaševanje.

3. Uporaba prozodičnih sredstev:

GOLOB: Uporablja padajočo intonacijo (njegov govor večinsko sestavljajo trditve). Njegov register je srednji, vendar se mestoma zdi, da ga hoče umetno znižati. Njegova barva glasu se sliši kot uglajena. Glasnost je stalna, poviša se edino med stavčnimi poudarki. Kot pri ostalih govorih je tudi tukaj njegova uporaba premorov in različnih hitrosti govorjenja zelo dinamična. Pogosto uporablja vrinjene stavke, pohitri manj pomembne dele stavkov, pri stavčnih poudarkih in čustveno zaznamovanih besedah oziroma besednih zvezah pa govor upočasni, uporabi premore in poudari vsako posebej ali jo dalj časa izgovarja.

JANŠA: V primerjavi s sogovorcem Janša govori zelo monotono, vendar tudi umirjeno. Njegova intonacija je padajoča, njegov register je nizek, barva glasu je rahlo nosljava, zaznamo tudi dialektalnost v govoru (tonemskost). Njegova hitrost je stalna, uporablja manj poudarkov, uporablja pa več mašil (polglasnik). Njegova glasnost je stalna razen ob poudarkih in kadar prekini sogovorca (takrat je glasnejši).

4. Analiza neverbalne komunikacije:

GOLOB: Govorec veliko gestikulira z rokami med govorom; uporablja jih pri stavčnih poudarkih (rob dlani premika po mizi, kaže s prstom), kroži z njimi in kaže nase ali na sogovornika. Njegova obrazna mimika se pogosto spreminja, nekajkrat se nasmeje, nato postane resen in napravi izbuljen pogled. Mestoma govori med tem, ko ima zaprte oči. Ko se pogovarja z novinarko, ji kaže profil in ni z glavo usmerjen direktno vanjo. Medtem ko govori sogovornik, Golob ironično prikimava in gleda v pult ter se smeji.

JANŠA: Govorec ima resen izraz na obrazu medtem, ko govori. Ob poudarkih pogosto vzdigne obrvi. Včasih oblizne ustnice. Gestikulira z rokami, vendar je vse na višini pulta, dlani ima na pultu ali pa sklenjene s prekrizanimi prsti. Njegova telesna drža je sicer precej toga in nepremična. Medtem ko govori sogovornik, Janša pogosto namršči obrvi v znak neodobravanja, odkimava, skomiga ali gleda v strop.

5. Sinteza: Na začetku Golob poudari, da je najbolj pomembno, da se ljudje udeležijo (to besedo tudi poudari) referendumov, da se zgodi ljudska volja in da je to jasno (torej ne nujno, da glasujejo ZA). Tako skuša prikazati, da je demokratičen voditelj, ki bo spoštoval ljudsko voljo. Ta trenutek lahko razumemo kot populističen, saj politik skuša biti všečen kot pošten in načelen vladar. Ko začne navajati razloge zakaj glasovati ZA, pove, da je najbolj pomemben razlog to, kar vidimo zadnje mesece na RTV-ju, torej nekaj, kar je vsem jasno in ne potrebuje razlage. Ta stavek pove tako, da poudari vsako besedo in zraven z iztegnjeno dlanjo udarja po mizi v ritmu poudarkov. Pravzaprav celotno misel dokonča v tem stilu, kar ima retorični učinek asertivnosti. Z vsebinskega vidika lahko to interpretiramo kot populistično, češ, da je to nekaj kar je tako očitno in vsem na očeh, da ne potrebuje razlage (vsi to vidimo). Način govora in gestikuliranje pa to še dodatno dramtizira. Ko reče, da je to najboljši dokaz, zraven začne odkimavati z glavo, verbalna in neverbalna govorica tukaj torej nista usklajeni. Pravi, da se je RTV znašel v mori, to pa zato, ker si ga je politika podjarmila. Pravi, da ni važno katera politika – tudi, če bi bila njihova, a ta del pohitri. Ko reče, da so spisali zakon, kjer se sami odpovedujejo temu vplivu, z rokami pokaže nase in poudari besedo 'sami'. Zopet je podobno sporočilo o političnem samoomejevanju in demokratičnosti, kot na začetku.

Preden Janša začne z repliko, se dvakrat nasmeje (in jo tako zavrne), medtem ko Golob govori o političnem vplivu na RTV. Svojo repliko začne z zakonom o dolgotrajni oskrbi, kjer pravi, da gre v resnici samo za prelaganje uveljavljanja sprememb, za katere se je on boril desetletja. O temu govori precej nevtrarno in brez posebnih poudarkov ali gestikuliranja. Ko pa zaključi, da bodo sedaj morali ljudje plačevati iz lastnega žepa, tudi če so na socialnem minimumu, poudari besedo minimum in zraven skomigne z rameni, kar lahko intepretiramo, da s tem sporoča neko zgroženost ali zaprepadenost (v smislu, da sedanji vladi ni mar za ekonomsko ranljive skupine). Zakon o RTV pa uokvirira tako, da vlada spreminja zakon šele sedaj, ko je izgubila politični vpliv, in da je to protiustavno.

Ko Golob začne s svojo repliko, ponovno začne odkimavati z glavo, medtem ko pravi, da je situacija zelo očitna. Ponovno reče, da je vsakomur jasno, da je treba trenutni situaciji narediti konec (torej je to nekaj očitnega, kar ne potrebuje razlage). Ko reče, da Gibanje Svoboda nima nobenega interesa za vpliv nad RTV-jem, ponovno začne odkimavati z glavo. To bi lahko interpretirali kot da govorec ni iskren glede samoodrekanja vplivu na RTV-ju. Potem začne govoriti o zakonu o dolgotrajni oskrbi. Reče, da je stroka in ne politika (kjer govor pohitri in pokaže nase) rekla, da je zakon v prejšnji obliki neizvedljiv. Kot smo že omenili, se Golob tu naslanja na ekspertno znanje in zraven reče, da so strokovnjaki tako trdili, še preden se je podal v politiko, ob tem vzdigne dlani ob trup, kot da sam v resnici nima nič s tem, saj samo sledi nareku strokovnjakov. Ko Golob začne govoriti o stroki, se Janša zopet nasmehne in skomigne z rameni. Te nasmeške lahko interpretiramo kot subtilno diskreditiranje nasprotnika.

Janša odgovori s tem, da pravi, da Golob laže. Z vsebinskega vidika to lahko označimo za element populizma (saj govorec ni rekel le, da nekaj ne drži, temveč da nasprotnik laže, torej namerno govori neresnico in ni iskren človek). Pravi, da prej ne bi bile odvzete nobene pravice.

Golob poda razlago, da bodo morali vsi varovanci v domovih iti skozi ponovno obravnavo in da lahko izgubijo mesto v domu. Ko reče, da ko nekdo že živi v domu in bo moral iti v ponovno obravnavo, zraven naredi dolgo pavzo, poudarek in izbulji oči. Tako kot v prejšnjem govoru najdemo tudi v tem primeru pri Golobu performativni element. Ponovno začne odkimavati z glavo in zopet izbulji oči, ko govori o teh evalvacijah, kar lahko razumemo kot znak neodobravanja takšnega postopka. Ob tem začne Janša odkimavati in se zopet nasmeji.

Janša pravi, da upravičenci s sedanjim zakonom dobijo nove pravice, nakar Golob začne odkimavati. Golob sebe in Janšo nato izenači kot politika (pokaže z dlanjo nanj in nase) in kot odgovora na vprašanja, kateri od njiju govori resnico in kateri ima v resnici dobre namene, poda trditve nevladnih organizacij in stroke ter ponovno izbulji oči.

Golob nato govori, da je potrebna menjava generacij v politiki in si želi (poudari, da si to res iskreno želi), da bi ljudje čim večkrat odločali o politiku, glede na to, koliko spoštljivosti izraža. Tu govori o prvi osebi, kot da to velja tudi zanj in kot da on osebno živi po tem pravilu. To lahko razumemo kot element populizma, saj govori nekaj vsečnega. Ko reče, da je potrebna menjava generacij, to pove počasi, potem pa nadaljuje zelo hitro. Poudari besede spoštljivost, javni diskurz in vrednota. Zraven skuša ustvariti vtis, da se bo z veseljem umaknil iz politike ali mesta predsednika vlade, če mu ljudje umaknejo podporo.

Janša začne govoriti o izjavah, ki jih je bilo slišati na protestih zoper njegovo vlado, in poudari, da tega – po njegovem resničnega sovražnega govora – nihče ne obsoja, sploh pa ne tisti, ki naj bi se zavzemali za boj proti sovražnemu govoru. Ko reče, da obstaja resnica, pokaže z dlanjo v svojo smer in ko reče, da obstaja laž, z dlanjo pokaže na Goloba in ga zopet označi za lažnivca. To trditev še enkrat ponovi.

Govorca sta si med seboj glede na nastop precej različna. Golob na vsebinski ravni pogosto izhaja iz ekspertnega znanja, medtem ko pri Janši najdemo več primerov relativiziranja in poenostavljanja: večidel debate uokvirira tako, kot da je njemu ali nekomu drugemu storjena krivica (pri zakonu o RTV in dolgotrajni oskrbi, sovražnemu govoru itd.) in relativizira, kdo je strokovnjak ter kdo je stroka. Vidimo tudi črno-belo poenostavljanje neke teme (/.../ obstaja resnica in laž /.../). Poleg tega Goloba večkrat označi za lažnivca. Takšno relativiziranje, poenostavljanje in očitiranje laganja nasprotniku so v strokovni literaturi prepoznani kot eni izmed glavnih atributov populizma. Golob se skuša prikazati kot razumnega in obzirnega, saj posluša strokovnjake in je ponižen služabnik ljudstva (ki bo takoj upošteval ljudsko volje) ter večkrat pove všečne stvari, kar lahko razumemo kot element populizma na vsebinski ravni. V načinu govora pri Janši težje najdemo elemente populizma, saj govori zelo nevtralnno in umirjeno (daje učinek naveličanosti) skozi celotni govor, ne glede na vsebino. Kljub temu, da je na vsebinski ravni pri njemu najti veliko definitivnih elementov populizma, njegov način govora tega ne poudarja ali dodatno izraža. Pri Golobu pa lahko najdemo nekaj primerov dramatiziranja in elemente performativnega, kot so navedeni zgoraj, ki bi jih lahko potencialno prepoznali kot elemente populizma. Pri neverbalni govorici oba uporabljata elemente diskreditiranja nasprotnika. Oba se večkrat

nasmihata, medtem ko drugi govori, kot je opisano zgoraj. Golob ob tem dela tudi grimase (izbulji oči in pogleda nazvdol), medtem ko Janša namršči obrvi. Golob večkrat pokaže nase (ko reče služabnik ljudstva, politik itd.), da to dodatni poudari, medtem ko Janša večkrat pokaže z dlanmi na nasprotnika (ko mu reče, da je lažnivec, in ko razlaga, kaj je laž in kaj resnica). Pri enem in drugem lahko taka dejanja označimo kot elemente populizma.

5.3 Urška Klakočar Zupančič

Urška Klakočar Zupančič se je rodila 19. 6. 1977 v Trbovljah. Študirala je pravo na ljubljanski pravni fakulteti. 15 let je opravljala poklic sodnice, med drugim kot višja pravosodna svetovalka v uradu predsednika Vrhovnega sodišča. V politiko je vstopila leta 2022, ko je postala podpredsednica stranke Gibanja Svoboda. Izvoljena je bila za prvo predsednico Državnega zbora Republike Slovenije. Od začetka mandata je bila deležna številnih kritik glede vedenja (na protokolarnih dogodkih nosi obleke, ki domnevno niso v skladu s protokolom; kot problematično je bilo prikazano, da je ob imenovanju v državni zbor nosila rdeče čevlje, ob prihodu na predvečer dneva državnosti pa se je na rdeči preprogi z dvignjenimi rokami nastavila fotografom, s čimer je pokazala hrbet častni gardi Slovenske vojske in s tem prekršila pravila protokolarnega pozdrava itd.). V javnem prostoru pogosto najbolj izstopa s stilom oblačenja in uhanom za nos, ki v slovenskem političnem prostoru velja za neobičajen ter manj sprejemljiv kos nakita.

5.3.1 Formalni govor:

1. Kontekst: Na ustanovni seji državnega zbora, torej ob nastopu novega mandata, je bila govorka na podlagi glasovanja v državnem zboru izglasovana za predsednico državnega zbora. Njen nagovor je bil del formalnega postopka imenovanja predsednice državnega zbora. Njena publika so bili poslanci v državnem zboru, se je pa govor prenašal tudi preko televizijskih ekranov. Del publike njene izvolitve ne podpira, kar je razvidno iz tega, da ji opozicija večidel ne ploska ob koncu njenega govora (kot poslanec Levice Miha Kordiš, čigar nazori so govorki bližji kot nazori opozicije, a je očitno njeno kritiko v govoru glede bontona v državnem zboru vzel osebno). Govorka je k nagovoru pozvana po glasovanju;

vstane in se z mnogimi rokuje in objema ter ob aplavzu pristopi h katedru. Trenutek govora določa nastop Urške Klakočar Zupančič kot predsednice državnega zbora.

Stasis: Točka spora oziroma izhodiščno vprašanje je v tem govoru, tako kot pri ostalih, vprašanje kvalitete, torej ali je ta velika sprememba v vodstvu državne politike primerna oziroma pravilna.

2. Analiza vsebine:

- **Obnova in struktura govora:** Začetek govora se vrti okoli tega, da je govorka nastopila kot prva ženska, ki bo vodila državni zbor v zgodovini samostojne republike, zato sta ta dogodek in njen nastop zgodovinskih razsežnosti ter znanilca sprememb v državi. Njen nastop je rezultat dolgega, smelega in zahtevnega boja žensk za enakopravnost spolov. V čast ji je, da bo to lahko nadaljevala. Njena funkcija je torej del in rezultat večjega in pravičnega procesa, za kar je počaščena. Vsem poslancem se zahvali za to priložnost in jim čestita tudi za njihovo izvolitev. Pravi, da vse zbrane kljub težavni poti povezuje želja, da državo izboljšajo oziroma da izboljšajo življenje prebivalcev in družbe. Mandat svojega predhodnika opiše kot težavni dve leti, ki sta ju zaznamovala epidemija in padec pravne države. Slednja je največji postulat demokratične države, ki mora vedno ostati neokrnjen. Pravna država ščiti ljudi pred oblastjo in omogoča svobodo. Dolžnost poslank in poslancev je spoštovati pravno državo in dajati zgled preostalim prebivalcem. Državni zbor opiše kot prostor dialoga in soočenja različnih mnenj, ki je bil v preteklosti zlorabljen za cinizem, metanje žaljivk in osebno obračunavanje. Ljudje pa tega nočejo, kar so tudi sporočili oblasti, nazadnje preko državnozborskih volitev. Svojo prvo nalogo v novi funkciji opiše kot povrnitev kulturnega in spoštljivega javnega komuniciranja. To mora biti ostro, a primerno argumentirano in nikoli osebno žaljivo. Vsem prisotnim celo svetuje, kako to doseči; javno naj kritizirajo samo dejanja in ne oseb. Tako se dostojno pokaže nestrinjanje ob ohranjanju dostojanstva drugega. Poleg tega se spoštovanje govorca pokaže s poslušanjem in razumevanjem, s čimer se lahko izognemo marsikaterim konfliktom. Kljub razlikam med poslanci pravi, da se bo zavzemala za konsenz. Odločitve, ki jih bodo sprejemali tekom mandata, bodo vplivale na prihodnost ljudi in zato pozove publiko, da se morajo vsi skupaj zavedati odgovornosti, ki jim je bila dana. Dan njene izvolitve razume kot zgodovinski dan in začetek novega obdobja slovenskega parlamentarizma, na katerega bomo lahko ponosni. Delo poslancev morata voditi tako razum kot srce; razum pove, kaj je prav, srce pa, kaj je dobro. Če bo to usklajeno, se prihodnosti ne bomo bali, temveč veselili. Vsem se zahvali in jim zaželi srečo.

Govorka na začetku ustvari razpoloženje pri poslušalstvu s tem, ko dogodku pripiše zgodovinske razsežnosti in lasten nastop kot znanilec sprememb. Potem začne s pripovedjo, kjer poda razloge, zakaj je ta dogodek tako pomemben. V prvi vrsti ga uokvirira kot zmago za enakopravnost spolov. Argumentacija se vrti okoli pravne države in pravil javnega diskurza. Zaključita s pozivom poslancem, da morajo delati po nareku razuma in srca ter jim zaželi srečo; cilj je pridobivanje naklonjenosti publike.

- **Logos:** Glavni argument oziroma sporočilo govora je, da je prišlo v slovenski družbi do velike spremembe, ker njen državni zbor sedaj vodi ženska, in da je to rezultat dolgega boja za enakopravnost žensk. Njen spol je torej direkten znanilec sprememb v državi. Državni zbor bo končno začel delovati tako, kot mora. Ponovno bo začela delovati pravna država. Ona je zgolj utelešenje pravih vrednot in pravilnega ter vestnega dela poslancev.

- **Ethos:** Govorka svojo kredibilnost na začetku gradi kar na podlagi svojega spola; to, da je ženska, veča njeno sposobnost omikanega in odgovornega ravnanja na svoji novi funkciji ter samo po sebi pomeni korak v razvoj. Svojo kredibilnost oziroma legitimnost direktno poveže z rezultatom volitev. Svoj značaj dodatno gradi preko vrednot, ki jih zagovarja, in sicer kot zagovornica pravne države in pluralizma, torej kot nekdo, ki se drži pravil ter se samoomejuje za skupno dobro. Motivira jo torej pravičnost, moralnost in dobronamernost. Svojo kredibilnost kot predsednica državnega zbora, ki vodi parlamentarno delo, dodatno utrdi z dajanjem nasvetov o bontonu javne razprave in o tem, kaj mora voditi delo poslancev (razum in srce).

- **Pathos:** Govorka uvodoma stopnjuje svoj govor preko poti (torej metafore za delo, ki čaka državni zbor). Prav tako apelira na čustva z navdušenjem in veseljem nad zgodovinskim trenutkom enakopravnosti spolov. Sporoča tudi strogost in prezir do neetičnega ravnanja (erozija pravne države). Preko svoje nove funkcije, ki je, kot rečeno, zgodovinski trenutek za emancipatorni boj žensk, skuša občinstvo navdajati s pogumom in hrabrostjo.

- **Strategije ubesediljenja:** Govorka uporablja zborna slovenščina, odstopanj od norm praktično ni. Svoje delo in nastop ubeseduje v obliki prispevkov boja in poti (/.../ vijugast in luknjičaste /.../). Ni zaznati izstopajoče uporabe narečja. Ponekod uporablja ponavljanje ('ženska') in stopnjevanje (/.../ dolgi, smeli in zahtevni boj /.../).

3. Uporaba prozodičnih sredstev: Nagovor se začne z obilno rabo premorov in zaporednim poudarjanjem posameznih besed. Še posebej poudarja besede kot so varnost, svoboda, ženska. Govorka uporablja precej velik razpon v glasnosti in intonaciji. Glasnost

poveča ob koncu ali na začetku stavkov, kar najverjetneje služi ohranjanju pozornosti pri publiki. Govorka uporablja visok register, ki postane še višji ob poudarkih. Pri delu podajanja nasvetov o bontonu komuniciranja je moč zaznati celo sarkazem oziroma pokroviteljstvo (v tistem delu tudi večkrat pogleda poslance stranke SDS, ki so zanjo očitno glavni krivci za nespoštovanje bontona). V glasu je zaznana rahla nosljivost.

4. Analiza neverbalne komunikacije: Po oznanitvi glasovanja in rokovanju s podporniki govorka s šopom papirjev pristopi h katedru. Papirje odloži na kateder, nasmejano pogleda publiko in si popravi pričesko. Razgleda se po vsej dvorani in publiki ter ob tem stiska ustnice. Preden začne s svojim govorom, si vzame čas. Ko začne govor (/.../ drage poslanke in poslanci /.../), z nagibanjem trupa in kimanjem glave ustvari dodatni poudarek, torej poudari pomembnost splov. Med govorom ima dlani sklenjene in položene na kateder. Svoj pogled izmenjuje med tekstom in publiko, pri čemer večinoma gleda in govori v smer svojih podpornikov, ne kritikov. S premiki glave daje dodatne poudarke svoji vsebini. Proti koncu nagovora sklene roke ob telesu, jih začne vrteti in začne rahlo zibati svoj trup ob govoru. Proti koncu svojega govora očitno postane bolj sproščena in začne uporabljati telesno govorico skladno s svojo vsebino govora. Stoji vzravnano in samozavestno.

5. Sinteza: Ko se na začetku govorka nasmejano zahvali za izvolitev, poudari besede 'izjemno', 'čast', 'izvolili', 'počaščena' in 'prva' ter ob vsakem poudarku naredi premor. Prav tako se zaziba naprej s trupom. Poudari besedo prva in ne ženska. Ne le vsebinsko, tudi v načinu govora se vidi, da temu, da je prva predsednica državnega zbora, pripisuje velik pomen in takšen učinek skuša doseči tudi pri publiki. Ni samo ženska na tem položaju, temveč prva ženska. Ta del (poudarjanje, da je na to mesto stopila ženska in da je ona prva) lahko tako vsebinsko kot govorno razumemo kot populističen, saj sta že Mudde in Kaltwasser (2016) prepoznala, da gre za grajenje podobe političnega *outsiderja*, kar govorko lahko delajo na podlagi svojega spola. To, da je prva ženska na tem položaju in da se je po njenih besedah odvijala prava borba, da je do tega lahko sploh prišlo, implicira, da je družba patriarhalna in da obstajajo neke skrite sile, ki zatirajo del prebivalstva (ženske). Ona je sedaj ta glas oziroma utelešenje, ki se bori proti tem silam moči. To, da je ženska, še nekajkrat poudari v govoru (/.../ sedaj bomo govorili 'predsednica državnega zbora' /.../, /.../ prvič nastopam, ženska /.../). Samo besedo ženska pove večkrat in z drugačnim tonom (predvsem glasneje) od preostalih besed. Samo sebe prikaže (zaradi svoje nove funkcije) kot del dolgega in hrabrega boja za enakopravnost žensk. Uvodni del je najbolj izrazit populistični element v govoru, najdemo pa tudi druge. Govorka, kot je to storil tudi Robert

Golob na volilnem kongresu, vzpostavi dihotomijo med prejšnjo in sedanjo oblastjo. Prejšnjo oblast okrivi za padec pravne države, sedanjo pa vidi kot zadolženo za njeno vrnitev in ponovno vzpostavitev. Pravi, da je pravna država osnovni postulat demokratične družbe, ki mora vedno (to besedo ponovi in poudari) ostati neokrnjena. Tukaj lahko razumemo, da govorka skuša biti všečna, hkrati pa želi politične nasprotnike oziroma opozicijo prikazati kot antidemokratično. Ko reče, da ti postulati omogočajo ljudem, da bivajo svobodno in varno, ti dve besedi izreče v zelo visokem tonu (kot da bi skušala koga podučiti, kako voditi državo). Ko pravi, da je državni zbor prostor, kjer se krešejo besede, ti dve besedi pove na podoben način (morda na ironičen ali provokativen način). Ko pravi, da je bil v zadnjem času ta prostor izkoriščen za metanje žaljivk, cinizem in osebno obračunavanje, zraven roke sklene pred trup, preplete prste, se s trupom zasuka v smeri opozicije ter jih pogleda, nato pa pogleda še v drugo smer državnega zbora (morda v poslanca Miho Kordiša). To bi lahko označili kot element populizma. Ponovno ustvari takšen vtis (s pogledi, zasuki trupa in z vsebino), ko deli nasvete o primernem bontonu javnega govora. Ko podaja te nasvete s precej dinamičnimi razponi v intonaciji (npr: /.../ Na tak način /.../, /.../ s pazljivim poslušanjem /.../), ustvarja vtis, da govori ironično in emotivno (velik razpon intonacije); kot da bi to moralo biti vsem samoumevno, a so razmere tako slabe, da je to treba ponovno povedati. Ko pojasnjuje, kako pokazati spoštovanje sogovorniku, zraven z zasukom trupa in vzdignjenimi obrvmi pogleda poslance opozicije ter posebej poudari besedo poslušanje. Tako ustvarja vtis podoben učiteljici v šoli, ki kara neposlušne učence in je tista, ki bo naredila red. To lahko razumemo kot element populizma, tako na govorni kot vsebinski ravni.

5.3.2 Nagovarjanje množic

1. Kontekst: Govorka je nastopila v sklopu rednega kongresa stranke, prisotni so bili vodilni člani stranke (predsednik vlade, ministri) in simpatizerji. Kongres se je zgodil kmalu po volitvah. Govorko je na oder povabil mediator. Trenutek govora določa njen nastop v vlogi predsednice državnega zbora oziroma ene izmed prvih pripadnic stranke.

Stasis: Zopet gre za izhodiščno vprašanje kvalitete, in sicer kako poteka mandat Gibanja Svoboda.

2. Analiza vsebine:

- **Obnova in struktura govora:** Mediator govorko povabi na oder kot prvo predsednico državnega zbora v zgodovini samostojne Republike Slovenije. Govor se začne z zahvalo in obljubo, da bo govor kratek, saj v bližini že pripravljajo hrano in zelo diši. Pozove tudi premierja, naj bo kratek. Hotela je pripraviti govor za ta pomemben dogodek, ampak ji to ni uspelo, ker imajo v državnem zboru veliko dela s sprejemanjem zakonov. Iztočnice si je napisala na listek, ki ga pokaže publiki. Govorka začne obujati spomine o nastanku stranke in prvem kongresu. Nikoli si ni predstavljala, da bo kdaj sedela v parlamentu. Na začetku si tega niti ni želela, je pa sedaj postalo zanimivo. Poslanke in poslanci Gibanja Svoboda so zelo povezani. Gre za res veliko poslansko skupino; na začetku so vsi govorili, kako bo to težko in da bo treba res držati skupaj, da ne bo kdo zašel na krivo pot. A nihče ne bo zašel na krivo pot, zato ker se imajo preprosto radi. Pravi, da se med seboj podpirajo in da se med državnozbornimi sejami pogosto zanaša na svojo poslansko skupino za podporo. Včasih razmišlja o poslankah in poslancih, ki prihajajo iz vse Slovenije, in o tem kako pravzaprav ni enega konca, ki ga ne bi zastopali ter pokrivali. Potem se zahvali raznim članom stranke za njihovo delo. Izjemno je počaščena, da je prva predsednica DZ Republike Slovenije. Kot je že prej rekla, si nikoli ni mislila, da se ji bo kaj takega zgodilo. Ponosna je tudi, da imajo med sabo Alenko Bratušek, ki je bila prva predsednica vlade Republike Slovenije. Vesela je, da sta kolegici, ker je ženska energija še kako potrebna, kar dokazujejo s številom žensk, ki so sedaj v državnem zboru. Stvari morajo biti uravnotežene; ne sme biti preveč moškega in ne preveč ženskega. Potem govori o državnem zboru kot o odprtem in varnem prostoru. Pravi, da je njej Maribor posebej ljub (začne z 'Dragi Maribor'), ker je tudi sama Štajerka (sicer že tista spodnja Štajerka, ravno toliko, da je še, a je zato toliko bolj zavedna Štajerka). Že prvič jo je Maribor fenomenalno sprejel; verjame vanj in v to, da se bo kot druga prestolnica Slovenije postavil tako, kot se mora ter da se bo razvijal, seveda pod županovanjem dr. Flisa [njihovega kandidata]. Njihova stranka je nastala ne samo zato, ker so hoteli Slovenijo odvrniti od tega, kar je po njenem mnenju napačna pot [vladanje v stilu Janeza Janše]. Pravi, da ji je neverjetno, da se mora boriti proti starim in nevarnim ideologijam, a da je to zato, ker se človeštvo ne uči iz zgodovine ter neprestano ponavlja napake. Pravi, da ne bodo nikoli dopustili, da se v Sloveniji kršijo človekove pravice in temeljne svoboščine ter da se ruši vladavina prava,

ker je to tisti temelj, na katerem se gradi vse drugo. Zahvali se vsem, ki so se jim pridružili in ki verjamejo vanje. Govor zaključí z željo živeti v svobodni in varni Sloveniji ter pravi, da jim to že uspeva.

- Govorka na začetku ustvari razpoloženje v publikí, ko prikaže svojo človeško plat (kako diši hrana in kako ni našla časa, da bi pripravila govor, zato je le na hitro napisala neke iztočnice). Nato začne s pripovedjo, kjer gre v veliki meri za obujanje spominov (na prvi kongres, poimenovanje stranke), obilo dela, ki ga imajo, in zahvaljevanje za delo različnih ljudi v stranki. Argumentacija je v veliki meri posvečena volitvam in funkcioniranju države ter borbi med ideologijami. Govor zaključí z zahvalo in pozivom za varno ter svobodno Slovenijo.

- **Logos:** Podobno kot pri prvem govoru tudi tokrat govorka poudarja pomen ženskega spola v politiki in to, da je sama ženska. Zgolj to, da je ženska na čelu državnega zbora, pomeni znaten napredek v slovenski družbi. Zgolj to, da je ženska v politiki, pomeni, da je zanjo to delo bolj naporno in težavno, a njej kljub temu uspeva, kar posledično pomeni, da je še bolj primerna za ta položaj. Neverjetno se ji zdi, da je prva ženska na čelu državnega zbora in to se ji samo po sebi zdi velik znak napredka v družbi. Zaradi tega [neenakomerne zastopanosti žensk v politiki] je bila prej slovenska družba nazadnjaška, sedaj pa zelo napredna. Pri politiki zagovarja ravnovesje med moškim in ženskim spolom ter to, da morata biti prisotna tako moška kot ženska energija in da ničesar ne sme biti preveč. Zdi se, da zanjo spol v politiki igra večjo vlogo kot značaj in ideološka prepričanja. Poudari tudi, da je vladavina prava temelj, na čemer se gradi vse drugo.

- **Ethos:** Govorka ima predobstoječi ethos. Publikí je poznana kot sodnica in ostra zagovornica pravne države ter enakopravnosti spolov. Trenutno je predsednica državnega zbora in podpredsednica stranke ter ob tem uživa podporo vseh vodilnih članov stranke. V prvi polovici govora večkrat poudari, kako veliko dela ima in kako veliko 'šponajo'. Lahko rečemo, da se govorka skuša prikazati kot nekdo, ki gara. Še dalje vztraja, kljub temu, da je po njenih besedah biti na njenem položaju še toliko težje, ker je ženska. Proti koncu govora reče, da je potrebno v državnem zboru imeti ravnovesje med moškim in ženskim spolom; s tem, ko je ženska, prispeva k temu ravnovesju, zato lahko rečemo, da že samo dejstvo, da je ženska, prispeva k njeni kredibilnosti.

- **Pathos:** Govorka med svojo publiko skuša vzbuditi predvsem veselje in navdušenje. Nastop nove vlade in nje (kot ženske) na čelu državnega zbora je po njenem mnenju dokaz, da je vse mogoče, če se vложи dovolj truda, in da gredo stvari na bolje. Reče, da se imajo

poslanci med seboj radi. Med govorom tudi obuja pozitivne spomine na ustanavljanje stranke. Obnaša se ponižno, počaščeno, veselo in optimistično. Poimensko omenja posamezne člane publike. Pravi, da ji poslanska skupina med sejami vliva pozitivno energijo. Proti koncu govora izrazi geografsko pripadnost in se izpostavi kot Štajerka.

- **Strategije ubesediljenja:** V primerjavi s prejšnjim govorom ta vsebuje nekoliko več elementov nezborne slovenščine (najbrž zato, ker ni v državnem zboru, ampak na kongresu stranke, med 'svojimi'), sicer pa ni večjih odstopanj. Uporablja neknjižne besede ('šponajo'). Svoj mandat opisuje kot boj in pot. Opazimo nekaj primerov ponavljanja ('delajo', 'ženske', 'temelj', 'izjemno'). Ni zaznati uporabe narečja.

3. Uporaba prozodičnih sredstev: Govorka na začetku precej niha z intonacijo, govori počasi in razigrano ter poudarja in podaljšuje zadnje zloge zadnjih besed stavkov. Najbolj izstopa njena barva glasu, ki je precej nazalna (glas uhaja skozi nos). Ko omeni predsednika vlade in prve sestanke ob ustanavljanju stranke, se nekoliko zresni; njeno poudarjanje in zavijanje se umiri, prav tako začne hitreje govoriti. Hitro govori večino govora, med povedmi ni veliko pavz in zdi se, da se govorki mudi zaključiti. Nekaj pavz je znotraj stavkov z namenom krepitev stavčnega poudarka. Misli se pogosto zaključijo z rastočo intonacijo. Pogostih je več stavčnih poudarkov, sploh ob koncu stavkov. Govorka občutno poveča glasnost ob stavčnih poudarkih. Register govorka je precej visok, občutno višji pa tudi ob stavčnih poudarkih.

4. Analiza neverbalne komunikacije: Govorka se ob prihodu na oder nasmejana rokuje z moderatorjem in z nasmehom tudi takoj prične govor ter si obližne ustnice. Na začetku govora se veliko ziba naprej s trupom in ima sklonjeno glavo, nekoliko izbuljene oči, privzdignjene obrvi ter veliko kima. Na začetku njena telesna govorica deluje nervozno. Govor se kmalu po začetku nekoliko umiri, govorka se vzravna, umiri obrazno mimiko in prične gestikulirati z rokami. Kimanje, rahlo skomiganje z rameni in zibanje trupa so zelo pogosti med govorom. Gestikulira izključno z levo roko (maha, kaže na publiko, stisne pest, kaže s kazalcem v strop), kadar pa ne, jo ima naslonjeno na govorniški pult. Telesna govorica je precej dinamična, spreminja se v skladu z vsebino; ko recimo govori o povezanosti poslanske skupine, v resnici oponaša zaskrbljene glasove podpornikov, in ob tem skrči ramena in trup ter stisne pest ob telesu. Ob raznih komičnih vložkih pa govorka spet spusti glavo, skrči trup, se nasmeje in z očmi gleda izpod čela.

5. Sinteza: Na začetku je govor zelo hiter, govorka podaljšuje izgovorjavo določenih besed (hvala, diši, pokrepčat, kratka, ti) in na splošno deluje nervozno (trese svojo glavo in pogosto gleda v svoj tekst). Nadaljuje s tem, da ji ni uspelo pripraviti govora v doglednem

času, pokaže listek z iztočnicami in nadaljuje s podaljšano izgovorjavo besed ter velikim intonacijskim razponom. Po načinu govora, vsebini in obrazni mimiki lahko rečemo, da se tu skuša prikupiti publiki ter biti všečna, kar lahko označimo za element populizma. To se ponovno pokaže kasneje, ko pravi, da ne bo nobenih vsebinskih razprtij, ker se imajo preprosto radi (kar je tudi z argumentativnega vidika sporno). Podobno se zgodi (po načinu govora, vsebini in telesni govorici), ko pohvali poslance (skorajda kot mama), da pridno hodijo na parlamentarne seje. Po tem delu govorka umiri svoj govor in neverbalno izražanje. Govorka zopet skuša vzbuditi simpatijo pri publiki, ko govori, kako je bilo in je težko biti ženska v politiki. Potem reče, da je bil prvi sestanek preko spleta, saj so takrat še bili veljavni ukrepi, a da ne ve več, kateri, saj so se vsak dan spreminjali, ob čemer zamahne z roko. S tem namiguje na to, kako kaotično je delovala prejšnja oblast. Pri njej, enako kot pri Golobu, lahko najdemo elemente performativnega v govoru; ko pove, da niso vedeli, kako poimenovati svojo stranko, pokaže v strop s kazalcem in nato roke premika glede na izbiro besed za ime. Ponovno se to pokaže, ko govori o skrbeh, ki so jih ljudje izražali zaradi številčnosti njihove poslanske skupine (oponaša oziroma zaigra nekoga, ki izraža take skrbi in se zraven trese, zviša intonacijo ter suka z glavo). Ko govori, da je ponosna, da je del te stranke, reče, da je zgodovinsko velika in zraven vzdigne obrvi, izbulji oči ter skloni glavo. Poudarjanje neke zgodovinske unikatnosti svoje stranke, podobno kot pri prejšnjem govoru (ko je poudarjala zgodovinski nastop sebe kot prve ženske, ki vodi državni zbor), lahko razumemo kot element populizma. Kot vsebinski element populizma lahko razumemo tudi del, ko govori o tem, da njihovi poslanci prihajajo iz vseh delov Slovenije (torej so kot stranka pristni glas ljudstva). Kot vsebinski element populizma lahko zopet prepoznamo poudarjanje lastnega spola, enako kot pri prejšnjem govoru (ko pravi, da je prva predsednica državnega zbora in da je kolegica s prvo predsednico vlade, Alenko Bratušek). Dogodek se je odvijal v Mariboru (publiko naziva: dragi Maribor) in tudi poudari, da je sama Štajerka, kar lahko zopet prepoznamo kot element populizma oziroma dobrikanja ali identifikacije s publiko. Govorka večkrat poudari, kako trdo delajo in ponovi ter poudari isto besedo (npr: /.../ Mi se trudimo, trudimo, res se trudimo /.../, /.../ mi šponamo, šponamo /.../), kar bi lahko tudi prepoznali kot element populizma, saj namiguje na neko nesebično, garaško delo. Na koncu, ko se vsem zahvali, se nasmeji in večkrat vzdigne z rokami ter maha, ob čemer malo spominja na Ronalda Reagana. V načinu govora, neverbalni komunikaciji in na vsebinski ravni najdemo elemente populizma.

5.3.3 Medijska pojavitev

1. **Kontekst:** Izsek je del pogovorne oddaje Tarča, katere tema so bili (kot pri prejšnjem primeru) trije referendumski (o dolgotrajni oskrbi, o vladi in o RTV). Na eni strani so nastopali predstavniki vlade (med njimi tudi Urška Klakočar Zupančič), na drugi strani pa predstavniki opozicije in kritiki. Večidel debate ni potekal v skladu z bontonom javnega govorjenja; govorniki (predvsem opozicija in kritiki) so skakali v besedo, zmerjali, niso pustili novinarki, da vodi oddajo itd. Izjava Urške Klakočar Zupančič je odziv na to dogajanje, ki se je odvijalo skozi celotno oddajo, in je naslovljen na predstavnike opozicije. Trenutek govora določa voditeljica, ko pozove govorko k repliki.

Stasis: Zopet gre za izhodiščno vprašanje kvalitete. Ni spora glede tega, kaj njeni nasprotniki govorijo, temveč je vprašanje, ali je njihova vsebina primerna.

2. Analiza vsebine:

- **Obnova in struktura govora:** Pravi, da je razen gospoda Kovačiča, ki si zelo očitno želi dobiti besedo, vse druge slišala in da ima pred sabo, razen dveh, ki ju še ni slišala in ju zato ne bo vključila, cvetober klenih mož, katerih besede in dejanja temeljijo na ksenofobiji, homofobiji, delno mizoginiji ter pa epistemofobiji. Nasprotnike naziva z 'dragi gospodje' in jim veli, da so to oni, in da naj si ogledajo svojo podobo. Izpostavi, da sedijo na tej oddaji in zganjajo propagando, ki ne spada več v ta čas.
- Govor v resnici nima neke tipične strukture, med drugim zato, ker gre za spontano repliko na dogajanje med oddajo. Govorka začne z razlikovanjem med govorniki (najbrž zato, da ne bi po krivem obsojala vseh sogovorcev), nato nadaljuje s stopnjevanjem obsojanja in kritike. Zaključuje s tem, da je vsebina nasprotnikov propaganda iz nekih drugih časov.
- **Ethos:** Govorka ima predobstoječi ethos. Publiki je znana kot pravnica, ustavna sodnica in zagovornica pravne države. V času govora je že zavzemala položaj predsednice državnega zbora. V tem izseku svojo kredibilnost gradi predvsem na ustvarjanju nasprotnih podob: sama uporablja izbrano izrazje (npr. cvetober), ki ga protipostavlja bolj 'prostaškemu' in preprostemu načinu govorjenja, ki so ga uporabljali predstavniki opozicije.
- **Pathos:** Lahko bi rekli, da govorka skuša pri publiki izvabiti ogorčenje in posmeh nad opozicijo. Ob tem se smehlja in pači, ustvarja pa tudi občutek, da govori zviška, graja svoje nasprotnike ter jim nastavlja ogledalo. Ker se samozavestno smehlja, ustvarja občutek, da

ji nasprotniki ne morejo priti do živega in da je nad njihovo ravno govora. Lahko rečemo, da nastopa z nekim občutkom večvrednosti.

- **Logos:** Edini argument oziroma trditev govorka je pravzaprav kritika in obsojanje nasprotnikov; ne gre za *ad hominem*, saj ne napada njih osebno, temveč njihove besede in dejanja. Za ta argument ne poda nobenih dokazov.

- **Strategije ubesediljenja:** Govorka uporabi nekaj zelo knjižnih, v praktičnem sporazumevanje bolj redko uporabljenih slovenskih besed ('klenih', 'cvetober'), sicer pa sta glavni figuri naštevanje ('ksenofobija', 'homofobija', 'mizoginija' in 'epistemofobija') in ponavljanje (podoba, vaša podoba). Ni najti izstopajoče uporabe narečja.

3. Uporaba prozodičnih sredstev: Govorka v prvem delu govora govori zelo hitro, najbrž zato, ker jo skrbi, da bi ji kdo vpadel v besedo ali ker ji ne bi pustili govoriti do konca. V drugem delu poudarja praktično vsako besedo, zato se tudi govor upočasni. Govorka uporablja širok razpon intonacije, ki pa je padajoča. Uporablja visok register, njena barva glasu pa je rahlo nazalna. Govori precej glasno, saj mora mestoma preglasiti tudi vpadajoče besede nasprotnikov.

4. Analiza neverbalne komunikacije: Govorka stoji za govorniškimi pultom. Ob začetku večkrat ponovi isto vrsto geste; roke ima pred sabo in dlani razpira proti svojim nasprotnikom, večkrat jih zajame z dlanmi, nato jih pa sklene. Ko pride v govoru do 'cvetobera klenih mož', roke široko razpre proti svojim nasprotnikom. Nato začne naštevati, kar odraža tudi s štetjem na prste rok, ob čemer se ob vsaki besedi nagiba naprej s trupom. Na koncu spet široko razprostire roke, z njimi kaže na sogovorce. Med govorom se ves čas smehlja in ponekod rahlo pači, privzdiguje obrvi ter močno artikulira svoje besede.

5. Sinteza: Na začetku je govor zelo hiter in ima velik intonacijski razpon ter visok ton, najverjetneje zato, ker govorka noče, da bi jo kdo prekinil. Govorka s sklenjenimi dlanmi, ki jih večkrat razprostire, pravi, da si gospod Kovačič zelo očitno želi priti do besede in se zraven s trupom nagne proti voditeljici oddaje. To lahko razumemo na več načinov: lahko kritizira voditeljico, da oddaje ne vodi primerno in da ne omogoča vsem govorcem enakomernega časa za govor. Lahko pa to razumemo tudi kot kritiko nasprotnikov, da so ti krivi, da se oddaja ne odvija primerno. Vsekakor pa govorka s svojim načinom govora, obrazno mimiko in premiki trupa deluje pokroviteljsko. Morda bi lahko temu delu pripisali elemente populizma, vsekakor pa govorka zopet daje vtis, da kot učiteljica v šoli kara svoje sogovorce. Potem sledi osrednji del izjave oziroma replike; govor upočasni in ko reče, da ima pred sabo cvetober klenih mož, jih zajame z rokami, nato pa poudarja praktično vsako besedo ('cvetober', 'homofobije', 'ksenofobije', 'epistemofobije' itd.) ter zraven našteva s

prsti. Ta del se z vsako besedo stopnjuje in zraven govorka ritimično premika trup naprej. Ta del nedvomno vsebuje elemente populizma; najprej v tem, da govorka z neverbalno komunikacijo (razprte roke, naštevanje s prsti, zibanje trupa in intenzivna, smejoča obrazna mimika) in načinom govora (poudarjanje vsake besede, podaljšana izgovorjava besed nastopa, zelo artikulirana izgovorjava besed) nastopa zelo performativno² ter dramatično, na spektakularen način, zato govor izgleda kot besedni dvoboj v areni. Na vsebinski ravni pa se morda skuša postaviti nad svoje nasprotnike z uporabo bogatega besednega zaklada in bolj akademskih pojmov ter jih torej zviška kritizira. Preko vsebine, telesne govornice in načina govora ustvari učinek šoka, suspenza in neke spektakularnosti, kar lahko prepoznamo kot element populizma.

5.4 Nataša Pirc Musar

Nataša Pirc Musar se je rodila 9. 5. 1968 v Ljubljani. Študirala je pravo na ljubljanski Pravni fakulteti. Doktorirala je na pravni fakulteti Univerze na Dunaju. Šest let je delala kot novinarka in voditeljica osrednje informativne oddaje TV Dnevnik, nato je bila pet let voditeljica osrednje informativne oddaje 24UR na televiziji POP TV. Leta 2003 se je zaposlila na Vrhovnem sodišču kot direktorica Centra za izobraževanje in informiranje. Bila je tudi podpredsednica Skupnega nadzornega odbora za Europol in predsednica Rdečega križa Slovenije. Javnosti je bila v preteklosti najbolj poznana kot informacijska pooblaščenka od leta 2004 do 2014. Po koncu mandata informacijske pooblaščenke je ustanovila lastno odvetniško pisarno. Leta 2022 je postala prva predsednica Republike Slovenije.

5.4.1 Formalni govor

1. Kontekst: Govor se je odvil v sklopu slavnostne seje Državnega zbora ob dnevu samostojnosti in enotnosti ter prisege predsednice Republike Slovenije. Govorka je postala nova predsednica republike; njeno občinstvo so bili poslanci in častni gostje, dogodek pa se je predvajal tudi po televiziji. Za govorko je stal pripadnik Slovenske vojske, kar še dodatno poudari slovesnost dogodka. Slavnostna govorka je govor izvedla po tem, ko jo je

² Izraz v magistrskem delu uporabljamo v prvem pomenu po SSKJ: »Dejstvo, da nastopajoči zlasti s telesnim dejanjem neposredno vzpostavlja lastno identiteto pred občinstvom.« (Fran.si)

pozvala predsednica državnega zbora. Trenutek govora določa nastop Nataše Pirc Musar kot predsednice države.

Stasis: Tudi tokrat gre za izhodiščno vprašanje kvalitete. Ne sprašujemo se o obstoju ali naravi dogodka, torej prisegi predsednice, temveč o tem, ali je to primerno.

2. Analiza vsebine:

- **Obnova in struktura govora:** Govor se začne s slavnostno prisego; govorka priseže, da bo spoštovala ustavni red, ravnala po svoji vesti in z vsemi svojimi močmi delovala za blaginjo Slovenije. Po podpisu prisege jo predsednica državnega zbora povabi k nagovoru državnega zbora. Govor začne s številnimi direktnimi nagovori prisotnih (bivših predsednikov, predsednika vrhovnega sodišča, predsednice državnega zbora, veleposlanikov, gostov, državljanov, prebivalcev itd). Poudari, da je prva predsednica Republike Slovenije; izpostavi ne le stereotipne moške vrline ('močna', 'samozavestna', 'pogumna', 'odločna'), temveč tudi ženske ('ranljiva', 'polna čustev' in 'sanj'). Govor stopnjuje z besedo 'sanj'; 'sanj o lepšem jutri', 'tistih sanj, ki so nam bile dovoljene ob razglasitvi države pred tridesetimi leti'. Zavzemala se bo za pravno državo, avtonomijo podsistemov, vladavino prava in temeljne človekove pravice (kar je počela že prej). Hoče preseči pretekle spore o izvoru slovenske države, za prihodnost pa pravi, da je jasno, da jo moramo čuvati, braniti, zaščititi in imeti radi. Radi, ker je naša, radi zaradi prihodnjih generacij, ko jo predamo naslednikom, in zato, da nam bo vsem lepo. Pravi, da potrebujemo borke in borce za naprej, take s srcem. Njeno srce bije za nas, danes bolj pospešeno, jutri pa upa, da bolj umirjeno. Zahvali se bivšemu predsedniku Borutu Pahorju za krepitev diplomatskih odnosov s sosednjimi državami. Po pregovoru funkcija ne spremeni osebnosti človeka, ampak jo razkrije. Pravi, da ni ničesar skrivala do današnjega dne in da ostaja Nataša, torej pristna, odkrita, srčna ter taka, kot je stopila na to pot. Obljublja, da bo ponižno služila. Brez čevljev drugih stopa na pot glasu. Glasu, ki se bo odzval vedno, ko bodo ogroženi suverenost, enakopravnost, pravičnost, socialnost, človekove pravice ali dostojanstvo ljudi. To so njeni čevlji. Z veseljem jih obuva in jih ne bo sezula ves mandat. Govorka potem opiše številne izzive sodobne družbe (podnebna, varnostna, socialna in zdravstvena kriza, vojna v Ukrajini). Pravi, da se bo zavzemala za multilateralnost in za trdnost Evrope, ki jo sestavljajo demokratične ter vključujoče družbe, pa tudi za to, da bo pred našimi očmi tisto, kar želimo sebi in kar moramo privoščiti drugim – to je človekovo dostojanstvo. V mednarodni skupnosti bo borba za človekove pravice; za sobivanje narave in človeka; za razumevanje možnosti in nevarnosti, ki jih prinašajo nove tehnologije; za povezovanje močnih, enako mislečih; za pravice šibkih; za svobodne in profesionalne

medije; proti dezinformacijam in sovražnemu govoru. Kot suverena in demokratična država, trdno vključena v vse ključne evropske in svetovne institucije, Slovenija nosi svoj del odgovornosti za stabilnost mednarodne skupnosti. Kot predsednica Republike Slovenije pravi, da je pripravljena nositi velik del tega bremena in pričakuje, da pri tem ne bo sama. Tu misli na Evropo kot na našo razširjeno družino. Smo v samem središču te družine. Želi si, da bi bili tisti, ki povezujemo. Našo tradicionalno vlogo zagovornika evropske prihodnosti Zahodnega Balkana podpira. Po najboljših močeh bo prispevala k temu, da bo ta pot jasno začrtana in v interesu prebivalcev teh držav. Pomembno je, da smo članica zveze Nato, ki nam omogoča kolektivno obrambo, tako, ki je hkrati branik miru, h kateremu s Slovensko vojsko prispevamo tudi sami. Slovenija želi in zmore prevzeti svoj del odgovornosti v mednarodni skupnosti. Za omejevanje in odpravo vojn, revščine, neenakosti in za pravičnejši ter trajnostno naravnani svet. Podnebne spremembe vidi kot glavni izziv našega časa. Četudi so pri tem pomembni obsežni in v prihodnost usmerjeni globalni dogovori, je prepričana, da lahko vsak od nas prispeva k bolj trajnostnemu načinu življenja. Nelson Mandela je med številnimi briljantnimi mislimi izrekel tudi to: 'Pogumen človek ni tisti, ki se ne boji, ampak tisti, ki strah premaga.' Mandelo povezuje z državljanskim pogumom. V trenutku, ko se posameznik ne odzove na krivico, se njegov um navaja na to kot na nekaj normalnega. Pravi, da sama ne bo nikoli mižala in nikoli ne bo sklonila glave. Pravi, da danes vstopa v prvo bojno vrsto državljanskega poguma. Ne bo se predala in ne bo gledala nazaj. Pravi, da se spremembe se nikoli ne zgodijo z medlostjo in tišino. Da nikoli nobena sprememba ne bo všeč vsem. Prizadevati si moramo, da bodo spremembe sprejemljive za večino, z jasno obsodbo nesprejemljivih ravnanj in z upanjem, da bomo skupaj gledali naprej. Govor zaključi z zahvalo državnemu zboru, državljanom in prebivalcem za zaupanje.

Govor se začne z obvezno formalno prisego. Govorka po podpisu ustvari razpoloženje tako, da ustvari vtis direktnega nagovarjanja različnih delov poslušalstva in s tem, da samo sebe opiše preko svojih vrednot in značajskih lastnosti. Pripoved začne z govorom o sanjah, ki izvirajo iz časa nastanka države. Pove, za kaj se bo zavzemala kot predsednica države. Pripoved nadaljuje s svojim razumevanjem države kot nekega skupnega organizma vseh državljanov. To povezovalno noto potem razširi na celotno Evropo kot na nekakšno razširjeno družino, kateri pripadamo. Argumentacija se prične, ko začne naštevati sodobne izzive, vodilo za njihovo reševanje pa so vrednote, po katerih sama živi. Velik del

odgovornosti, ki jo imamo za prihodnje generacije, govorka pripiše tudi vsakemu posamezniku. Citira Nelsona Mandelo in pravi, da je njen vzornik. Govor zaključí z zahvalo publiki.

- **Logos:** Govor je normativen in deskriptiven hkrati; govorka opisuje svet in razmere, v katere vstopa kot predsednica države, a hkrati tudi govori o tem, kakšen bi moral biti svet na podlagi njenih vrednot. Državne strukture opisuje kot živ organizem, državo in Evropo pa kot veliko družino. Državo očitno namerava voditi na podlagi čustev, ki izhajajo iz vrednot.

- **Pathos:** Gre za zelo čustveno nabit govor. Govorka uporablja veliko stopnjevanja, tudi čustveno nabite besede ('radost', 'srce', 'sanje', 'glas', 'ogroženost', 'čevlji', 'borka', 'družina'). Poslušalcem očitno skuša ponuditi neko pomiritev in zagotovilo empatije ter varnosti, kot bi jih starš svojemu otroku.

- **Ethos:** Govorka svoj značaj v prvi vrsti sporoča kar direktno z opisovanjem same sebe ('srčna', 'pogumna'). Prikazuje se kot pošteno osebo, saj razkriva tudi svoje domnevne slabosti ('ranljivost' in 'čustvenost'). Zanja lahko rečemo, da ima predobstoječi ethos kot izkušena in suverena javna govorka, javnost pa jo pozna od prej kot pravnico z nizko toleranco do kršenja zakonov ter zagovornico človekovih pravic. Vrsto let je bila na visokih položajih v nevladnih organizacijah. Svoje preteklo delo omeni tudi sama, s čimer gradi svojo kredibilnost. Svoj ethos sporoča tudi preko vrednot, ki jih v govoru zavzema. Pravi, da ponižno in predano sprejema svojo funkcijo. Uporablja veliko pojmov povezanih z etiko in moralo ter pravilnim ravnanjem. Preko prvine ethosa govorka skuša prepričati poslušalstvo, da je primerna za vodenje predsedniške funkcije. Preko nizanja vrednot in preko opisovanja razmer v svetu v resnici opisuje samo sebe.

- **Strategije ubesediljenja:** Govorka uporablja zborna slovenščino, odstopanja od norm tako rekoč ni. Ni zaznati izstopajoče uporabe narečja. V govoru najdemo več primerov naštevanja (vrlin, prisotnih članov v publiki, krize) in ponavljanja ('sanj').

3. Uporaba prozodičnih sredstev: Pri večini povedi uporablja najprej rastočo intonacijo, na sredini ali proti koncu povedi pa intonacija začne padati skozi celoten govor (/.../ Želim si, da bi bili tisti, ki povezujemo /.../). Uporablja obilo premorov, večinoma sicer ob koncu povedi ali pri naštevanju, ampak tudi v vlogi dodatnih poudarkov (/.../ Morda zvenim malo romantično, ampak svoboda, enakost in dostojanstvo, so zame temelji našega skupnega življenja /.../). Govori s stalno in zmerno hitrostjo, ne uporablja je za stopnjevanje (/.../ Zame je še vedno aktualno vodilo Schumanove deklaracije iz leta 1995,

da trdna, močna Evropa ne bo nastala čez noč, ampak jo bodo gradili konkretni dosežki na podlagi solidarnosti /.../). Večina povedi vsebuje en poudarek (prvi primer). Register ima za žensko govorko precej nizek.

4. Neverbalna komunikacija: Med prisego ima govorka roke položene na kateder in pogled izmenjuje med tekstom in publiko. Po podpisu prisege vstane, si zopet popravi obleko in stopi do katedra. Predsednica državnega zbora jo povabi k nagovoru, medtem jo govorka opazuje preko rame. Prikima ji in začne govor, ponovno z globokim vdihom. Med nagovarjanjem posameznih članov občinstva jih pogleda in skloni glavo. Dlani ima postavljene na kateder ves čas govora. Med govorom ob začetku nove povedi pogosto prestopa z nogami. Govor pogosto dodatno poudari s premikanjem glave naprej. Med govorom v poslušalce pogosto gleda izpod čela. Ko vzpostavi očesni stik s publiko, ga ne ohrani dolgo, temveč hitro pogleda nazaj v svoje besedilo na katedru. Stoji s skupaj stisnjenimi nogami. Pogosto obrača in kima z glavo. Obrazne mimike ne spreminja pogosto. Očesni stik skuša ohranjati z vsemi deli občinstva, razen z balkonom (kljub temu, da je v celoti zapolnjen s poslušalci). Po koncu govora odide nazaj do stola, se rokuje s svojim predhodnikom in se usede.

5. Sinteza: Za razliko od večino ostalih govorov, ki smo jih analizirali do sedaj, govorka pretežno bere. Njen način govora kot tudi neverbalnega sporočanja je skozi govor stalen. Ves čas ima roke na pultu, začetek vsake povedi prebere, proti koncu pa vzdigne glavo in pogleda določen del publike. V načinu govora nikjer ni najti posebnih odstopanj (en stavčni poudarek, ob tem premor, hitrost je stalna, register je stalen, intonacija je v večini povedi enaka, npr: /.../ Kot suverena in demokratična država, trdno vključena v vse ključne evropske in svetovne institucije, Slovenija nosi svoj del odgovornosti za stabilnost mednarodne skupnosti /.../) ali delov, ki bi jih lahko prepoznali kot elemente populizma. Opaziti je sicer, da poudarja prav določene pomensko nabite besede, kar bi lahko potencialno povezali s čustvenim nagovarjanjem ('Evropa', 'svoboda', 'enakost', 'povežujemo', 'temelji', 'prebivalcev', 'močne'). Zdi se sicer, da je govorka v načinu govora pretežno osredotočena na to, da govor pravilno izvede, torej primerno visoko formalni naravi dogodka. Prav tako pri neverbalni komunikaciji ni najti posebnih delov, ki bi izstopali ali bi jih lahko prepoznali kot elemente populizma. Očesni stik s publiko je kratek, večinoma ob koncu stavka ali stavčnem poudarku (za primer lahko vzamemo isto poved kot zgoraj). Govorka praktično ne gestikulira, njena obrazna mimika je resna in nevtralna ter se ne spreminja. Neverbalna govornica zelo očitno sledi vsebini (kimanje z glavo in očesni stik ob stavčnih poudarkih). Elemente populizma lahko v tem govoru kvečjemu

iščemo v vsebini. Morda bi lahko prepoznali kot element populizma to, da govor vsebuje veliko všečnih stvari (njen značaj, to, da je Evropa velika družina, opisovanje vrednot demokratične države, boj za šibke in enakopravnost, to, da moramo čuvati državo ter se boriti za mir itd.) in tam postavlja tudi stavčne poudarke. Uporablja tudi vojno metaforiko (da se bori, da potrebujemo borce, govori o pomembnosti obrambe) in ob teh besedah uporablja tudi stavčne poudarke ter takrat tudi kima in vzpostavlja očesni stik ('borci', 'močna Evropa', 'vojska'). Vsebinsko je govor tudi zelo čustven in obogaten z različnimi metaforami ('družina', 'srce', 'nošenje čevljev', 'radost', 'sanje'). Lahko rečemo, da govorka na takšen način skuša čustveno nagovarjati poslušalstvo, kar bi lahko potencialno prepoznali kot element populizma. Najdemo nekaj strategij poenostavljanja (če vodiš s srcem oz. je tvoje srce na pravem mestu, si dober voditelj itn.), kar bi tudi lahko prepoznali kot element populizma.

5.4.2 Nagovarjanje množic

1. Kontekst: Govorka je nagovorila publiko kmalu po tem, ko je bila razglašena kot zmagovalka predsedniških volitev, kar je običajno in protokolarno. H govoru so jo bila direktno pozvali mediatorji dogodka. Trenutek govora določa izid volitev. Za razliko od ostalih analiziranih govorov ima govorka za sabo svojo celotno ekipo sodelavcev.

Stasis: Tudi v tem primeru gre za izhodiščno vprašanje kvalitete. Izid volitev (oziroma obstoj dogodka) ni bil sporen, tema je primernost izida.

2. Analiza vsebine:

- **Obnova in struktura govora:** Govorka pozdravi vso poslušalstvo. Iskreno se zahvali vsem volivkam in volivcem, predvsem tistim, ki so oddali glas zanjo. Iskreno čestita protikandidatu, Anžetu Logarju, želi mu vso srečo na njegovi nadaljnji poti. Pravi, da sta skupaj preživela 5 mesecev, začutila ga je kot prijatelja. Dokazala sta, da se v Sloveniji da spoštljivo komunicirati. Meni, da to Slovenija pričakuje od državnikov in politikov. Iskreno upa, da bo Logar zadržal to retoriko; Slovenija potrebuje takšne ljudi in politike. Na demokratičnih volitvah so ljudje z demokratično večino povedali, kakšne Slovenije si želijo. Pravi, da bo ponosno stopila v predsedniško palačo z zaupanjem, ki so ji ga dali. Potrudila se bo, da bo resnično predsednica vseh in da bo garala za temeljne človekove pravice, ustavne pravice ter demokracijo. Maksimalno se bo potrudila, da se bodo vsi v

politiki skupaj poenotili na strateških temah. Bolj kot bo človek varen, manj kot bo revnih, manj bo socialnih težav, manj bo kriminala v naši državi. Želi si, da Slovenija postane država, kjer bodo starejši preskrbljeni in slišani ter kjer bodo mladi želeli ostati. Želi si Slovenijo, kjer se bomo bolj zavedali, da nas čakajo hudi časi zaradi podnebnih sprememb. Mladi jim zdaj na politična ramena nalagajo odgovornost, da poskrbijo za planet, da bodo naslednje generacije, naši otroci, živeli v zdravem in čistem okolju. Iskreno se zahvali tudi tistim, ki so glasovali za Logarja. Zanj Slovenija ni volilni listič, ni politična stranka, ampak en čudovit mozaik različnosti, ki lahko zaživi v vsej svoji lepoti zgolj in izključno takrat, ko bomo čisto vsi dali maksimalno, kar lahko damo za našo domovino. Na koncu se zahvali vsem, ki so delali v njenem volilnem štabu. Zahvali se, da so verjeli vanjo vseh 5 mesecev i da so jo podpirali na tej poti. Zahvali se prostovoljkam in prostovoljcem, ki so pomagali organizirati zbiranje podpisov in ki so omogočili ta prvi zahtevni korak, ki res ni bil enostaven. Zahvali se Maksu in Alešu, mami in očetu ter sestri Tanji. Brez podpore Maksa in Aleša se ne bi niti odločila kandidirati za predsednico Slovenije. Govor zaključi z zahvalo in trditvijo, da naslednji dan pričnejo delati.

Govor se začne s pozdravom in zahvalo volivcem. Govorka ustvari razpoloženje s tem, ko govori zelo spoštljivo in prijateljsko o svojem protikandidatu Anžetu Logarju. Pripoved začne s tem, česa si slovenski volivci želijo in kaj si zaslužijo. Argumentacija se prične s tem, kaj si ona, kot predsednica, želi doseči. Govor zaključi z zahvalami in obljubo, da prične naslednji dan delati (češ da se bodo njene obljube uresničile).

- **Ethos:** Govorka kot strategijo konstruiranja lastne podobe uporablja predobstoječi ethos. Splošno je znano, da je bila več let zaposlena na vidnih javnih položajih; kot novinarka pri osrednjih informativnih programih in več mandatov kot informacijska pooblaščenka. Znana je kot zagovornica pravne države in strokovnjakinja na področju človekovih pravic. Pred predsedniškimi volitvami se je pogosto pojavljala kot gostja na informativnih oddajah, kjer je (ena izmed redkih) ostro kritizirala dejanja vlade Janeza Janše. Na začetku govora veliko hvali protikandidata, s čimer pokaže, da je v luči zmage še vedno spoštljiva, zrela in kulturna. Svojega tekmeca in nasprotnika prikaže kar kot sodelavca; veliko časa sta preživela skupaj, vidi ga kot prijatelja. Zahvali se mnogim ljudem (sodelavcem, družini), češ da zaslug za zmago ne pripisuje le sebi. V govoru poudari spoštljivo komuniciranje in sebe prikaže kot utelešenje tega. V drugi polovici govora prikaže svoje vrednote in za kaj se bo zavzemala kot predsednica države; daje vtis, da sliši, kaj državljani (mladi in stari) hočejo in potrebujejo. Poudari tudi različnost (zahvali

se tistim, ki so glasovali za protikandidata), kar pomeni, da sprejema tudi drugačnost in drugače misleče.

- **Logos:** Z vidika argumentacije je najbolj zanimiv govorkin prikaz lastnih političnih prepričanj in vrednot. Vsaj v tem govoru se postavi precej močno na levi ideološki pol: vloga države oziroma skupnosti kot celote je, da poskrbi in pomaga posamezniku. Ustroj države in družbe zelo vpliva na kakovost življenja in odločitve posameznika, govorka poudari predvsem varnost. Z drugimi besedami; človek je produkt družbe (npr. če ne bo delovala socialna država, bo več kriminala). Poudari tudi pomen različnosti v družbi in da je človekova dolžnost, da daje maksimalno od sebe ter da prispeva k celoti (kot je to sedaj delala ona).

- **Pathos:** Ne zdi se, kot da bi govorka skušala načrtno vzbujati čustva; govor je precej formalen in čustveno nevtralen. Govorka je sicer vidno vesela in navdušena ob svoji zmagi. Veliko se zahvaljuje nasprotniku, volivcem, svoji ekipi in na koncu svoji družini. Prikaže se kot družinski človek; lepo vzgojena hči, ljubeča mati in žena, kar bi morda lahko označili kot vzbujanje čustev. Morda bi lahko kot sredstvo vzbujanja čustev pri tem govoru omenili nekaj primerov stopnjevanja in naštevanja.

- **Strategije ubesediljenja:** Govorka uporablja zborna slovenščina, ni zaznati odstopanj. Veliko je naštevanja in ponavljanja oziroma stopnjevanja proti koncu govora (/.../ Slovenija ni /.../ Slovenija ni /.../ takšen /.../ takšen, /.../ varen /.../ varnost /.../ varen, /.../ manj bo /.../ manj bo /.../, /.../ želim si Slovenijo /.../ Želim si Slovenijo, /.../ hvala /.../ hvala /.../ hvala, da ste me /.../ da ste me /.../ itd.)

3. Uporaba prozodičnih sredstev: Govorka pred začetkom govora globoko vdihne. Za žensko ima precej nizek register. Uporablja tipično padajočo intonacijo, razen kadar ob koncu stavka takoj začne z novim. Hitrost govora se nekoliko spreminja; govorka tipično stavek začne hitro, nato ga proti koncu upočasni in naredi premore ter stavčne poudarke. Poudarkov je v stavkih več, pogosto poudarja pridevnike in emocionalno nabite besede ('Slovenija', 'prijatelj', 'takšen', 'podnebne', 'politik', 'državnik', 'manj', 'bolj', 'varen' itd.). Poudarjene besede izgovarja precej bolj artikulirano kot preostale. Premorov je veliko, sploh pred stavčnimi poudarki, pogosto jih spremlja globok vdih, poudarjene besede pa tudi očitni izdih. Glasnost variira med nepoudarjenimi in poudarjenimi besedami. Njena barva glasu je precej polna, nizka in globoka.

4. Analiza neverbalne komunikacije: Govorka med celotnim govorom stoji vzravnano, ne ziba telesa (kot je to opaziti pri drugih govorcih). Le glavo ziba naprej, kadar tvori stavčne poudarke. Njena obrazna mimika je resna in nevtralna, mestoma se nasmehne. Med

govorom se dostikrat opre na eno nogo. Redko gestikulira, večino časa ima roke z dlanmi naslonjene na govorniški pult, pogosto pa zamenja položaj rok na pultu (sklenjen in nesklenjen). Vzdržuje močan in konstanten očesni stik s celotno publiko. Opazno globoko vzdihuje in izdihuje na različnih točkah govora.

5. Sinteza: Ko govorka reče, da je s protikandidatom Logarjem preživela skupaj pet mesecev in da ga je začutila kot prijatelja, se vmes ustavi, vzdihne, nasmeje in maha z rokami, kot da bi povedala neko nerodno, a iskreno izpoved. Ta del bi lahko po načinu govora in vsebini prepoznali kot element populizma, saj skuša biti všečna in je nekaj všečnega v tem, da nekdo prikaže protikandidata kot prijatelja ter potem še kot politika, ki ga Slovenija potrebuje. To zraven dopolni s pogostim poudarjanjem in ponavljanjem besed ('potrebuje', 'pričakuje', 'prijatelja', 'dokazala sva', 'politikov', 'državnikov') in ob tem tudi kima z glavo. Pravzaprav ob tem skoraj poudarja vsako besedo posebej (npr. /.../ Slovenija potrebuje takšne ljudi /.../, /.../ potrebuje takšne politike /.../). S tem tudi nakaže neko čustveno zrelost ob zmagi in gradi svojo podobo kot povezovalni politik. Vsebinsko večkrat poudari, da so ljudje preko demokratičnih volitev (dvakrat poudari besedo demokratičnih) povedali, kakšno Slovenijo si želijo, kar posledično predstavlja ona kot predsednica. Nato reče, da se bo potrudila, da bo predsednica vseh, torej da je in bo pristen glas ljudstva. Podobno kot pri prejšnjem govoru govorka poudarja vsebinsko nabite besede in jih ponavlja (kot na primer 'Slovenija', 'demokratične', 'ponosno', 'vseh', 'garala', 'demokracijo', 'poenotili', 'varnosti'), kar lahko potencialno prepoznamo kot čustveno nagovarjanje publike. Sicer pa v načinu govora ali neverbalni komunikaciji ni najti veliko elementov populizma. Vsebinsko bi se lahko njeno sporočilo potencialno interpretiralo kot element populizma, kjer govorec sebe prikazuje kot glas ljudstva. Nadaljuje s tem, za kaj se bo zavzemala in državi pripiše odgovornost, da mora poskrbeti za več vrst varnosti svojih državljanov. Takšna argumentacija spada na levi ideološki pol, sama po sebi pa ni element populizma. Potem dve misli začne z 'Želim si' in zopet pove več všečnih stvari o preskrbi starejših in vključenosti mladih v družbo (reče, da si želi Slovenije, kjer bodo mladi želeli ostati in poudari vsako besedo ter zraven kima z glavo), kar bi na vsebinski ravni ter na ravni govora lahko potencialno prepoznali kot element populizma. Potem v govoru poudarja boj proti podnebnim spremembam in za različnost v mnenjih ter prepričanjih v državi, kar je izrazito nepopulistično. Večkrat v govoru pove, da bo garala in dala vse od sebe, kar nakazuje na neko požrtvovalnost in altruizem za dobrobit drugih, kar je zopet nekaj všečnega ter bi se potencialno lahko prepoznalo kot element populizma. V govoru je najti več primerov naštevanja (npr. /.../ več kot bo /.../ manj bo /.../, /.../

Slovenija ni /.../ Slovenija ni /.../ Slovenija je /.../), kar lahko prepoznamo kot element stopnjevanja govora, a ne nujno kot element populizma. Potem se zahvaljuje in našteva vse, ki so ji pomagali priti do zmage in s tem kaže neko hvaležnost in skromnost. Na koncu se zahvali možu in sinu ter zraven postoji, pogleda navzgor in zavzdihne z nasmeškom. Vključevanje lastne družine v govor bi lahko prepoznali kot element populizma na vsebinski ravni in v tem primeru tudi na neverbalni komunikaciji, kot je to pogosto v ameriški politiki. Opazimo torej nekaj pretežno vsebinskih nastavkov (ponavljanje in naštevanje), ki bi jih lahko razumeli kot elemente populizma, pa tudi nekaj primerov iz načina govora (čustveno nabiti stavčni poudarki). Govorka govori v ekstremih ('čisto vsi', 'maksimalno', 'garala') in ob tem dela pavze in poudarke, a ni ničesar konkretnega, kar bi lahko povezali z izsledki iz strokovne literature.

5.4.3 Medijska pojavitev

1. Kontekst: Debata se je odvijala v okviru predsedniških volitev, še več mesecev pred prvim krogom volitev. Govorka je bila gostja na predsedniškem soočenju na kanalu N1. Njena sogovornica je bila predsedniška kandidatka Nina Krajnik, psihoanalitičarka. Analiziranih je bilo 10 minut govora v prvi tretjini oddaje. Debata se je odvijala še v samem začetku predsedniških volitev, ko je bilo kandidatov še veliko. Nina Krajnik je kmalu po soočenju opustila kandidaturo, saj ni zbrala potrebnih podpisov. Ta specifično soočenje je bilo izbrano zaradi burne razprave med kandidatama. V javnosti je odmevala nenavadnost nastopa in govora Nine Krajnik, predvsem njene uporabe besede 'singularnost'. Govorki sta nagovarjali publiko glede vloge predsednika republike in vsaka je želela prepričati, da je pravilna izbira. Trenutek govora vsakič določi mediator.

Stasis: V tem govoru lahko rečemo, vsaj za prvi del, da gre za izhodiščno vprašanje definicije. Govorki se ne strinjata glede samih definicij (singularnost) in obstoja dejanj (npr. očitki o privatizaciji). Drugje pa gre zopet za izhodiščno vprašanje kvalitete (kaj je primerno za vlogo predsednika države).

2. Analiza vsebine:

- **Obnova in struktura govora:** Po uvodnih vprašanjih o naravi vloge predsednika države in njuni politični pripadnosti, Nina Krajnik prične (pri deseti minuti oddaje) razlagati o 'politiki singularnega' in o bolnosti slovenske družbe, ki živi od razkola. Njena

razlaga sproži burno razpravo (sledi obnova vseh izsekov Nataše Pirc Musar za nadaljnjih deset minut):

Pirc Musar najprej reče, da sogovorka sploh ne razume in vpraša po ponovni obrazložitvi. Potem pravi, da slovenska družba zagotovo ni tako bolna, da bi potrebovala psihoanalizo oziroma psihoanalitičarko za predsednico. Opraviči se, ampak še enkrat ponovi, da ne razume, kaj želi sogovorka povedati in ji očita, da je premalo ljudska ter da gospa, ki jo Nina Krajnik omenja (ki jo je po njenih besedah hvalila), tudi ni razumela, kaj govori. Predvsem pa iz teh izvajanj ni slišala, kaj je tisto, kar Krajnik zagovarja v tej politiki singularnosti. Pravi, da ona kot antipod singularnosti zagotovo vidi pluralizem, različnost mnenj. Kadar so mnenja različna, se ljudje zagotovo ne moremo o vsem strinjati. Tukaj vidi neko utopičnost v svoji kandidatki. Sama pravi, da to zagovarja že trideset let, oziroma da živi na ta način in da se je treba pogovarjati strpno, se poslušati ter iskati sinergije med enim in drugim polom. Tukaj vidi glavno vlogo predsednika, ki je neke vrste moderator, saj poskuša najti stične točke, se z ljudmi ogromno pogovarja in je moralna avtoriteta. Pravi, da bo zagotovo skušala najti te stične točke, če postane predsednica, in da bo poskušala prekiniti s tem [sovražnim] diskurzom, ki je precej primitiven. V tem se strinja s sogovornico, a ji hkrati očita, da tudi ona to počne na twitterju. [Mediator jo po tem vpraša, kaj je mislila s tem.] Govorka vpraša, ali se to vprašanje nanaša na grobost sogovorke, in pravi, da lahko odgovori kar gospa Krajnikova, saj jo je označila za pripadnico starih privatizerjev, gospo Marto Kos pa za pripadnico novih privatizerjev. Pravi, da je bilo to zanjo precej žaljivo, saj ona nikoli ni bila udeležena v nobeni privatizaciji in nikoli ni bila v nobeni stranki, česar za gospo Marto ne ve. Pravi, da se je privatizacija začela leta 1990, ko je ona še delala na televiziji in se z njo absolutno ni ukvarjala. Za očitke glede njenega moža pa odgovarja, da takrat še ni bila poročena z njim. Ne ve, od kod oznaka, da je ona stara leva privatizerka. Pravi, da tukaj veje iz sogovorke nekaj demagogije in malo sovražnosti do drugače mislečih, iskreno pa upa, da se morda moti. Krajnik ji odgovori, da je storila nasilje nad singularnostjo, ker je o 90-letni gospe, ki je gospo Krajnik pohvalila, rekla, da ni vedela, o čem govori. Mediator jo vpraša, od kod ji to, da naj bi bila Nataša Pirc Musar privatizerka. Sama [Krajnik] ne vidi v tem nič žaljivega. Nataša Pirc Musar pravi, da je povedala, da je to zanjo žaljivo. Za gospo Krajnik so privatizerji tisti, ki so profitirali kot del sistema na najrazličnejših sferah. Pravi, da je torej Krajnik desni privatizer, ker ima sedaj podporo v medijih, ker jo Možina podpira. Pove tudi, da se bo tukaj Krajnik zapletla v lastno zanko, da je ona 30 let na odrih ter da

dela in gara za človekove pravice. Da jo zaradi tega označuje Krajnik za levo privatizerko, še vedno ne razume. Krajnik pravi, da obrača njene besede in da je rekla, da je kandidatka levih privatizerjev. Reče tudi, da je vzela stvari iz konteksta in da je treba na celotno izjavo pogledati bolj logično. Glede napadov in netolerance pravi, da jo za njene pojme izvaja tudi gospa Musar in da se tako ne more boriti za človekove pravice, saj je sama agresivna – ponudi primer tega, ker je rekla o 90-letni gospe (da ne ve, kaj govori). Krajnik pravi, da se nasilje izvaja na perfidne načine in da Nataša Pirc Musar v resnici počne to, proti čemur naj bi se borila in je sama vzrok tega, da sistem ne deluje. Pravi, da se s sogovorko ne razumeta. Nadaljuje, da gospa verjetno ni razumela, ker je tudi Krajnik dejala, da ji je v preprostih besedah povedala, kaj naj bi ta njena singularnost pomenila in da ne gre za nobeno podcenjevanje. Krajnik pravi, da intelektualno ni dobro podcenjevati ljudi v Sloveniji. Pirc Musar odgovarja, da jih ne.

- **Ethos:** Govorka gradi predobstoječi ethos v smeri podobe zagovornice človekovih pravic, informacijske pooblaščenke in pravnice, sicer pa svojo službo na področju človekovih pravic večkrat tudi poudari med oddajo (da že trideset let dela na tem področju). Svojo kredibilnost gradi tudi tako, da kljub precej veliki nastrojenosti proti sogovorki skuša s svojo kritiko nekako ohraniti vtis pluralnosti in spoštovanja mnenj drugače mislečih. Ko nasprotuje sogovorki, se mestoma tudi opraviči (čeprav sarkastično) in upošteva tudi možnost, da se sama moti na določenih mestih.

- **Pathos:** Musar deluje nastrojeno proti sogovorki: večkrat pokaže nepotrpežljivost do sogovorki (npr. /.../ Slovenija ne potrebuje psihoanalitičarke za predsednico /.../), pokaže nekakšen rahel prezir in vzvišenost na njenimi izjavami ter pogosto naravnost podvomi v to, kar reče (npr. /.../ oprostite, jaz vas sploh ne razumem, kaj naj bi bila ta vaša singularnost /.../, /.../ ta 90-letna gospa vas tudi ni razumela /.../). To se pokaže tudi v neverbalni govorici (ki je združena z vsebino razloženo v sintezi). Večkrat zavzame defenzivno držo in pravi, da jo sogovorka žali (npr. /.../ nisem leva privatizerka /.../, /.../ vi ste desna privatizerka /.../, /.../ tukaj vidim nekaj demagogije z vaše strani /.../). Prav tako je tudi mestoma rahlo nastrojena proti vprašanju mediatorja (preko načina govora in neverbalne komunikacije analizirane spodaj) in se vede, kot da je njej in občinstvu več stvari samoumevnih kot sogovornici in mediatorju.

- **Logos:** Govorki lahko na začetku očitamo *ad hominem*; o sogovornici pravi, da ne more biti predsednica, saj je psihoanalitičarka (ki misli, da je slovenski narod bolan), oziroma da stanje v državi le ni tako slabo, da bi potrebovali psihoanalitičarko. Njene komentarje

zavrne tako kot očitno njeno celotno stroko, češ da tega nihče ne more razumeti (in da so izjave gospe Krajnik še najboljši primer tega) in da mora biti predsednik bolj ljudski, torej razumljiv svoji publiki. Sogovornico skuša diskreditirati tako, da pravi, da je sploh ne razume. Sogovornica se nekako pohvali preko anekdote, v kateri jo je pohvalila neka devetdesetletna gospa. Musar anekdoto zavrne tako, da reče, da tista gospa ni vedela, o čem govori. Večina govora je v resnici diskreditacija sogovornice. Ta zagovarja politiko singularnosti, ki jo Pirc Musar interpretira kot složnost oziroma enoumje in ji kontrira z ustaljenim razumevanjem demokracije (pluralizem, spoštovanje različnih mnenj). Kritiko sogovornice, da naj bi bila privatizerka, skuša obrniti na glavo in privedi do absurda, češ da je sedaj gospa Krajnik privatizerka, ker jo podpirajo določeni mediji.

- **Strategije ubesediljenja:** Govorka uporablja zborna slovenščina. V govoru ni zaznati odstopanj in uporabe narečja. Opazimo nekaj primerov ponavljanja (privatizerka).

3. Uporaba prozodičnih sredstev: Pirc Musar govori precej hitro, a upočasni govor, kadar poudarja posamezne dele svojega sporočila, predvsem kadar se nanaša na sogovorko; takrat tudi zviša register in izpade, kot da jo zbada. Uporablja premore, kadar daje poudarke ali zamenja temo svojega govora. Njen register je sicer precej nizek za žensko govorko. Glasnost je normalna, poveča jo, kadar dela poudarke ali hoče preglasiti sogovorko. Govor je močno obarvan z menjavo intonacije, premori in registrom (s čimer izraža tudi čustvenost), zato ponekod izpade, kot da je ironična ali sarkastična in se posmehuje sogovorki. Ponekod skorajda začne (namerno) jecljati (/.../ govoriti v njihovem jeziku /.../).

4. Analiza neverbalne komunikacije: Govorka med oddajo stoji vzravnano in rahlo togo (kot da namerno hoče zavzemati določeno telesno držo), roke ima sklenjene s prekrižanimi prsti in postavljene na pultu. Večidel oddaje je z glavo obrnjena proti sogovorki ali mediatorju. Mestoma se prestopa. Sogovorko gleda z resnim in morda malo naveličanim pogledom in ji prikimava. Ko govori, gestikulira, vendar rok v večini primerov ne vzdigne s pulta. Ko se direktno nanaša na sogovorko, se pogosto s trupom obrne proti njej, jo pogleda in z roko zamahuje proti njej. Nesoglasja izraža z odkimavanjem in z mešanjem dlani pred seboj. Ko govori, večino časa gleda pred sabo z nekoliko spuščeno brado. Občasno je njena mimika zelo izrazna, ko direktno naslavlja sogovornico.

5. Sinteza: Ko Krajnik začne govoriti o politiki singularnega, jo Musar prekine in jo v visokem tonu vpraša, ali lahko razloži, kaj to pomeni. Ob tem se ji posmehne, jo gleda izpod čela in odkimava z glavo. To lahko interpretiramo kot podcenjujoče in zasmehujoče

obnašanje do sogovornice. Res je sicer, da Krajnik ne razloži zares, kaj to pomeni, temveč kot razlago poda anekdoto, kako ji je neka stara gospa iz občinstva nekoč izrazila podporo. Pirc Musar reče, da je to utopija in se zraven nasmehne, nakremži ustnice, zapre oči ter kima, kar lahko zopet interpretiramo kot nekakšno podcenjevanje. Potem se spet nasmehne in izdihne, medtem ko Krajnik razlaga, zakaj misli, da slovenska družba potrebuje ozdravitev. Podcenjevanje oziroma nastrojenost proti sogovorki zopet najdemo, ko Pirc Musar pravi, da slovenska družba zagotovo ni tako bolna, da bi potrebovala psihoanalitičarko za predsednico. Z vsebinskega vidika gre za obliko *ad hominem* (torej kritiziranja človeka na podlagi tega, kar je, oziroma na podlagi njegovega poklica, namesto njegovih argumentov). Ko to reče, pogleda stran od Krajnikove, se nasmehne in rahlo prhne. Ta del govora lahko z vsebinskega vidika in neverbalne komunikacije označimo kot podcenjevanje nasprotnika. Potem pravi, da tista stara gospa ni razumela, kaj Krajnik pravi (tako kot je tudi ona sama ne razume) in da je bolj ugibala. To besedo poudari in se zraven obrne proti kandidatki in stegne glavo naprej ter z njo pokima, kar lahko zopet interpretiramo kot podcenjevanje (vsebinsko in neverbalno). Kasneje pravi (kar lahko zopet interpretiramo na isti način), da od nje še vedno ni slišala, kaj zagovarja v tej politiki singularnosti. Ob tem zavije z očmi, zaokroži z glavo in kroži po zraku z dlanmi. Kasneje razlaga, kaj mora predsednik po njenem mnenju znati in početi. Pravi, da mora govoriti z ljudmi v njihovem jeziku in na način, da ga bodo razumeli. Ko to reče, se obrne k sogovornici in v *njihovem jeziku* pove počasneje ter s podaljšano izgovorjavo ('nnnnnnjihovemmm'). Ob tem zopet obrne glavo k sogovornici in med izgovorjavo te besede kima z glavo ter kroži z dlanjo proti njej. Tudi ta del lahko interpretiramo kot zasmehovanje, celo kot napadalnost in vzvišen odnos do sogovorke. Kasneje Krajnikovi očita, da je sama groba do nje na Twitterju. Ko jo mediator vpraša, kaj s tem misli, Pirc Musar vpraša: *A da je groba?* in ga ob tem gleda, nato pa glavo (brez da jo obrne) zasuče v smer sogovornice in z vzdignjenim palcem pokaže proti njej. Ob tem sogovorke niti ne pogleda. Ta del bi lahko razumeli kot nekakšno prikazovanje dominantnosti v nastopu. Ko reče, da jo je Krajnik označila za pripadnico starih privatizerjev, gospo Marto Kos pa za pripadnico novih privatizerjev, poudari besedi 'novih' in 'starih', podaljša njuno izgovorjavo, gleda sogovornico in pokima z glavo ob izgovorjavi teh dveh besed, kar lahko zopet interpretiramo kot pokroviteljstvo ali sovražno nastrojenost. Potem poda razlago, zakaj ni privatizerka, in reče, da je sama še delala na televiziji, ko se je to začelo v Sloveniji; zraven zamahne z dlanjo in kar s to kretnjo zavrne očitek. Ko vpraša, ali ji bo očitala njenega moža, gestikulira z rokami (kroži) in se zaziba s trupom. Ko pravi, da ne ve, od

kod ta oznaka, ta del pove z visokim tonom in nato ritmično s telesom, poudari vsako besedo pri *stara leva privatizerka* ter se nekoliko vzdigne z glavo in trupom. Z verbalno in neverbalno komunikacijo postane nekoliko defenzivna in ostra v svoji repliki, način govora pa bi lahko interpretirali, kot da ironizira, kar ji očita sogovorka. Te tudi ne jemlje kot enakovredne. Ko Krajnik odgovarja, Pirc Musar večkrat odkimava z glavo, sogovorko gleda izpod obrvi in vzdigne dlani s pulta, se nasmiha ter z neverbalno govorico zopet zavrača očitke. Kasneje pravi, da se bo Krajnik zapletla v lastno zanko (in jo vmes gleda s spuščeno brado in vzdignjenimi obrvmi), s čimer sporoča, da ima sogovornica prikrite, neiskrene namene in da je manipulativna (s tem, da nekdo nekemu ovija zanko). To izjavo lahko zopet interpretiramo kot podcenjujočo in vzvišeno (morda kot podaljšek prepričanja, da je sama pametnejša od nje). Ko Krajnik odgovarja in pravi, da je Musar kandidatka levih privatizerjev, Musar naredi izraz na obrazu: izbulji oči in premika pogled levo in desno, kar lahko razumemo kot še en znak, da sogovorka ne jemlje resno ter je ne vidi kot enakovredne. To stori še nekajkrat kasneje. Nato ji Krajnik očita, da se vede agresivno, in kot da bolje in več ve kot ona sama (česar sicer ne moremo jemati kot dokaz ali indikator). Ko jo mediator pozove k odgovoru, Musar odkimava, kot da sploh nima smisla odgovarjati. Na koncu pravi, da se nista razumeli, in da še vedno ne razume *kaj naj bi ta vaša singularnost pomenila*. Vsebinsko je tukaj zopet podcenjujoča, in ko to reče, skloni glavo, iztegne dlan proti sogovorki in umakne pogled, kar lahko zopet interpretiramo na isti način. Pri govorki lahko kot element populizma označimo predvsem njen podcenjujoč odnos do sogovorka (izkazovanje dominantnosti, zasmehovanja in vzvišenosti), ki se večkrat pokaže preko vsebine, načina govora in neverbalne komunikacije.

6 Sinteza

V empiričnem delu naloge smo pri vseh govorcih našli elemente populizma. V sklepu smo najprej primerjali vse govorce (vsebino, govor in neverbalno komunikacijo) glede na zvrst govora, nato pa smo pri vsakem izpostavili najbolj očitne lastnosti populističnega govora glede na izsledke iz teoretičnega dela. Na koncu smo odgovorili na raziskovalna vprašanja in ovrednotili hipoteze.

Vsebina vseh formalnih govorov je sprejetje nove politične funkcije s strani govorca (predsednik vlade, predsednica državnega zbora, predsednica države). Ko primerjamo Janeza Janšo in Roberta Goloba, so razlike v njunem nastopu očitne: Janez Janša je v svojem načinu govora in neverbalni komunikaciji zelo neizrazen, resen in zadržan, na vsebinski ravni pa je

govor precej prazen. Elementov populizma tako rekoč nismo našli. Po drugi strani elemente populizma pri Robertu Golobu najdemo v neverbalni komunikaciji (roko na srce med branjem prisege, menjavanje obrazne mimike, kimanje, direktno nagovarjanje enkrat koalicije in drugič opozicije preko telesne drže ter očesnega stika) in načinu govora (uporaba stavčnih poudarkov, premorov, intonacije) skupaj z vsebino (argument avtoritete, poenostavljanje, dobrikanje publiki). Podobne elemente najdemo pri Urški Klakočar Zupančič: najdemo več primerov elementov populizma, kot je grajenje podobe političnega *outsiderja* na podlagi spola, kar je podkrepljeno z načinom govora (posebno poudarjanje besede ženska in ob tem premori ter intonacija), deloma vzvišen odnos do publike, ki se kaže na vsebinski, govorni in neverbalni ravni (ko govori o bontonu) ter to, da poskuša biti všečna. Po drugi strani v govoru Nataše Pirc Musar, ko uradno prevzame funkcijo predsednice države, podobno kot pri Janši, ni najti veliko elementov populizma, kvečjemu le čustveno nagovarjanje publike, ki se kaže v načinu govora (stavčni poudarki). Tako smo v tej kategoriji govorov največ elementov populizma našli pri Urški Klakočar Zupančič, nato pri Robertu Golobu in nato Nataši Pirc Musar ter Janezu Janši.

Vsebina in okoliščine govorov v kategoriji nagovarjanja množic so različne; pri Robertu Golobu, Urški Klakočar Zupančič in Janezu Janši so govori del rednih kongresov strank, katerim govorniki pripadajo, Nataša Pirc Musar pa nagovarja publiko ob zmagovitem izidu na predsedniških volitvah. V teh govorih Janez Janša in Robert Golob kažeta veliko elementov populizma. Robert Golob v tem govoru vsebinsko prikaže samega sebe kot političnega novinca, ki ga vodijo altruistični interesi. Poleg tega lahko njegov odnos do političnih nasprotnikov vsebinsko in govorno interpretiramo kot populističen (*ad hominem*, izražanje ogorčenja preko govora in neverbalne komunikacije, zasmehovanje). Poleg tega govorec izraža dihotomijo v obliki ekstremov med prejšnjo vlado in njegovo (prejšnja vlada je povzročila katastrofo, on pa je v šestih mesecih drastično izboljšal stanje v državi – všečne stvari, ki niso merljive ali dokazljive), v čemer lahko prepoznamo motiv odrešitelja. Prepoznali smo tudi uporabo vojne retorike, elemente performativnega v njegovi neverbalni komunikaciji, različne poskuse, da bi bil všečen publiki in več primerov neskladnosti med verbalno ter neverbalno komunikacijo. Janez Janša, po drugi strani, v svojem nagovoru množic zopet precej malo sporoča preko načina govora in neverbalne komunikacije (morda le to, da večkrat uporabi rastočo intonacijo, ko govori o političnih nasprotnikih, kar lahko razumemo kot način diskreditiranja), medtem ko na ravni vsebine v tem govoru najdemo največ značilnosti populističnega govora izmed vseh (na podlagi strokovne literature): za razmere v državi krivi sovražnike, ki so del večje zarote neke elite, ki je prisotna povsod, a je ne poimenuje. Prav tako v tem govoru prikaže prezir do

strokovnega znanja (zanikanje podnebnih sprememb). Najdemo več primerov argumentiranja tipa *ad hominem* (politični nasprotniki, nevladne organizacije, volivci) in samega sebe prikaže kot žrtev večje zarote (pri referendumu in volitvah, kot smo pokazali v analizi). Pri Urški Klakočar Zupančič v nagovoru množic prav tako najdemo elemente populizma: pri neverbalni komunikaciji kaže elemente performativnega, na govorni ravni skuša biti všečna publiki, mestoma kaže celo pokroviteljski odnos do poslanske skupine, na vsebinski ravni pa se zopet prikaže kot politični *outsider* na podlagi svojega spola. Sebe in svojo stranko prikazuje kot pristni glas ljudstva (člani njihove poslanske skupine so iz vseh koncev Slovenije). Pri Nataši Pirc Musar najdemo v primerjavi z ostalimi tremi govorniki (sploh z Robertom Golobom in Janezom Janšo) precej manj elementov populizma: na ravni vsebine na določenih mestih skuša biti všečna (kako prikazuje protikandidata, poudarja pomen demokracije, prikazuje svojo družino), na govorni ravni (predvsem v stavčnih poudarkih) lahko vidimo čustveno nagovarjanje, pri neverbalni komunikaciji pa nismo našli ničesar, kar bi lahko prepoznali kot element populizma.

Tretja zvrst govorov je najbolj raznolika. Prvi primer je direktno soočenje med Robertom Golobom in Janezom Janšo, drugi primer je odsek Urške Klakočar Zupančič na oddaji Tarča, tretji primer pa je Nataša Pirc Musar v soočenju z Nino Krajnik (ki je v tej nalogi ne obravnavamo). Janez Janša in Robert Golob kažeta elemente populizma na podoben način kot pri prejšnjih govorih, Urška Klakočar Zupančič in sploh Nataša Pirc Musar pa precej več. Pri Janši najdemo na vsebinski ravni zopet več značilnosti populističnega govora, ki sovpadajo z izsledki iz strokovne literature: več primerov poenostavljanja (resnica in laž), relativiziranja oziroma zanikanja strokovnega znanja in igranje žrtve neke večje zarote s strani prikrite elite. Najdemo tudi primere *ad hominem* (očitanje Golobu, da je lažnivec) in diskreditiranje sogovornika na ravni neverbalne komunikacije (posmihanje, mrščenje obrvi). Na ravni govora pa tako kot pri ostalih govorih ni bilo najti elementov populizma. Robert Golob na ravni vsebine zopet poskuša biti všečen (govori všečne stvari o tem, kako se mora politik vesti). Na ravni govora pri njem prepoznamo nekaj primerov dramatiziranja (stavčni poudarki), na ravni neverbalne komunikacije pa zopet elemente performativnega (obrazna mimika, očesni pogled). Izjava Urške Klakočar Zupančič vsebuje več elementov populizma: na ravni vsebine prikaže pokroviteljski oziroma vzvišen odnos do sogovornikov, na ravni govora prav tako (stavčni poudarki, premori, intonacija), na ravni neverbalne komunikacije (naštevanje s prsti, nasmeh, razprte roke, zibanje trupa, kimanje z glavo) pa poskuša izjavo vzdigniti na raven spektakla oziroma ta vsebuje elemente performativnega. Nataša Pirc Musar v soočenju pokaže povsem

drugačen način govora in podajanja vsebine v primerjavi s prejšnjima govoroma: govorka na ravni vsebine (*ad hominem*), na ravni govora (podaljševanje izgovorjave, velik razpon v intonaciji, stavčni poudarki) in na ravni neverbalne komunikacije (kazanje z rokami, zibanje glave, odmik pogleda, nasmeh itd.) kaže pokroviteljski oziroma podcenjujoč odnos do sogovornice.

Izmed vseh govorcev Janez Janša kaže največ tipičnih značilnosti populističnega govora na ravni vsebine (najdemo praktično vse značilnosti populističnega govora, kot jih je prepoznal Zarefsky, in tudi nekatere, ki sta jih prepoznala Mudde in Kaltwasser, torej: relativiziranje strokovnega znanja, poenostavljanje dojemanja sveta in neimenovana zarotniška elita, ki vodi državo) in tudi nekaj primerov argumentacijskih zmot, po drugi strani pa skorajda nič v načinu govorjenja ali neverbalni komunikaciji.

Pri Robertu Golobu smo elemente populizma našli na vsebinski ravni (v obliki argumentacijskih zmot in prikazovanja sebe kot političnega novinca ter kot odrešitelja, poskusa biti všečen), kar je podkrepljeno tudi na ravni govora (prikazovanje čustev, kot sta šok in ogorčenje, preko uporabe premorov in poudarkov) ter neverbalne komunikacije (obrazna mimika, tapkanje po prsih, elementi performativnega, neusklajenost med verbalno in neverbalno govorico).

Podobno je pri Urški Klakočar Zupančič. Na vsebinski ravni gradi svojo podobo politične *outsiderke* na podlagi spola in skuša biti všečna publiku, kar je podkrepljeno z njenim načinom govora. Preko govora ter neverbalne komunikacije pa se kaže tudi pokroviteljski oziroma vzvišen do sogovornikov oziroma do nasprotnikov (uporaba intonacije, poudarkov in premorov, uporaba rok, obrazne mimike).

Nataša Pirc Musar kaže še najmanj elementov populizma od vseh govorcev. Najbolj izraziti so v njenem pokroviteljskem in vzvišenem odnosu do sogovornice (na verbalni, govorni in neverbalni ravni) v medijskem soočanju. Sicer pa lahko v drugih govorih prepoznamo predvsem čustveno nagovarjanje v načinu govora (stavčni poudarki).

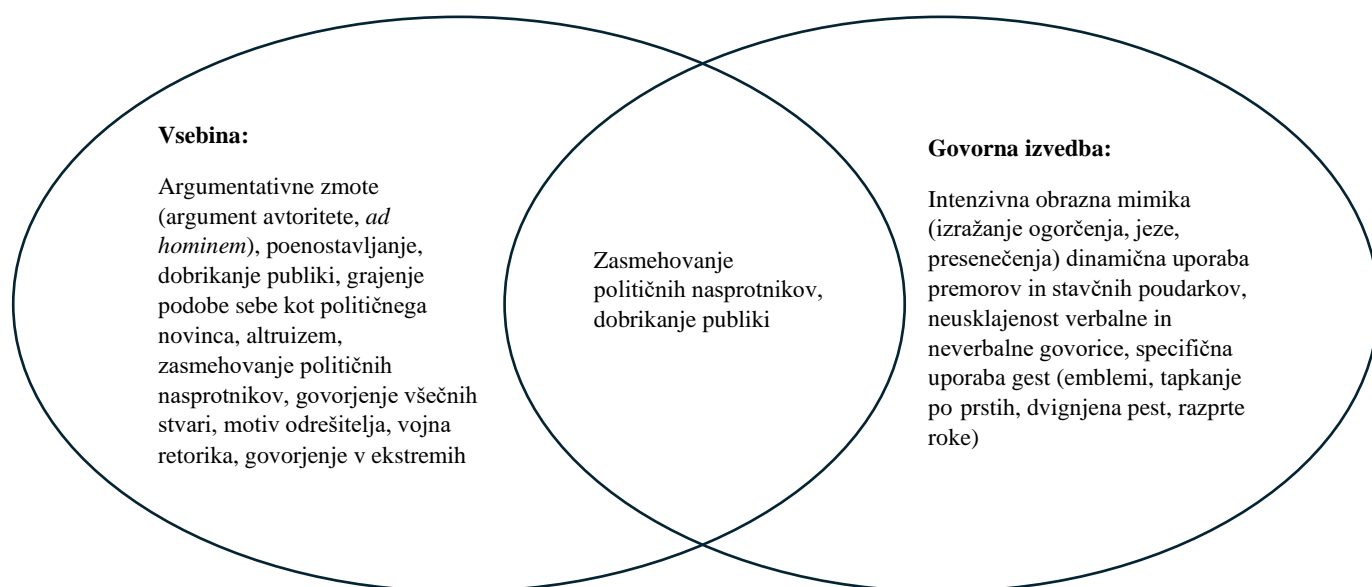
Kot poskus preglednega prikaza smo sestavili tudi primerjalno tabelo, ki sopostavlja vse govorce in tabele množic, ki prikazujejo individualne lastnosti vsakega govorca:

Elementi populističnega govorca:			
<p>Vsebinska raven: Prikazovanje sebe kot glas ljudstva, političnega novince oziroma <i>outsiderja</i>, pokroviteljski ali sovražni odnos do nasprotnikov, relativizacija (dokazov), zanikanje strokovnega znanja, poenostavljanje (realnosti), razkol med ljudstvom in elito, čustvena nabitost, argumentativne zmote (<i>ad hominem</i>, <i>ad baculum</i> ...), stopnjevanje in ponavljanje na ravni vsebine, dobrikanje publiki (npr. v obliki govorjenja šal, govorjenje všečnih stvari)</p> <p>Raven govorne izvedbe: Intenzivna mimika, ki izraža čustva, dinamična in pogosta uporaba premorov in poudarkov, velik intonacijski razpon in rastoča intonacija, stopnjevanje in ponavljanje na ravni uporabe prozodičnih sredstev, pogosto in dinamično gestikuliranje (emblemi, kazanje s prstom, sklenjene pesti, razprte roke), uporaba pogleda oziroma očesnega stika (izbuljene oči, odmikanje pogleda, zavijanje z očmi), mrščenje obrvi, smeh, performativnost, pokroviteljski oziroma sovražni odnos do nasprotnikov</p>			
Robert Golob	Janez Janša	Urška Klakočar Zupančič	Nataša Pirc Musar
<p>Vsebina:</p> <ul style="list-style-type: none"> argumentativne zmote (argument avtoritete, <i>ad hominem</i>) poenostavljanje dobrikanje publiki politični novinec altruizem zasmehovanje nasprotnikov všečne teme odrešitelj vojna retorika pretiravanje 	<p>Vsebina:</p> <ul style="list-style-type: none"> prisotnost zarotniške elite prezir do znanja argumentativne zmote (<i>ad hominem</i>), žrtev poenostavljanje realnosti pretiravanje 	<p>Vsebina:</p> <ul style="list-style-type: none"> politična novinka oz. <i>outsiderka</i> (ženska) dobrikanje publiki všečne teme pokroviteljski odnos do nasprotnikov predstavnica ljudstva 	<p>Vsebina:</p> <ul style="list-style-type: none"> vzvišenost pokroviteljski odnos do nasprotnikov argumentativne zmote (<i>ad hominem</i>)
<p>Govorna izvedba:</p> <ul style="list-style-type: none"> intenzivna obrazna mimika (izražanje ogorčenja, jeze, presenečenja) dinamična uporaba premorov in stavčnih poudarkov neusklajenost verbalne in neverbalne govornice specifična uporaba gest (emblemi, 	<p>Govorna izvedba:</p> <ul style="list-style-type: none"> rastoča intonacija specifične geste (kazanje s prstom) mrščenje obrvi posmeh 	<p>Govorna izvedba:</p> <ul style="list-style-type: none"> performativnost vzvišenost dinamična uporaba poudarkov, premorov, intonacije intenzivna obrazna mimika (kazanje jeze in ogorčenja) dinamična uporaba gest 	<p>Govorna izvedba:</p> <ul style="list-style-type: none"> Intenzivna uporaba stavčnih poudarkov in intonacije podaljšanja izgovorjava dinamična uporaba gest (kazanje s prstom) odmikanje pogleda ali

tapkanje po prstih, dvignjena pest, razprte roke)		(razprte roke, naštevanje, kazanje z dlanjo)	pogled izpod čela
---	--	--	-------------------

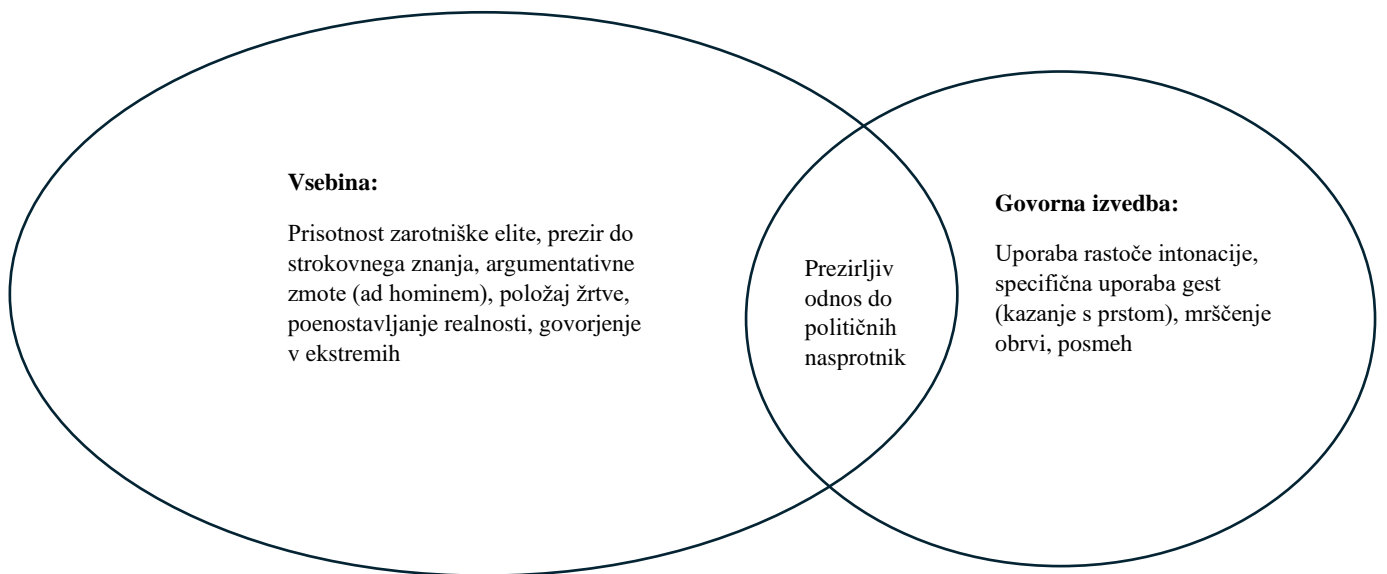
Tabela 2: Populistični elementi govorcev na ravni vsebine in govorne izvedbe

Spodaj so prikazani zaznani elementi vsakega govorca posebej. Nekateri so izključno stvar vsebine (levi krog), drugi stvar govorne izvedbe (desni krog), nekateri pa postanejo vidni kot skupen učinek vsebine in govorne izvedbe (prekrivanje). Pri nekaterih govorcih je bilo več elementov prepoznati v vsebini (Janez Janša), pri nekaterih je bilo to več ali manj enakomerno razporejeno med vsebino in izvedbo (Robert Golob in Urška Klakočar Zupančič), pri drugih (Nataša Pirc Musar) pa je več elementov bilo pri govorni izvedbi, zato je tudi velikost krogov temu prilagojena.

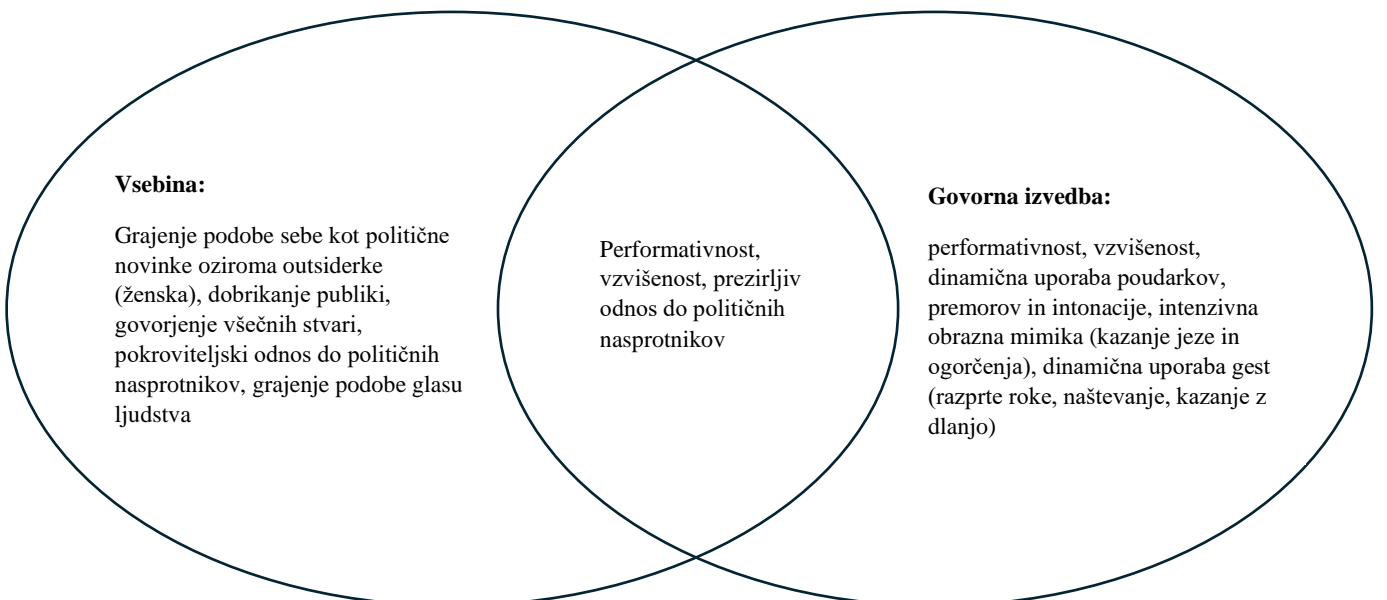
Slika 2: Populistični elementi pri Robertu Golobu

Pri Robertu Golobu se elementi populizma, kot vidimo, približno enakomerno razporejajo skozi obe ravni, njun skupni učinek pa se kaže v odnosu, ki ga ima do političnih nasprotnikov, in v dobrikanju publiki.

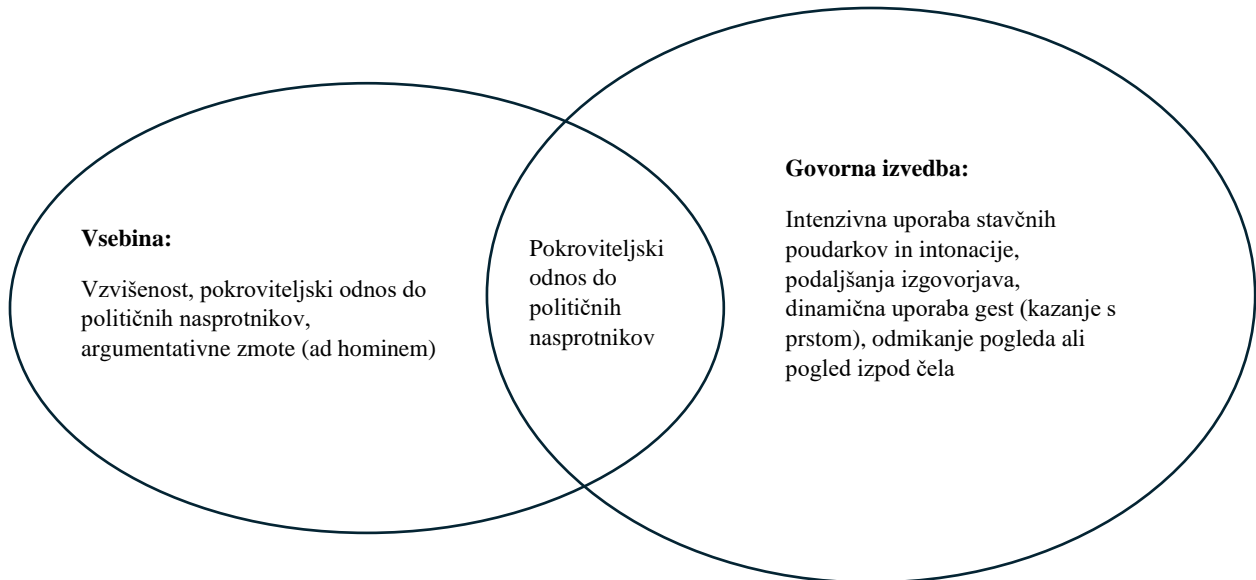
Slika 3: Populistični elementi pri Janezu Janši

Pri Janezu Janši, kot rečeno, precej več elementov najdemo na vsebinski ravni, jih pa je številčno manj kot pri Robertu Golobu. Glede na strokovno literaturo gre za najbolj tipične primere. Skupen učinek obeh ravni se, tako kot pri Robertu Golobu, kaže v odnosu do sogovornikov.

Slika 4: Populistični elementi pri Urški Klakočar Zupančič

Pri Urški Klakočar Zupančič so populistični elementi, tako kot pri Robertu Golobu, bolj enakomerno razporejeni skozi obe ravni, skupen učinek obeh ravni pa se zopet vidi v odnosu do sogovornikov ter tudi v vzvišenosti in performansu.

Slika 5: Populistični elementi pri Nataši Pirc Musar

Pri Nataši Pirc Musar, za razliko od ostalih govorcev, najdemo elemente populizma predvsem na ravni govorne izvedbe (v medijskem soočanju z Nino Krajnik). Skupen učinek obeh ravni se zopet kaže v odnosu do političnih nasprotnikov. Slednji je torej opazen kot skupen učinek vsebine in govorne izvedbe pri vseh govorcih ter je očitno lastnost, ki jih vse povezuje.

V govorih smo tako pri vseh govorcih našli elemente populizma, so pa med govorce pomembne razlike. Zdi se, da je raziskava pokazala, da je mogoče elemente populizma prepoznati tudi na ravni govora in neverbalne komunikacije, vsekakor pa to ni nujno. Zdi se, da so elementi populizma, ki smo jih našli v načinu govora in neverbalni komunikaciji, v skladu s tem, kar smo predpostavljali v hipotezah (uporaba rastoče intonacije in močna nihanja v uporabi intonacije, pogosta uporaba poudarkov in premorov, pogosto višanje glasnosti govora, podaljševanje izgovorjave besed in specifična uporaba očesnega stika, specifična uporaba obrazne mimike, pogosto gestikuliranje, kot so kazanje s prstom, kazanje z rokami in uporaba sklenjene pesti, aktivna telesna govorica, ki nakazuje dominantnost ali prezir). Na primeru Janeza Janše vidimo, da lahko nek govor vsebuje veliko vsebinskih značilnosti populizma, a se praktično nobena od njih ne odraža na ravni govora in neverbalne komunikacije. Po drugi strani lahko govorce (v našem primeru Robert Golob in Urška Klakočar Zupančič) kažejo manj

definitivnih značilnosti populizma na ravni vsebine, a kažejo nesorazmerno več elementov na ravni govora in neverbalne komunikacije. Obliko nastopanja, ki smo jo prepoznali pri Robertu Golobu in Urški Klakočar Zupančič (sproščenost, šaljenje, elementi performativnega, dinamična raba prozodičnih sredstev), bi morda lahko celo prepoznali kot znak preobrata pri govornem nastopanju v slovenski politiki. Elemente populizma je torej mogoče prepoznati tudi na ravni govora in neverbalne komunikacije, vendar se na podlagi te raziskave zdi nemogoče prepoznati univerzalne lastnosti populističnega govora (torej, da bi nek način govora ali neverbalne komunikacije nujno spremljal populistične elemente na ravni vsebine). Možno je, da je raziskava (nabor govorov in govorcev) premalo obsežna za iskanje univerzalnih lastnosti. Možno pa je tudi, da sta način govora in neverbalna komunikacija preveč povezana z edinstveno osebnostjo ter načinom izražanja posameznika, da bi bilo mogoče iskati univerzalne lastnosti. Vsekakor bi bilo raziskavo mogoče razširiti in nadgraditi tako, da bi vključili več govorov obravnavanih govorcev in druge javne osebnosti. Verjetno bi lahko dobili še boljšo predstavo o univerzalnih lastnosti populističnega govora na ravni govora in neverbalne komunikacije (če to obstaja), če bi raziskavo razširili izven slovenskega političnega prostora.

7 Viri in literatura

Seznam literature

Aristotel. *Retorika*. Prevedel Matej Hriberšek. Ljubljana: Šola retorike Zupančič&Zupančič, 2011.

Bregant, Janez, Vezjak, Boris. *Zmote in napake v argumentaciji*. Ljubljana: Ruslica, 2008.

Blair, J. A & Johnson, R.H. *Informal logic: The first international symposium*. Inverness, CA: Edgepress, 1980.

Gelang, Marie. »Kairos and actio – a rhetorical approach to timing«. *Res Rhetorica* letn. 8, št. 3, 2021, str. 111–124. <https://doi.org/10.29107/rr2021.3.6>. Dostop: 13. 1. 2024.

Govier, T. *The Philosophy of Argument*. Newport News, VA: Vale Press, 1999.

Hafner, Danica F. *Populizem*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, 2019.

Knapp, M. L., Hall, J. A., & Horgan, T. G. *Nonverbal Communication in Human Interaction* (8th ed.). Boston, MA: Cengage Learning, 2013.

Kodrun, Klavdija in Tinta, Andreja. »Uporabnost Toulminovega modela v šolski praksi«. *Slovenščina v šoli* letn. 24, št. 2, 2021, str. 19–25.

Kvintiljan, Mark F. *Šola govorništva*. Prevedel Matjaž Babič. Ljubljana: Šola retorike Zupančič&Zupančič, 2015.

Laclau, Ernesto. *On Populist Reason*. London: Verso, 2005.

Mirza, Muhammad Nadeem in AZHAR, Halima. »Why Democracies Give Rise to Populist Leaders«. *South Asian Journal of Contemporary Social Science* letn. 3, št. 1, 2021. <https://ssrn.com/abstract=4056101>. Dostop: 24. 11. 2023.

Mudde, Cas in Kaltwasser, Cristóbal Rovira. 'What is populism?', *Populism: A Very Short Introduction*, Very Short Introductions. New York: Oxford Academic, 2017.

Müller, Jan-Werner. »The People Must Be Extracted from Within the People: Reflections on Populism«. *Constellations* letn. 21, št. 4, 2014.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-8675.12126>. Dostop: 15. 3. 2024.

Ostiguy, Pierre. »Populism: A Socio–Cultural Approach.«. *The Oxford Handbook of Populism*. Ur. Pierre Ostiguy idr. Oxford: Oxford University Press, 2017, str. 73–97.

Podbevšek, Katarina. *Govorna interpretacija literarnih besedil v pedagoški in umetniški praksi*. Ljubljana: Slavistično društvo Slovenije, 2006 (Slavistična knjižnica; 11).

Škarić, Ivo. *Fonetika hrvatskoga književnog jezika. Povijesni pregled glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: HAZU Globus, 1991.

Toporišič, Jože. *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja, 2000.

Van Eemeren, F. H., Garssen, B., Krabbe, E. C. W., Henkemans, A. F. S., Verheij, B., Wagemans, J. H. M. »Postclassical Backgrounds«. *Handbook of Argumentation Theory*. Dordrecht: Springer, 2014. https://doi.org/10.1007/978-90-481-9473-5_3. Dostop: 13. 5. 2024.

Vuletić, Branko. *Gramatika govora*. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1980.

--, *Lingvistika govora*. Zagreb: FF press, 2007.

Zarefsky, David & Mohammed, Dima. *The rhetorical stance of populism*.

https://www.researchgate.net/publication/343664229_The_rhetorical_stance_of_populism.

Dostop: 14. 3. 2024.

Žagar, Igor, Žmavc, Janja, Domanjko, Barbara. *Učitelj kot retorik. Retoričnoargumentativni vidiki pedagoškega diskurza*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, 2018.

Žmavc, Janja. »Construction of the speaker's persuasive image in public discourse Classical rhetoric revisited«. *Persuasion in Public Discourse: Cognitive and functional perspectives*. Ur. Jana Pelclove & WeiLun LU. Brno: Masaryk University, 2018. 43–61.

Žmavc, Janja. »Antična retorična perspektiva sporazumevalne zmožnosti kot potencial njenega sodobnega raziskovanja in poučevanja«. *Jezik in slovstvo* letn. 66, št. 1, 2021, str. 43–56. <https://journals.uni-lj.si/jezikinslovstvo/article/view/17886>. Dostop: 4. 3. 2024.

Seznam virov

Becker, Markus, Muller, Peter & Knobbe, Martin. »The Brexit Drama is a bitter lesson for Populists.« SPIEGEL International, 2020.

<https://www.spiegel.de/international/europe/interview-with-eu-commission-president-ursula-von-der-leyen-a-1303392.html>. Dostop: 12. feb. 2024.

»France's Macron warns of return to 1920s populism.« Deutsche Welle, 2018. <https://www.dw.com/en/frances-emmanuel-macron-warns-europe-of-a-return-to-1920s-populism/a-46119172>. Dostop: 12. feb. 2024.

»Golob in Janša o marsovcih, resorju za 'poštenost' in tem, kdo ne bo odstopil.« <https://www.24ur.com/novice/slovenija/soocenje-goloba-in-janse-na-pop-tv-trojni-referendum-bo-test-zaupanja.html>. Dostop: 13. mar. 2024.

»Izvolitev Roberta Goloba za predsednika vlade.« MMC RTV Slovenija, RTV Slovenija. <https://365.rtvlo.si/arhiv/tv-informativni/174875449> Dostop: 13. mar. 2024.

»Janša izvoljen za mandatarja.« S. NOVICE. <https://siol.net/novice/slovenija/jansa-izvoljen-za-mandatarja-519968> Dostop: 13. mar. 2024.

»N1 STUDIO: Burno predsedniško soočenje Nine Krajnik in Nataše Pirc Musar.« Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=HthSjJC_eGg. Dostop: 13. mar. 2024.

»Prvi nagovor nove predsednice države.« MMC RTV Slovenija, RTV Slovenija. <https://365.rtvlo.si/arhiv/predsedniske-volitve-2022/174913475>. Dostop: 13. mar. 2024.

»Robert Golob na današnjem 4. rednem kongresu stranke Gibanje Svoboda.« Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=GzIdJy1myYg>. Dostop: 13. mar. 2024.

»Slavnostna seja Državnega zbora ob dnevu samostojnosti in enotnosti ter prisega predsednice Republike Slovenije.« MMC RTV Slovenija, RTV Slovenija. [https://365.rtvlo.si/arhiv/druge-vsebine-dz/174923733%20\(30\)](https://365.rtvlo.si/arhiv/druge-vsebine-dz/174923733%20(30)). Dostop: 13. mar. 2024.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. <https://fran.si/>

»Urška Klakočar Zupančič besedno uniči cvetober desnice.« Youtube, https://www.youtube.com/watch?v=CDLdIfJDQ_E. Dostop: 13. mar. 2024.

»Ustanovna seja državnega zbora.« MMC RTV Slovenija, RTV Slovenija. <https://365.rtvlo.si/arhiv/redne-seje-drzavnega-zbora/174872365>. Dostop: 13. mar. 2024.

»(V ŽIVO) Začetek poletnega tabora opozicijske SDS v znamenju nastopa liderja Janeza Janše.« Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=CaATOWQ6Tmw>. Dostop: 13. mar. 2024.

»(V ŽIVO) 4. kongres stranke Gibanje Svoboda.« Youtube, <https://www.youtube.com/watch?v=SqNT49bc5XA>. Dostop: 13. mar. 2024.

Winfield, Nicole. »Pope lunches with poor, denounces 'sirens of populism'.« AP, 2022 <https://apnews.com/article/pope-francis-religion-france-europe-italy-f9cc941f940c0b252469f90c2bc61d1c>. Dostop: 12. feb. 2024.

Weaver, Matthew. »Prince Charles: rising intolerance risks repeat of horrors of past.« The Guardian, 2016. <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/dec/22/prince-charles-rising-intolerance-risks-repeat-of-horrors-of-the-past> Dostop: 12. feb. 2024.

IZJAVA O AVTORSTVU
diplomskega/magistrskega dela

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je diplomsko/magistrsko delo [naslov] rezultat samostojnega dela,
- je tiskani izvod identičen z elektronskim,
- na Univerzo v Ljubljani neodplačno, ne izključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani.

Datum:

Podpis: